

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM BİLİMİ VE İNTERNET ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRK
BASININDA TEMSİLİ: TÜRKİYE'DE ULUSAL
BASIN ÜZERİNDE BİR SÖYLEM ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Halil KAYA
100036482

İstanbul, 2022

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM BİLİMİ VE İNTERNET ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SURİYELİ SİĞİNMACILARIN TÜRK
BASININDA TEMSİLİ: TÜRKİYE'DE ULUSAL
BASIN ÜZERİNDE BİR SÖYLEM ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Halil KAYA

100036482

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Oya ŞAKI AYDIN

İstanbul, 2022

BEYAN

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığı tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Halil KAYA

ÖZET

Göç kavramı insanlık tarihi ile başlayan ve süregelen süreç içerisinde sık sık gündem olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok çeşitli sebeplerden dolayı tarihin belirli dönemlerinde insanlar göç etmek durumunda kalmıştır. Özellikle siyasi baskılar ve savaş gibi unsurlar göçün en önemli nedenleri olarak görülmektedir. Medya, çeşitli olayların, gelişmelerin izlendiği, yorumlandığı ve bireylerin dünyada olup bitenleri öğrendiği, tutum geliştirdiği bir kavram olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle bireylerin olayları kavrayışı, bu olaylara karşı bir tutum geliştirmesi ve söylemde bulunması açısından medyanın gücü ve rolü oldukça büyüktür. Bu çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacıların Türk basınında temsilinin ulusal gazetelerde yer alan haberler aracılığıyla ortaya konulmasıdır. Araştırmada içerik analizi ve eleştirel söylem analizi yaklaşımından yararlanılmıştır. Bu bağlamda incelenecek olan gazete manşetleri için Ocak 2016- Şubat 2016 aralığı belirlenmiştir. Bu tarihler arasının belirlenme sebebi sığınmacıların Türkiye'ye yeni giriş yaptıkları ve henüz "misafir" adı altında değerlendirilmeleridir. Belirtilen tarih aralığında örneklem olarak dönemin farklı görüşlere sahip üç gazetesi seçilmiştir. Bu gazeteler Hürriyet Gazetesi, Sözcü Gazetesi ve Habertürk Gazetesi olarak belirlenmiştir. Gazeteler incelenirken yalnızca manşet sayfasında yer alan haberler baz alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Göç, Basın, Medya

ABSTRACT

The concept of migration emerges as a concept that started with the history of humanity and is frequently on the agenda in the ongoing process. Due to various reasons, people had to migrate in certain periods of history. Particularly, factors such as political pressures and war are seen as the most important reasons for migration. Media is expressed as a concept in which various events and developments are watched and interpreted, and individuals learn about what is happening in the world and develop attitudes. For this reason, the power and role of the media is very large in terms of individuals' understanding of events, developing an attitude towards these events and making a discourse. The aim of this study is to reveal the representation of Syrian refugees in the Turkish press through the news in national newspapers. Content analysis and critical discourse analysis approach were used in the research. In this context, the range of January 2016-February 2016 has been determined for the newspaper headlines to be examined. The reason for determining these dates is that refugees have just entered Turkey and are still considered as "guests". Three newspapers of the period with different views were selected as samples within the specified date range. These newspapers were determined as Hürriyet newspaper, Sözcü newspaper and Habertürk newspaper. While examining the newspapers, only the news on the headline page was taken as a basis..

Keywords: Syria, Migration, Press, Media

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ, İLTİCA KAVRAMLARI VE SURİYELİ SİĞİNMACILAR.....	3
2.1. Göç ve Uluslararası Göç.....	3
2.1.1. Göç Tipleri.....	5
2.1.1.1. İrade Esasına Göre Göçler	6
2.1.1.2. Yoğunluk Esasına Göre Göçler.....	6
2.1.1.3. Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler.....	7
2.1.1.4. Yerleşme Süreleri Esasına Göre Göçler.....	7
2.2. İltica.....	7
2.2.1. Mülteci.....	9
2.2.2. Sığınmacı	11
2.3. Tarihsel Perspektifte Dünyada ve Türkiye’de Uluslararası Göç ve Mülteciler..	12
2.3.1. Dünyada Göçün Tarihsel Gelişimi	12
2.3.2. Türkiye’de Göçün Tarihsel Değişimi	16
2.4. Suriyeli Sığınmacılar	21
2.4.1. Suriye Göçünün Türkiye’ye Etkileri.....	23
2.4.1.1. Sosyal Etkileri	24
2.4.1.2. Ekonomik Etkileri	27
2.4.1.3. Kültürel Etkileri	30
2.4.1.5. Politik Etkileri	32
3. MEDYADA SÖYLEM TEMSİL VE AYRIMCILIK	35
3.1. Medya.....	35
3.2. Haber Söylemi	36
3.3. Haberde Gerçekliğin İnşası	38
3.4. Haberde Temsil ve Ötekileştirme.....	39
3.5. Eleştirel Söylem Çözümlemesi.....	41
3.5.1. Fairclough’ın ESC’ye Yaklaşımı.....	43

3.5.2. Van Dijk'ın Söylem Çözümlemesi Modeli	44
3.6. Önyargı ve Ayrımcılık.....	47
3.7. Medya ve Azınlıklara Yönelik Ayrımcılık.....	52
3.8. Konuya İlişkin Yapılan Araştırmalar	54
4. YÖNTEM.....	57
4.1. Araştırmanın Yöntemi	57
4.2. Araştırmanın Amacı	57
4.3. Veri Toplama Araçları.....	57
5. BULGULAR.....	58
5.1. Hürriyet Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Analizi.....	58
5.1.1. Makro Yapı Analizi	59
5.1.2. Mikro Yapı Analizi.....	65
5.1.3. Değerlendirme	68
5.2. Habertürk Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Analizi	69
5.2.1. Makro Yapı Analizi	69
5.2.2. Mikro Yapı Analizi.....	76
5.2.3. Değerlendirme	80
5.3. Sözcü Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Analizi	80
5.3.1. Makro Yapı Analizi	81
5.3.2. Mikro Yapı Analizi.....	85
5.3.3. Değerlendirme	87
SONUÇ	88
KAYNAKÇA.....	89

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’deki Suriyelilerin Toplumsal Etkilerini Belirlemek İçin Yapılmış SWOT Analizi.....	26
Tablo 2. Türkiye’deki Suriyelilerin Ekonomik Etkilerine İlişik SWOT Analizi	27
Tablo 3. Türkiye’deki Suriyelilerin İşgücü Piyasasındaki Etkilerine Yönelik SWOT Analizi	29
Tablo 4. Suriyeliler İle Kültürel Olarak Aynı mıyız?.....	31
Tablo 5. Eleştirel Söylem Analiz Modeli	58
Tablo 6. Hürriyet Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları.....	60
Tablo 7. Hürriyet Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Şematik Yapı	62
Tablo 8. Hürriyet Gazetesi Haberleri Mikro Yapı Unsurları	66
Tablo 9. Habertürk Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Tematik Yapı.....	71
Tablo 10. Habertürk Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Şematik Yapı.....	74
Tablo 11. Habertürk Gazetesi Haberleri Mikro Yapı Unsurları.....	77
Tablo 12. Sözcü Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Tematik Yapı	82
Tablo 13. Sözcü Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Şematik Yapı	84
Tablo 14. Sözcü Gazetesi Haberleri Mikro Yapı Unsurları	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. İdeoloji Şemasının Ulamları 47

1. GİRİŞ

Göç, çeşitli nedenlerle bireylerin/grupların başka bir bölgeye ya da ülkeye istemli ya da zorunlu olarak, uzun ya da kısa süreli yer değiştirme hareketidir. Siyasal baskıların arttığı küresel dünyada, özellikle çatışmalar göçün en temel nedeni arasında sayılmaktadır (Boswell, 2002). Ortadoğu'da yıllardır devam eden Arap Baharı, bölgede siyasi açıdan istikrarsızlık yaratmakta ve ortaya çıktığı coğrafyada birçok ülkeyi etkisi altına almaktadır. Arap baharı 2011 yılı ile birlikte Suriye'yi de etkisi altına almış ve ülkede başlayan iç savaşın zeminini hazırlamıştır. Suriyeliler, Türkiye başta olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak gibi güvenli gördükleri komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Türkiye'nin stratejik konumu ve Avrupa'ya yakınlığı, iki ülke arasındaki vicdani ilişkiler ve Suriyelilere uygulanan 'açık kapı' politikası nedeniyle Türkiye mülteci akışının en yoğun yaşandığı ülkedir.

Göç ile birlikte göç edenler ve göç alanlar arasında, kültürel benzerlik ve farklılıktan kaynaklanan etkilenme, uzlaşma, kaynaşma, dışla(n)ma, rekabet ve çatışma gibi bir dizi zorunlu etkileşim süreçleri ve ilişki ağları gelişmektedir (Fichter, 1994). Bunun nedeni, göç eden insanların/grupların, gittikleri yerlere geldikleri kültürün değerlerini de taşımasıdır. Ne yazık ki bu kültürel farklılıklar günümüz ayrımcılığının temelini oluşturmaktadır. Son yıllarda, Türkiye'de de benzer etkileşimsel süreçler gözlenmektedir. Türkiye'ye Suriye'den ilk grupların gelmesinden bu yana Suriyeli sığınmacıların durumu ülkede çeşitli gruplar tarafından tartışılmaktadır. Bazı gruplar hükümetin politikalarını tam desteklerken, bazıları ise konuya tereddütle yaklaşmıştır. Tüm bu bakış açıları Türk medyasında ayrıntılı olarak yer bulmuştur.

Medya, çeşitli ideolojilerin üretildiği bir kurumdur. Bu ideolojiler toplumsal algı oluşturarak toplumu şekillendirmekte ve yönlendirmektedir. Medya yazarları da kendilerinin ve üyesi oldukları gazetelerin ideolojisi doğrultusunda kullandıkları söylemsel yapılarla sundukları habere ilişkin yanlı tutumu destekleyen bir anlam ağı oluşturmaktadır (Akt. Ercan ve Dizdarcı, 2016). Şimdiye kadar yapılan araştırmalar, medyanın azınlıkları çoğunlukla olumsuz temsil ve ifadelerle sunarak, etnik azınlıkların doğaları gereği sorunlu olduklarını gösteren kalıpyargısal tasvirlerin oluşmasına katkı sağladığını göstermiştir (Dijk, 1993). Türkiye'de yayınlanan

gazetelerdeki Suriyeli mültecilerle ilgili haberler de toplumsal bilinci şekillendirmekte ve Suriyeliler ile ilgili bir algı oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Medyanın bireyler ve gruplar üzerindeki etkisi azımsanmamalıdır; çünkü bireyler yetkili, güvenilir veya inandırıcı kaynaklar olarak gördükleri kişilerin (örn. akademisyenler, uzmanlar, güvenilir medya ve gazeteciler) inanç, bilgi ve görüşlerini kabul etme eğilimindedir. Aynı zamanda bireyler, aile üyeleri, arkadaşlar veya meslektaşları ile gündelik konuşmalar üzerinde aktif denetime sahipken, yazılı ve sözlü metinlerin hedefi ve alımlayıcısı konumundadırlar (örn. televizyon ve yazılı medya). Sıradan insanlar birçok durumda, alternatif inançların doğabileceği alternatif kaynaklardan yoksundur ya da kendilerine dayatılan söylemlere veya bilgiye meydan okumak için gerekli bilgi birikimi ve inançlara sahip değildirler. Bu nedenle, söylemin denetimine sahip olan seçkinler, diğer insanlar üzerinde egemenlik kurabilecekleri ve çeşitli ideolojileri bu söylemler aracılığıyla yayabilecekleri medya gibi güç kaynaklarına sahiptirler. Bu bağlamda, seçkinlerin ellerinde bulundurdukları en önemli güç kaynakları 'söylem üzerindeki denetim' ve 'zihin denetimi'dir (Dijk, 2015). Söylemin denetimi, hem bağlam hem de metin ve konuşma üzerindeki denetimi içermektedir. Bağlam, söylemin üretilip, anlaşıldığı yapı olarak tanımlanabilir. Bağlamın denetimi, iletişimsel etkinliğin zaman ve yerine karar verme veya katılımcıların hangi rollerde, hangi bilgi veya görüşlere sahip olmaları/olmamaları gerektiğine karar verme ve hangi toplumsal eylemlerin söylem aracılığıyla gerçekleştirileceğini belirlemeyi içerir. Ayrıca, konu ve konu değişimini kontrol etmeyi de içerir, örneğin editörlerin hangi haber konularının ele alınacağına karar vermesi gibi. Çoğunlukla söylem denetimi bağlamsal ve genel olmasına rağmen, anlamdaki yerel detaylar, biçim, biçem, daha özel olarak sözcüksel seçimler de kontrol edilebilir. Bağlam, metin ve konuşmanın neredeyse tüm seviyeleri ve yapıları gücü elinde bulunduranlar tarafından kontrol edilebilir ve bu güç diğer katılımcıların pahasına istismar edilebilir. Bununla birlikte, konuşma ve metin, gruplar arasındaki genel güç ilişkilerini her zaman ve doğrudan düzenlemez veya şekillendirilmez. Bu tür ilişkilerde araya giren, onları sağlamlaştıran ya da dönüştüren bağlam olacaktır (Dijk, 2015).

2. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ, İLTİCA KAVRAMLARI VE SURİYELİ SİĞİNMACILAR

2.1. Göç ve Uluslararası Göç

Göçler, insan tarihinin hatta diğer canlıların da yaşamını ve yeryüzüne dağılışını değiştiren en etkin olgulardandır. İnsanlar göç ettikleri yerlere gıdalarını, hayvanlarını, tohum çeşitlerini vs. beraberlerinde götürmüş ve yaymışlardır. Fakat öncelikle göçler farklı fizyolojik yapıdaki insanları ve bu insanların dili, dini, adetlerini diğerleriyle kaynaştırmış, değişik toplumların ve örgütlenme biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu bakımdan göçler, toplumların kültürel değişimi ve yeni kültürlerin ortaya çıkmasını sağlayan güç olmuştur (Erdoğan ve Kaya, 2015).

İnsanlık tarihiyle başlatılan göçün birçok tanımı yapılmıştır. Kemal Karpat'a göre göç bulunduğu yer ile ulaşmak istediği yer arasındaki harekettir. Everett S.Lee, göçü kalıcı veya yarı kalıcı yer değiştirmeler olarak tanımlar. Micheal Kearney'e göre ise insanların bir coğrafya üzerinde gerçekleştirdiği yer değiştirmeye göç denir (Yalçın, 2004). Göç Örgütü'nün terimler sözlüğünde ise "Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir" diye tanımlanır.

Göçün fiziksel yer değiştirmeden çok toplumsal yönünü dikkate alan tanımlamalar da yapılmıştır. Göçün sosyolojik boyutunu göz önünde bulunduran tanımlamalarda yer değiştirme, yerleşim yerleri arasındaki kültürel farklılıktan dolayı yabancı bir ortama geçiş şeklindedir. Göçe dair bu açıklamalar dışında genel bir göç tanımını Cemal Yalçın şu şekilde ifade etmiştir: "Göç, insanların kısa, orta ve uzun vadeli ekonomik ve politik, ekolojik ve kişisel nedenlerle bir coğrafi, sosyal veya kültürel yerden diğerine kalıcı geri dönüş ve kalıcı yerleşim hareketidir (Yalçın, 2004)."

Göçün toplumsal, kültürel yönünün olduğu da dikkate alındığında göç, "Toplumsal değişimin neden olduğu kolektif bir eylemdir ve hem göç alan ve hem göç veren bütün ülkelerdeki toplumu etkiler (Castles ve Miller, 2008)." Göçün yarattığı etki göstermektedir ki göç alanı dinamiktir. "Akış"lar halinde devam eden

göçmen kültürü, melez ve belirsiz olmayı sürdürür. Bu nedenle göçmen kültürler hem etki hem sıkıntı yaratırlar. Bu da akışların yarattığı muğlaklıktır. Ayrıca akış olmadan yaşanılmaz. Çünkü sermaye ve emek hareket etmek, enformasyon ve işaretler gittikçe hızlanarak hareket etmek, turistler seyahat edebilmek zorundadır. Göç politikaları ise bu akışları, yani göçmenleri durdurma çabasıdır (Diken, 2007).

Günümüzde göç, gittikçe politikanın konusu olurken devletlerin gündeminde önemli yer işgal etmektedir. Çünkü tüm dünyada göç biçimleri, yeni formlarda varlığını devam ettirmektedir. Ekonomik değişme, siyasi mücadele ve çatışmalar sonucu yeni göçler ortaya çıkmaktadır. Yine de göçün genel eğilimleri “Göçün küreselleşmesi, hızlanması, farklılaşması, kadınlaşması ve giderek siyasallaşması” olarak sıralanabilir. Geçmişte emek göçü ve mülteci hareketi erkek egemenliğindeydi. 1960’lardan sonra kadınlar emek göçünde önemli yer tutmuşlardır. Artık çağdaş göçlerde kadınların görünürlüğü artmaktadır. Aynı zamanda göçler giderek siyasallaşmaktadır (Castles ve Miller, 2008).

Devlet politikasında özellikle ulusal güvenlik politikaları üzerinde göçün etkisinin artması, Soğuk Savaş sonrası döneme denk gelmektedir. Soğuk Savaşın sonra insan hareketliliği devletler tarafından “güvenlik” problemi olarak algılanmaya başlamıştır. Özellikle 11 Eylül’den sonra terörle ilgili söylemler yaygınlaşmış ve göçün sınırlandırılması ve kontrol altında tutulması gerektiği yönünde oluşan algı güçlenmiştir (Şimşek, 2017).

Özellikle zorunlu göç bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu bakımdan gelişmiş ülkelerde göçmenlerin, sığınmacıların ülkelerinden gönderilmesi için kampanyalar düzenlenmiştir. Avrupa ülkeleri için mülteciler, ulus devlete yönelik bir tehdit, sorun olarak algılanmıştır. Bu nedenle göç akışına müdahale edebilmek adına yeni yasalar çıkartılmış ve yeni göç politikaları uygulanmaya başlanmıştır (Şimşek, 2017).

Bugün tanık olunan ve hâlâ devam eden Suriyeli mülteci hareketi zorunlu göçlerden biridir. Ekonomik nedenler ile siyasi çatışmalar sonucu ortaya çıkan bu nüfus hareketi, devletlerin göç politikalarında önemli bir konu olarak durmaktadır. Fakat bu konu genellikle bir güvenlik meselesi bağlamında ele alınmaktadır. Suriyeli mültecilerin gelişmiş devletler için tehdit olarak algılandığı uygulanan göç politikaları ve üretilen söylemler aracılığıyla görülmektedir. Uluslararası göçün çağdaş toplumlarda sorun olarak algılanmasının nedenlerinden biri de kutsanan ulus devlet sınırlarının yabancılar tarafından aşılarak işgal edildiği düşüncesidir.

Uluslararası göç, siyasal topluluk olarak adlandırılan ulusun içine yabancıların geçici veya yerleşik olarak katılması anlamına gelmektedir. Bu nedenle ciddi bir siyasal etkinlik olarak karşımıza çıkar. Uluslararası göç, göç veren ve alan ulus devlet ile göçmenler arasında oluşan canlı bir siyaset alanıdır (İçduygu vd., 2014).

Günümüzde uluslararası göçü tanımlamak için kullanılan kavramlar 19'uncu yüzyıla dayanır. Uluslararası göçe ilişkin kavramlar sanayi devrimi döneminin düşünce biçiminin, sosyal ve ekonomik düzenlemelerin belirtilerini taşır (Öner, 2016). Bu karmaşık olguyu araştırmacılar ortaya koydukları teorilerle anlamlandırmaya çalışmışlardır. Bu teorilerin her biri uluslararası göçün farklı yönüne dikkat çeker. Bu kuramlar farklı nedensellik süreçlerine dayansa da birbiriyle bağdaşmaz biçimde değerlendirmem gerekir. Çünkü göçün farklı yönlerini açıklayan büyük bir teori bulunmamaktadır. Bu nedenle göç farklı disiplinlerde yürütülen göç tartışmaları etrafında geliştirilmelidir (İçduygu vd., 2014).

2.1.1. Göç Tipleri

Göç, soyut şekilde tanımlanırsa insanların belirli bir zaman diliminde buldukları yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine geçmesi şeklinde ifade edilebilir. Fakat göç durağan değildir; göç bir nedene ve sonuca sahiptir üstelik bir süreci içermektedir. Göçün durağan olmaması, zaman-mekân ilişkisi ve neden sonuç gibi öğelere sahip olması göçün tanımlanmasını ve çözümlenmesini zorlaştırmaktadır, dolayısıyla onu karmaşık bir olguya dönüştürmektedir (İçduygu vd., 2014).

Bu karmaşıklık içinde göç, belirli tiplerinde çözümlenmeye çalışılmaktadır. Literatürde en sık rastlanan göç tipi tanımlamalarından biri de William Petersen'a aittir. Petersen, göçü dört sınıfa ayırmıştır: İlkel göç (doğal afetler karşısında çaresizlikten kaynaklanan göçler), zorlamayla yapılan göçler (siyasi ve sosyal nedenlerle yapılan göçler), serbest göç (kişisel nedenlerle gerçekleştirilen göçler), kitlesel göçler (Yalçın, 2004).

Cemal Yalçın ise göçleri irade esasına göre göçler (zorunlu ve gönüllü göçler), göçün yoğunluğu esasına göre göçler (kitlesel ve bireysel göçler), ülke sınırları esasına göre göçler (iç ve dış göçler), yerleşme süreleri esasına göre göçler (geçici ve sürekli yerleşmeler) olarak dört sınıfa ayırmıştır.

2.1.1.1. İrade Esasına Göre Göçler

- **Zorunlu ve Gönüllü Göçler**

Gönüllü göç; ekonomik, sosyal, eğitim gibi nedenlerle kişinin ülkesini terk edip refah düzeyi daha yüksek başka bir ülkeye iyi bir yaşam sürmek amacıyla göç etmesidir. Bu kategoriye uluslararası göç, yasal olmayan göç, işçi göçü girmektedir (Buz, 2004).

Zorunlu göç; silahlı çatışma, şiddet, insan kaynaklı veya doğal olarak ortaya çıkan bir felaketten uzaklaşmak için kişilerin kendi rızası dışında oluşan göç hareketlerdir. Bu kategoride sığınmacılar ve nüfus mübadele sonucu oluşan göçmenler yer almaktadır (Toksöz, 2016).

Zorunlu göç ile gönüllü göç arasındaki farkı ortaya koymak kolay değildir. Çünkü neredeyse tüm göçlerde bir tür zorlama ögesinin var olduğu kabul edilmektedir. Örneğin gönüllü olduğu düşünülen işçi göçlerin asıl nedeni, yoksul bir yaşamdan kaçıp kurtulma isteğidir (BMMYK, 2005).

Zorunlu göç türlerini sınırlamak da zordur. Her yıl gelişim projeleri (baraj, havaalanı, lüks ikamet) nedeniyle milyonlarca insan yer değişmektedir. Birçok insan çevresel bozulma, doğal afetler, endüstriyel kazalar veya kirlilik nedeniyle göç eder. Zorunlu göçün bir başka biçimi sömürmek amacıyla uluslararası sınırların aşıldığı insan trafiğidir. Kadın ve çocukların dünyanın her tarafında seks endüstrisi için kaçırılması buna bir örnektir (Buz, 2004).

Son olarak isteğe bağlı göçlerde geriye dönmek, yurduyla bağlantısını koparmadan yaşamak mümkünken zorunlu göçlerde insanın, ailenin tarihinden koparılması söz konusudur. Zorunlu göç ile hem nesiller arasında kopukluk oluşur hem de kişinin tarih bilinci yok edilir (Buz, 2004).

2.1.1.2. Yoğunluk Esasına Göre Göçler

- **Kitlese ve Bireysel Göçler**

İlk göçmenlerin kişisel tercihleri doğrultusunda göç etme kararı aldıkları savunulmuştur. Göçün gittikçe artmasının başlıca koşulu, ilk göçmenlerin kendi ülkelerindeki aileleri ve tanıdıklarıyla iletişim kurması, varılan ülkedeki fırsatlar gösterilmektedir. Böylece göç, kısa bir sürede yayılarak artmaktadır (Yalçın, 2004).

Göçün yoğunluğunun bu şekilde sıçramalar göstermesiyle göç kitlese bir hale gelir. Suriyeli mültecilerin, şiddet ve zulümden kaçmak için öncelikle akrabalık

ve hemşerilik bağlarını takip ederek yoğun bir göç gerçekleştirmeleri kitlesel göçe örnektir. Bununla birlikte Suriyeli mülteciler zorunlu göç sınıfına da dâhildirler.

2.1.1.3. Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler

- **İç ve Dış Göçler**

İç göç, bir ülke içinde yer alan bölge, kent, kasaba ve köy gibi yerleşim yerleri arasında yapılan nüfus hareketidir. Kırdan kente doğru veya kentten kıra doğru yapılan bu göçler kırdan kıra, kentten kente doğru da gerçekleşmektedir (Yalçın, 2004).

İç göçün bu şekilde sınıflandırılmasında toplumun geçirdiği değişim süreçleri etkili olmuştur. Çünkü toplumsal değişimler bireyi ve toplum ile birey ilişkisini şekillendirmektedir. Ülke içerisinde yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal değişiklikler iç göçü büyük ölçüde etkilemektedir (Yalçın, 2004).

Dış göçler ise çalışmak ya da yerleşmek amacıyla ülke sınırları dışına çıkılarak yapılan nüfus hareketidir (İçduygu vd., 2014).

2.1.1.4. Yerleşme Süreleri Esasına Göre Göçler

- **Geçici ve Sürekli Yerleşme Amaçlı Göçler**

Geçici göçler; mevsimlik göçleri, öğrencilerin öğrenim görmek için başka kentlere gerçekleştirdiği göçleri, askerlik hizmeti için gerçekleştirilen yer değiştirme hareketini içermektedir. Mevsimlik göçler, ekonomik gelir elde etmek amacıyla mevsimine uygun işlerde çalışmak üzere farklı bölgelere doğru yapılan nüfus hareketidir (Yalçın, 2004).

Geçici göçlerde göçmen gitmeyi planladığı yerde ne kadar süre kalacağını tahmin edebilmektedir. Fakat sürekli yerleşim amaçlı göçlerde göçün ilk zamanlarında geri dönüş düşüncesi bulunmaz. Örneğin Türkiye'den dışa göç edenler başlangıçta gidecekleri ülkeye yerleşme düşüncesinde değildirler. Fakat zamanla göç edenler, dönme fikrini sürekli ertelemeye başlar ve sonunda yurda dönüş düşüncesi bir mitolojik yapıya dönüşür (Yalçın, 2004).

2.2. İltica

İltica hakkı, kişinin yaşadığı ülkede tehdit altında olan bedensel bütünlüğünün, yani yaşama hakkı talebinin gerektirdiği bir insan hakkı ilkesidir.

Ülkelerinden kaçmak zorunda kalan insanların insan haklarından yararlanabilmesi diğer deyişle insan olarak kalabilmesi iltica hakkının olmasıyla mümkündür (Peker ve Sancar, 2001). Zulüm gören veya görme tehlikesi içerisinde yer alan kişilerin bir başka ülkeye sığınma talebinde bulunması anlamına gelen iltica, kişinin isteği dışında gerçekleştiğinden diğer göçlerden farklıdır.

İltica veya sığınma tarih boyunca var olan bir toplumsal gerçekliktir. Eski çağlardan beri insanlar işkenceden, zulümden, şiddetten kaçmak amacıyla güvenli gördükleri yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Birçok dinde sığınma, iltica, misafirperverlik gibi kavramlar yer almaktadır (Çiçekli, 2014).

Sığınma hakkı ve kavramının ilk örnekleri milattan iki bin yıl öncesine kadar götürülmektedir. Örneğin bir Hitit Kralı, anlaşma yaptığı ülkeden kendi ülkesine gelen bir mültecinin iade edilmeyeceğini kesin olarak belirtmiştir. Aztek prensibine göre eğer bir köle sahibinden kaçarak başka birine sığınırsa geri gönderilmemelidir. Bu günümüzün geri göndermeme ilkesinin geçmiş dönemlerdeki uygulamasıdır. Roma'da ise vatandaşlık haklarından yararlanmayan ama özgür olan güçsüz ve yoksulların zengin ve güç sahibi kişilerin himayesine girmesi bir sığınma ilişkisi olarak görülmüştür. Bu kişilere "sığıntı" denilmiştir (Odman, 1995). Antik döneme bakıldığında Yunan tapınakları dokunulmaz olarak kabul edilmiş ve kişiler bu tapınaklara sığınmışlardır. Aynı şekilde Ortaçağ'da da kutsal yerlerde mülteciler, sığınmacılar saklanabilmiştir (Özkan, 2017).

Bu tür zorunlu kaçışların örneklerine çok eski tarihlerde karşılaşılsa da kitlesel olarak ortaya çıkan zorunlu göçler modern döneme aittir. Modern dünyanın ilk zamanlarında ve özellikle ulusal modern devletin kurulduğu dönemlerde zorunlu göçler başlamıştır. Çünkü bu dönemde ülke sınırı ve homojen bir toplum yaratma gibi iddialar ortaya atılmıştır (Peker ve Sancar, 2001).

Bu bakımdan 20'nci yüzyıl büyük savaşlar, bağımsızlık başkaldırıların ortaya çıktığı ve bu nedenle milyonlarca kişiden oluşan göç ve iltica hareketlerinin gerçekleştiği bir dönemdir. Bu dönemin belirleyici özelliği iltica hareketleri uluslararası bir mesele olarak görülüp ve teşkilatlanmaya başlanmasıdır (Odman, 1995).

Dolayısıyla 20'nci yüzyılda mültecilerin korunması ve sorunlarına çözüm bulunması için ilk sistematik adımlar atılmıştır. Bu adımlardan ilki, Birinci Dünya Savaşı ardından 1920 yılında Milletler Cemiyeti'ne bağlı olan Mülteciler Yüksek

Komiserliği'nin Fridtof Nansen tarafından kurulmasıdır. Daha sonra İkinci Dünya Savaşı ile büyük bir yıkım yaşayan Avrupa, Milletler Cemiyeti yerine Birleşmiş Milletleri kurmuştur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 1948 yılında imzalanarak “sığınma hakkı” tanınmıştır. Yerinden edilenlerin sorunlarına kalıcı çözümler bulabilmek için 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği kurulmuştur. BMMYK'nın görevini yerine getirebilmesi için mültecilerin haklarının belirlenmesi ve devletler ile karşılıklı vazife ve sorumlulukların hukuki güvence altına alınması gerekmiştir. Bu amaçla günümüzde de yürürlükte olan 1951 yılına ait BM Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi oluşturulmuştur (Hazan, 2011).

2.2.1. Mülteci

Mülteci sözü medya, toplum ve siyasetçiler tarafından sıklıkla yaşadıkları yerleri bırakıp gitmek zorunda kalan kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Ülkelerini terk edip başka ülkelere gitmek zorunda kalan insanlar ile kendi ülkelerinin sınırları içinde göçe zorlanan insanlar arasındaki fark göz ardı edilmektedir. Aynı şekilde kaçış nedenleri de dikkate alınmamaktadır. Zulüm, iç savaş, siyasal şiddet, doğal afet ve yoksulluk nedeniyle kaçan herkes mülteci olarak adlandırılmaktadır. Fakat uluslararası hukukta mülteci kavramının özel bir tanımı vardır (BMMYK, 2005).

Mülteci kavramının uluslararası hukukta yer alan tanımına geçmeden önce genel bir tanımlama yapılırsa “mülteci, katlanılamaz şartlardan ve kişisel durumlardan kaçmak isteyen kişidir” veya “ulusal siyasi topluluğun dışında bırakılması için zorlamaya maruz kalmış bireydir (Özkan, 2017).” Kişilerin kaçış nedenleri; baskı, insan yaşamına ve özgürlüğüne yönelik tehdit, adli takibat, yoksulluk, savaş veya iç karışıklık, doğal afetler olabilir. Mülteci teriminin özünde yatan bireyin kaçışına neden olan olayların karşısında yardıma ve korunmaya hakkı olduğu varsayımdır. Bu nedenle devletler adaletten kaçan veya ekonomik nedenlerle ülkelerinden göç etmek zorunda olan bireyleri mülteci olarak değerlendirmemektedir (Çiçekli, 2014).

Uluslararası mülteci hukukunda 1951 yılına ait Mültecilerin Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci tanımı şu şekildedir: “İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşünceleri yüzünden, zulme

uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır” (BMMYK, 1998).

Bu sözleşmenin mülteci tanımı günümüzün koşullarında yetersiz kalmıştır. Mülteci dar bir çerçevede tanımlanmış, mülteci statüsünün verilmesi din, ırk, milliyet, özel bir sosyal gruba ait olma ve siyasi düşünceye sahip olma şartına bağlanmıştır. Bir de kişinin baskı görmesi ve zulüm altında olması ön koşul olarak kabul edilmiştir. Ayrıca kişinin baskı ile zulüm altında olduğunu haklı bir gerekçeye dayandırarak açıklaması zorunlu kılınmıştır (Odman, 1995).

Esas olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’daki mültecileri koruma altına almak amacıyla oluşturulmuştur. Mülteci tanımı ise 1951 yılından önceki olaylar sonucunda Avrupa’da yerinden edilmişleri kapsamaktadır (Hazan, 2011). Bu nedenle 1951 Cenevre Sözleşmesinin mülteci tanımında hem tarihi hem de coğrafi kısıtlama bulunmaktadır. Dünya genelinde yaygınlaşan mülteci hareketleri doğrultusunda 1967 yılına ait Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol ile sözleşmede bulunan “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda” ve “söz konusu olaylar sonucunda” cümlesi metinden çıkarılmıştır. Böylece coğrafi ve tarihi kısıtlama kaldırılmıştır. 1967 Protokolü ile 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde bulunan mülteci tanımının biçimsel olarak evrenselleşmesi sağlanmıştır (Çiçekli, 2014).

Fakat 1951 Cenevre Sözleşmesi mülteci statüsüne dar bir çerçeveden bakmıştır. Bundan dolayı gelişmemiş ve az gelişmiş bölgelerde iç savaş, doğal afet ve kıtlık nedeniyle ortaya çıkan mülteci hareketlerine cevap verememiştir. Bu bakımdan günümüzün koşullarına uygun olarak mülteci kavramını geniş olarak ele alan bölgesel sözleşmeler ve bildirimler yayınlanmıştır (Odman, 1995).

Söz konusu bölgesel sözleşmelerden olan ilk bölgesel mülteci belgesi olan 1969 yılına ait Afrika Birliği Örgütü’nün Mülteci Sözleşmesi, geniş kapsamlı bir mülteci tanımı yapmıştır. Sömürgeciliğin sonlandırıldığı ve ulusal bağımsızlığın ilan edildiği dönemlerde Afrikalı mülteciler meselesinin büyümesi durumunda yeni bir mülteci tanımına ihtiyaç duyulmuştur. Bu sözleşmeye göre “Mülteci deyimi, dış

saldırı, işgal, yabancı egemenliği veya vatandaşı olduğu kendi ülkesinin bir bölümünde ya da bütününde kamu düzenini ciddi bir biçimde tehdit eden olaylar yüzünden ülkesi dışında başka bir yere sığınmak için yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalan her insanı kapsar (BMMYK, 1998).”

Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımının kapsamını genişleten daha yakın tarihli bölgesel sözleşme ise Latin Amerika devletleri tarafından 1984 yılında benimsenen Cartagena Deklarasyonu’dur. Cartagena Deklarasyonu ile benimsenen mülteci tanımının bağlayıcılığı bulunmamaktadır, bölge ülkelerinin iç hukuk düzenlemelerinde benimsenmektedir (Çiçekli, 2014).

Görüldüğü üzere yaşanan olaylar sonucunda sözleşmelerde yer alan mülteci tanımlamaları yetersiz kalmış ve her yeni deneyim sonucunda mülteci tanımının kapsamı genişletilmiştir. Mülteci tanımı hukuki olarak her zaman bir sınırlamayı içermiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi her ne kadar dar çerçevede bir mülteci tanımına sahip olsa da mültecilerin haklarını hukuki bir zemine oturtması açısından önemini korumaktadır. Özellikle “geri göndermeme” ilkesi evrensel bir hukuk prensibi olarak kabul görmektedir.

2.2.2. Sığınmacı

Sığınmacı terimi, kişinin ülkesinde işkence görme konusunda haklı gerekçeye dayanan bir korkusunun olması veya şiddet ve çatışma olaylarından dolayı yaşamının tehlikede olması ve bu nedenle bir başka ülkeden mülteci statüsü talep eden kişiler için kullanılmaktadır (BMMYK, 2005).

Sığınmacı, mülteci olarak tanınabilmek için uluslararası koruma talebinde bulunan fakat statüsü henüz resmi olarak tanınmamış kişidir. Sığınmacı terimi, genellikle mülteci statüsü almak amacıyla hükümet veya Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğine başvuran ve bu yönde alınacak kararı bekleyenler için kullanılmaktadır. Sığınmacıların statüleri resmiyette tanınmamış olsa dahi geldikleri ülkeye zorla geri gönderilemezler (UAÖ, 2009).

Mülteci ile sığınmacı kavramları benzerlik taşır; fakat aralarında fark vardır. Statüsü tanınmış ve BMMYK’nın koruması altında olan kişi mültecidir. Mülteci uluslararası sözleşmelerde ve iç hukuk düzenlemelerinde yer alan haklardan faydalanır. Sığınmacı ise yurttaşı olduğu ülkenin dışında bir ülkede bulunan ve mülteci olarak kabul edilmek için başvuru yapmış ve bu işlemlerin bitmesini

bekleyen kişidir (Özkan, 2017). Öyleyse sığınmacı ile mülteci arasında hukuki statü açısından bir fark bulunmaktadır. Sığınmacıların tümü başvuruları değerlendirilip karar bağlanan kadar “varsayımsal mülteci” olarak görülmelidirler. Böylece devletlerin, insanları baskı ve eziyet tehlikesiyle karşılaşabilecekleri bir ülkeye geri göndermelerini yasaklayan geri göndermeme ilkesinden yararlanırlar (BMMYK, 2005).

2.3. Tarihsel Perspektifte Dünyada ve Türkiye’de Uluslararası Göç ve Mülteciler

2.3.1. Dünyada Göçün Tarihsel Gelişimi

Göçler tarihsel sürecin değişik evrelerinde farklı boyutlarda gelişmiştir. Doğa olayları, coğrafik faktörler ve iklim koşulları nedeniyle ilk büyük göç yaşanmıştır. Bu süreçten sonra bölgesel nüfus yoğunluğunun yarattığı göç hareketleri meydana gelmiştir. Fakat tarihsel sürece damgasını vuran göçler politik karakterlidir. Bunlar ilhak ve istilalara dayanan savaşların, egemenlerin oluşturduğu siyasi baskıların ve kapitalist üretim ilişkilerinin yarattığı ekonomik, toplumsal ve sosyal değişmelerin kaçınılmaz bir sonucu olarak oluşan göçlerdir (Peköz, 2002).

Bu göçler modern döneme aittir. Nermin Abadan modern döneme ait beş farklı göç dalgasından bahsetmiştir:

İlk göç dalgası: Avrupa ülkelerinin emperyalist hamleleriyle başlar ve Birinci Dünya Savaşı’nın bitmesi ile sonlanır. İngiltere, İspanya, Portekiz, Fransa ve Hollanda gelişen nüfuslarına bu dönemde yerleşim yerleri aramış ve sömürgeler kurmuştur. Bu bakımdan Avrupa üç yüz yıl boyunca göç hareketlerine yön vermiştir (Abadan, 2000).

İkinci göç dalgası: İlk göç dalgasıyla aynı dönem içerisinde fakat farklı bir doğrultuda gerçekleşmiştir. Avrupalı tüccarlar 17.yüzyıl ile 18.yüzyılda Kuzey Afrika’dan Karibya adalarına, Güney Amerika’ya ve Brezilya’ya köleler taşımışlardır.

19. Yüzyılda köleliğin kaldırılmasından sonra İngilizler Güney Asya’daki işgücünü Doğu Afrika, Surinam Jamaica ve Trinidad’a taşımışlardır. Ayrıca Avrupalılar, Tayland, Endonezya Hindin’de Çinli çalıştırmışlardır. Üç yüzyıl süren bu göçler sonucu yerli halklar azınlık konumuna geçmiş ve Birleşik Amerika,

Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi yeni devletler ortaya çıkmaya başlamıştır (Abadan, 2000).

Bu farklı biçimdeki göçler Avrupa sömürgeciliğinin sonuçlarıdır. Geç 17'nci yüzyıldan 19'uncu yüzyılın ortalarına kadar çiftliklerde, maden ocaklarında meta üretimini temelini oluşturan köle taşımacılığı sistemi modern emek göçünün önemli bir atasıdır (Castles ve Miller, 2008). Portekizli gemiciler 1550'lerden sonra Afrika'dan Karayipler'e tütün ile şeker plantasyonlarında çalıştırmak için esir taşımaya başlamışlardır. İzleyen yüzyıllarda Kuzey Amerika ile Güney Amerika'ya 15 milyon köle taşınmıştır (Toksöz, 2016) 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren köleliğin yerini sözleşmeli işçilik almıştır. Sözleşme sistemi, işçileri zorla çalıştırmak amacıyla başka bölgelere gönderilmesine dayanmaktaydı (Castles ve Miller, 2008).

Üçüncü uluslararası göç dalgası: Birinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği ve imparatorlukların dağıldığı dönem kapsar. Osmanlı Devleti ile Habsburg Devleti'nin yıkılması sonucu Orta Avrupa, Doğu Avrupa ve Güney Avrupa'da sınırları etnik toplumların sınıрыyla örtüşmeyen yeni devletler türemeye başlamıştır. Söz konusu devletler, milliyetçilik etkisiyle homojen nüfuslar yaratmak amacıyla zorunlu göç kararları almıştır. Bu nedenle büyük çapta sığınmacı hareketleri bu dönemde öne çıkan göç hareketidir. Ayrıca Rus Devrimi ve Nazi'lerin Yahudilere uyguladıkları tasfiye hareketleri de bu dönemde göçlere neden olmuştur (Abadan, 2000).

Bu dönemde savaş söz konusu zorunlu göçlere neden olurken uluslararası emek göçünü de azaltmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin göçü kısıtlayan düzenlemeler getirmesi, 1930 ekonomik bunalımın yaşanması nedeniyle bu ülkelerde göçmen sayısı çok azalmıştır. İki savaş arasında Avrupa'da da kriz yaşanmış, iç göç yavaşlamıştır. Fakat Nazi Almanya'sı işgal ettikleri yerlerden getirdiği yabancı işçileri, savaş esirlerini silah sanayide zor kullanarak çalıştırmışlardır (Toksöz, 2016).

Ekonomik krizle birlikte göçmenlere karşı düşmanlık da artmıştır. ABD, Güney ve Doğu Avrupa'dan gelen göçmenlerin asimilasyona direnç gösterdiklerini ve bu nedenle kamu düzenini, Amerikan değerlerini tehdit ettiklerini iddia ederek Kuzeybatı Avrupa dışından gelen her göçü sınırlandıran yasalar çıkartmıştır. Bu yasaların getirdiği milliyet esaslı kotayla 1960'lara kadar büyük ölçekli göçü durdurmuştur. Fakat Fordist dönemde emek açığı güneyden gelen siyah işçilerle kapatılmıştır. Bunun birlikte Amerikanlaştırma kampanyaları başlatılmış ve

Meksikalı göçmenler ülkelerine gönderilmiştir. Bu dönemde Hitler'in yükselişi nedeniyle Amerika'ya göç eden Yahudilere yapılan yardımlar da kısıtlıydı. Fransa ise savaştan dolayı fazlalaşan demografik açığını gidermek için Polonya, İtalya ve Çekoslovakya ile istihdam anlaşmaları imzalanmıştır. Fakat 1930'lardaki krizde yabancılara karşı düşmanlık artmış ve yabancılardan işten atılmasına imkan sağlayan yasalar çıkartılmıştır. Böylece birçok göçmen işten atılmış ve sınır dışı edilmiştir (Castles ve Miller, 2008).

Dördüncü göç dalgası: İkinci Dünya savaşından sonra sömürgeci devletlerin tasfiyesiyle yeni devletler ortaya çıkmıştır. Etnik açıdan bölünmüş ve otoriter siyasi rejime sahip oldukları için bu yeni devletlerde şiddet hareketleri ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak geniş çapta sığınmacı hareketi başlamıştır. İsrail'den Araplar, Kuzey Afrika'dan Yahudiler, Endonezya'dan Çinliler kaçmak zorunda kalmıştır. Ayrıca Doğu Afrika, Seylan ve Brimanya'dan Güney Asyalılar kaçmıştır. Bu bakımdan milyonlarca insan sığınmacı konumuna geçmiştir. Bağımsızlık hareketleriyle Cezayir'den Fransızlar, Angola'dan Portekizliler, Zimbabwe'den İngilizler ayrılmak zorunda kalmıştır. Ayrıca Hindistan'ın bölünmesi, Sovyetler Birliği'nin çözülmesi de göç hareketlerini doğurmuştur (Abadan, 2000).

Beşinci göç dalgası: Ekonomik nedenlerle ortaya çıkmıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllar Birleşik Amerika, Batı Avrupa ve petrol üreten Orta Doğu ülkelerinin işgücü ithal ettiği dönemdir. Batı Avrupa ülkelerine Yugoslavya, Türkiye ve Kuzey Afrika'dan iş göçü yaşanmıştır. Bununla birlikte Meksika'dan Amerika'ya, Mısır, Filistin, Yemen'den Suudi Arabistan'a, Irak ve Emirliklere doğru iş gücü göçü yaşanmıştır (Abadan, 2000). İş göçü, göç kabul eden ülkeler tarafından geçici olarak düşünülmüştür. Ancak misafir işçilerin büyük kısmı gittikleri ülkelerde kalmış ve ev sahibi toplumun etnik ve dini yapılarında değişimlere sebep olmuştur (Durugönül, 1996).

1960'ların sonlarında kitlesel göçlere muhalefet edilmiştir, fakat 1973'te petrol kriziyle oluşan ekonomik kriz göç kapılarının kapatılmasında dönüm noktası olmuştur. İşçi alımı hükümetler tarafından durdurmuş ve göç ettikleri ülkeye iyice yerleşmiş işçiler kalmayı yeğlemişlerdir (Toksöz, 2016).

1980'li yılların ikinci yarısında oluşan göç Batı Avrupa'ya doğru yeniden başlamıştır. Temel nedeni ekonomik ve politik problemlerdir. Yeni göçmenler işçi ve gittikçe artan sayıda sığınmacılardan oluşmaktadır. Bu dönemde mülteci ve

sığınmacı sayısı dünya genelinde büyük bir artış yaşamıştır. Sığınmacı sayısı Afrika, Latin Amerika ve Asya'daki çatışma bölgelerinden Kuzey Amerika ve Avrupa'ya gelenler ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonucu artmıştır (Castles ve Miller, 2008).

1990'lı yıllarda Balkanlarda yaşanan kriz yoğun bir göçmen ve mülteci hareketine yol açmıştır. 1993'ten sonra eski Yugoslavya'daki savaştan dolayı Hırvatistan ve Bosna-Hersek'ten kaçarak sığınma başvurusunda bulunan kişi sayısı 5 milyondur. 700 bin kişi Batı Avrupa'ya erişme şansı bulmuştur. Gidilen ülkeler arasında başta Almanya gelmekte onu İsviçre, Avusturya, İngiltere, Macaristan takip etmektedir (Toksöz, 2016).

Bu nedenle 1990'lı yılların başları sığınma konusunda paniğin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde aşırı sağ hareketler yükselişe geçmiş, sığınmacı barınaklarına yönelik kundakçılık ile yabancılara yönelik saldırılar gerçekleşmiştir. Bu süreçte Avrupalı devletler "Avrupa Kalesi" inşasının habercisi olan bir dizi kısıtlamalar ortaya koymuştur. Bu bakımdan 1995 yılı sonrası resmi mülteci sayısında azalma görülmüştür (Castles ve Miller, 2008).

2000'li yıllarda ise Avrupa devletlerinin göçmenlere yönelik sınırlarını kapama politikası daha da güçlenerek devam etmiştir. Özellikle 2001 yılında yaşanan 11 Eylül saldırısı sonrası göçmenler daha çok güvenlik meselesi bağlamında ele alınmış ve bir tehdit olarak görülmüşlerdir.

Görüldüğü gibi dünya üzerinde yaşanan göçler geçmişten günümüze doğru farklı formlarda gerçekleşmiştir. Günümüzde sığınmacı, mülteci hareketi en önemli nüfus hareketi olarak görünmektedir. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin 19 Haziran 2018'de yayınladığı yıllık Küresel Eğilimler Raporu'nun ortaya koyduğu istatistiksel veri yaşananların ciddiyetini gözler önüne sermektedir: 2017 sonunda 68,5 milyon insan yerinden edilmiştir. Yerinden edilmiş 68,5 milyonun 25,4 milyonu ise çatışma ve zulümden dolayı evlerini terk eden mültecilerden oluşmaktadır. Dünya çapında zorla yerinden edilmenin 2017 yılında birbirinin arka arkaya beşinci kez rekor düzeye ulaşmasını oluşturan durumlar şunlardır: Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki bunalım, Güney Sudan'da yaşanan savaş ve yüz binlerce Arakanlı mültecinin Myanmar'dan Bangladeş'e kaçması, mülteci sayısını artırmıştır. 25,4 milyon mülteci, Filistin, Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar, Sudan gibi ülkelerden gelmektedir. Bu büyük ölçekli yerinden edilen insanlara ev sahipliği yapan ülke sayısı son derece azdır (BMMYK, 2019). Söz konusu nüfus hareketleri

karşısında özellikle Avrupa ülkelerinin güvenlik ekseninde göç politikaları ürettiğine değinmişti. Bu tutumun Suriyeli mülteciler konusunda da devam ettiği görülmektedir.

İlk olarak 2001 yılında Avrupa Birliği, Türkiye'ye Geri Kabul Anlaşmasını sunarak bu anlaşmanın müzakere edilmesi yükümlülüğünü getirmiştir. Avrupa ülkeleri Suriyeli mülteciler söz konusu olduğunda Geri Kabul Anlaşması'nı tekrar Türkiye'nin önüne koymuştur. Avrupa Birliği güvenli üçüncü ülke ve ilk iltica ülkeleri gibi kurallarını pratiğe geçirebilmek böylece sığınma yükünü başka devletlere atabilmek için geri kabul anlaşmalarına gereksinim duymaktadır. Transit ülke olan Türkiye açısından bu anlaşma önemlidir. Çünkü bu anlaşma eğer Türkiye ilk iltica ülkesi veya üçüncü ülke ise Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine giden tüm sığınmacıların hiçbir değerlendirmeye tâbi tutulmadan Türkiye'ye geri gönderilmesini içermektedir (Özel, 2014).

Avrupa Birliği sürecindeki müzakereler çerçevesinde Türkiye'nin Avrupa'nın kapı bekçiliğini yapması beklenmiştir. Bu çerçevede Suriyeli mülteciler, AB ülkeleri ile Türkiye arasında pazarlık konusu haline gelmiştir. Anlaşıldığı gibi Türkiye ile AB ülkeleri Suriyeli mültecileri kendi çıkarları doğrultusunda araçsallaştırmıştır. Avrupa ülkeleri tarafından göç politikalarının zamanla nasıl pragmatik bir mantık çerçevesinde ele alındığı tarihsel süreçte görülmektedir. Suriyeli mülteciler konusunda Türkiye'nin tutumunu daha iyi kavrayabilmek için Türkiye'deki göçün tarihsel sürecine değinilecektir.

2.3.2. Türkiye'de Göçün Tarihsel Değişimi

Türkiye'den Avrupa ülkelerine giden işçi göçmenler nedeniyle uluslararası göç rejimi içinde Türkiye göç veren ülke olarak tanımlanmıştır. Fakat son zamanlarda Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçler Türkiye'nin hem göç alan hem de geçiş ülkesi olarak tanımlanmasına sebep olmaktadır. Türkiye'nin uluslaşma sürecinde aldığı göçler ağırlıklı olarak çevre ülkelerin etnik Türkleri veya Türk kimliğine uyumu kolay olacak etnik kimliklerden gelen kişilerden oluşmuştur. Türkiye son zamanlarda ise farklı ülkelere, çeşitli etnik kökene ve dine sahip yabancı olarak görülen kişilerin göçlerine tanık olmaktadır. Böylelikle Türkiye göç veren, göç alan ve geçiş ülkesi olarak yeni bir konuma geçmiştir. Bu yeni konumuna

geçmesine özellikle sığınmacı, mülteci, kaçak işçi gibi çok çeşitli göçmen grupları etkili olmuştur (İçduygu vd., 2014).

Esasen Türkiye, göç dalgalarına yabancı bir ülke değildir. Yakın geçmişinde önce tarım imparatorluğundan küçülen ulus devlete geçiş sürecinin doğurduğu nüfus değişimi sürecini, daha sonra ise nüfusu hızla artan bir çevre ülkesinin nüfus ihracı sürecini yaşamıştır. Günümüzde ise daha önce belirtildiği gibi uluslararası ekonomi ve konjonktürdeki gelişmelere bağlı olarak sığınmacı, kayıtsız işçi gibi nüfus hareketlerine sahne olmaktadır (Erder, 2000).

Türkiye'nin ulus devlete geçiş sürecinde yaşanan nüfus hareketleri günümüzdeki nüfusun oluşmasında etkilidir. 19'uncu yüzyılın ortalarından beri Anadolu'ya göç edenler, Anadolu'dan gidenler ve ülke içinde yer değiştirenler günümüzdeki nüfusu oluşturmuştur. Bu kitlesel göçler Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türk Müslüman nüfusun güçlenmesinde önemli rol oynamıştır. Çoğunluğu zorunlu göç olarak tanımlanabilecek bu nüfus hareketleri 19'uncu yüzyılda Kafkasya ve Kırım'dan başta Çerkezler ve Tatarlardan oluşan göçmenler (Özbay ve Yücel, 2001); İspanya, Almanya, Fransa, Macaristan ve İtalya'dan gelip Anadolu'ya sığınan Yahudi mülteciler; Avusturya İmparatorluğu'ndan kaçan Macar, Leh, Beyaz Rus mültecileri ve 93 Harbi ile Balkanlardan gelen Müslüman muhacirlerden oluşmaktadır (Özgür, 2016).

Osmanlı Devleti tarımsal iş gücü açığı nedeniyle muhacirlere toprak ve sermaye dağıtarak üretime katılmalarını hızlandırmaya çalışmıştır. 1912-13 Balkan Savaşları nedeniyle muhacirler gelmiş ve ardından yaşanan Birinci Dünya Savaşı'yla göçler devam etmiştir. Bu nedenle Osmanlı Devleti, sonradan gelen muhacirlerin yerleştirilmesini yapamamış ve kaybedilen topraklardan göçmen akımları devam etmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Yunanistan ile imzalanan mübadele antlaşmasına göre yaklaşık 400 bin Türk daha Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Kısaca 19'uncu yüzyılın ortalarından Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar Anadolu'ya yönelen göç hareketleri sürecinde ölenler hariç 5 milyon kişiden fazla Türk Müslüman nüfusun Türkiye'ye göç ettiği ileri sürülmektedir. Anadolu'dan gidenlerin sayıları da net değildir (Özbay ve Yücel, 2001).

1931-35 yılları arasında Bulgaristan'da Pomak'lara uygulanan isim değiştirme politikasından dolayı birçok Pomak Türkiye'ye sürgün edilmiştir. 1923-45 yılları arasında sınır değişiminden dolayı Türkiye'ye Romanya'nın Türk ve

Tatarları göç etmek zorunda kalmıştır. İki dünya savaşı arasında ise Kafkaslar'dan Türkiye'ye Kafkasya Müslümanları ve Tatarlar sığınmıştır. Söz konusu muhacirler, "Türk soyundan veya Türk kültürüne bağlı olma" şartı arayan 1934 tarihli İskân Kanunu çerçevesinde vatandaşlık hakkı, toprak ve ziraat yardımından yararlanmıştır. İskânlı muhacirlerin Orta Anadolu illerine %10 oranlarında yerleştirilmesi geleneği ve iskânlı göç uygulaması 1970 yılında sonlandırılmıştır. İskân Kanunu ise 2006 yılında kaldırılmıştır (Özgür, 2016).

Görüldüğü üzere İskân Kanunu, Türk dış politikasının esasını oluşturan ve hâlâ devam eden yaklaşımı yansıtmaktadır. "Türk soyundan olan ve Türk kültüründen olanlar" Türkiye'ye göç etme ve yerleşme hakkına sahiptirler. Ayrıca Türkiye'ye muhacir olarak alınamayacak kişilerden, "Türk kültürüne bağlı olmayanlar, anarşistler, casuslar, göçebe Çingeneler ve memleket dışına çıkarılmış olanlar" olarak bahsedilmektedir (İçduygu vd., 2014).

İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin savaşa dâhil olmama çabası, Almanya ile ilişkilerin istikrarsız olması ve uluslaşma sürecinde Nazi hayranlığının hâkim olması nedeniyle göç siyasetindeki uygulamaları tutarsızlaşmıştır. Türkiye 1933-45 yılları arasında bilim adamı, yazar ve sanatçı olan 800 Alman mülteciyi kabul etmiştir. Doğu Avrupa'daki Nazi rejiminden kaçan Musevilere sığınma olanağı tanımıştır. Ancak aynı yıllarda uyguladığı Varlık Vergisi nedeniyle gayrimüslimlerin göç etmelerine neden olmuştur. 1934 yılında 2.000 sanat erbabı Rum Yunanistan'a göç etmek zorunda kalmıştır. Yine aynı yıl Musevi esnafın ev ve dükkânlarına yönelik saldırılar nedeniyle

10.000 Musevi İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalmıştır. 1948 yılında ise İsrail Devleti'nin kurulmasından dolayı 35.000 Musevi İsrail'e göç etmiştir. 1950'li yıllara geldiğimizde ise Kıbrıs meselesi ve Filistin sorunu nedeniyle ortaya konan etnik ve dini söylemlerin baskısı nedeniyle 297 bin gayrimüslim Türkiye'den göç etmek zorunda kalmıştır (Özgür, 2016).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da gerçekleşen en büyük kitlesel insan hareketlerinden biri, 1989'da 300 binden fazla Bulgaristan Türkü ve Pomak'ın Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçe zorlanmasıdır. Bu göç, geçmişten gelen göç hareketinin devamı niteliğindedir. 1950'de Bulgaristan'daki komünist rejim, Türkiye'den 250 bin Türkü topraklarına kabul etmesini talep etmişti. Bu talep iki ülke ilişkilerinde krize neden oldu ve 1951 yılı boyunca 150 binden fazla Türk

ülkeden çıkarıldı. 1970'lerde ise aile birleşmesi anlaşması sonucunda Bulgaristan'dan Türkiye'ye bir göç akını daha yaşandı. 1989 yılına gelindiğinde Türkler, Bulgaristan hükümetinin asimilasyon politikasına karşı gösterdikleri dirençten dolayı göçe zorlanmıştır. Böylece Türkiye'ye doğru büyük kitlesel bir göç yaşanmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kaynaklarına göre 1923-1997 döneminde Türkiye'ye muhacir konumunda gelenler 1,6 milyon kişidir. Muhacirlerin %43,3'ü iskânlı olarak %56,7'si serbest göçmen statüsüyle Türkiye'ye yerleşmişlerdir. Muhacirlerin %48'ini Bulgaristan kökenli muhacirler oluşturmaktadır. Bulgaristan'dan gelen muhacirlerin çoğunluğu 1989'da yaşanan kriz sırasında gelmiştir (Erder, 2000).

Bulgaristan Türklerinin kitlesel akını bir grup Kürtün Türkiye'ye sığındığı döneme denk gelmiştir. 1988'de bir grup Kürt peşmergenin aileleri, Irak ordusu tarafından Halepçe'de katledildikten sonra Türkiye'ye sığınmıştır. İlk zamanlarda Türkiye hükümeti Irak'tan gelen bu mültecilere sınırı açmamak için direnmiş; ancak uluslararası baskılar nedeniyle 50 binden fazla mülteci Türkiye'ye giriş yapmıştır. Mülteciler Güneydoğu'da kurulan dört mülteci kampına yerleştirilmişlerdir. Yetkililer mülteci statüsünün genişletildiği izlenimini vermemek için bu kamplarda kalanlara "geçici sığınma kampları" kampta kalanlara ise "misafir" demeyi tercih etmiştir. Söz konusu Kürt mültecilerin çoğu sonradan ülkelerine geri dönmüş, küçük bir kısmı ise Batı ülkelerine yerleştirilmiştir (Kirişçi ve Karaca, 2015).

Aynı şekilde Bulgaristan'dan gelen muhacirlerin bir kısmı da Bulgaristan'a geri dönmüştür. Vasileva'nın yaptığı araştırmaya göre 1989 kriz sonrası göç edenlerin %42'si Bulgaristan'da başlayan demokratikleşme hareketi nedeniyle 1990 yılı sonuna kadar Bulgaristan'a geri dönmüştür (Erder, 2000).

1980'li yılların başlarında Türkiye'nin göç alan konumunda önemli bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim modern Türkiye tarihinde ilk defa Türk ve Müslüman kökene sahip olmayanların Türkiye'ye göç etmesiyle gözlenmiştir. Yani ilk defa yabancı olarak adlandırılanların Türkiye'ye göç etmesi söz konusudur. Böyle bir döneme girilmesinin sebepleri Türkiye'nin çevresindeki ülkelerde yaşanan siyasal krizler, ekonomik bunalımlar ve küreselleşmenin getirdiği değişimler nedeniyle devletin istemi dışında Türkiye'nin göç edilecek bir ülke olarak belirlenmesidir. Bu

göç dalgaları düzenli göçlerden ziyade işçi göçü, bavul ticareti, sığınmacı ve mülteci hareketlerini kapsayan düzensiz göçlerden oluşmaktadır (İçduygu vd., 2014).

Türkiye'nin bu şekilde göçmen alan ülke haline getiren tarihsel olaylardan ilki 1970'lerde Sovyet Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesi, İran'da yaşanan rejim değişikliği, 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında Irak'ta yer alan Saddam Hüseyin rejiminin Orta Doğu'da sebep olduğu kargaşa ve savaşlar, son olarak Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'daki komünist yönetimin çöküşü gösterilebilir (İçduygu, 2015).

Söz konusu tarihsel olaylardan sonra özellikle 1990'lardan sonra Türkiye'ye yönelen uluslararası nüfus hareketlerinin sayısal ölçeği büyümüş ve kültürel köken olarak çeşitlenmiştir (Erder, 2000). 1992-95 Bosna Savaşı ve 1998-99 Kosova Savaşları sırasında Türkiye'ye 20.000 Bosnalı ve 17.746 Kosovalı sığınmıştır. 1995-2013 yılları arasında 48 bin İran, 24 bin Irak ve yaklaşık 29 bin Afganistan vatandaşı Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmuştur. BMMYK'nın verilerine göre 2000'li yıllarda Türkiye'ye sırasıyla İran, Irak, Somali, Afganistan, Sudan gibi ülkelere sığınmacılar gelmiştir. Genel olarak İran ve Irak'tan gelenler büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Ateş, 2011).

Görüldüğü üzere Türkiye, ilk kurulduğu tarihten bu yana nüfusu millileştirme politikaları gütmüştür. Türk etnik ve kültürüne yakın olarak görülenlerin ülkeye kabul edilmesini sağlayan politikalar uygulanmıştır. Söz konusu göçmenlerin kalıcı yerleşmesinin ve vatandaşlık almasının önü açılmıştır. 1990 yılından sonra farklı etnik ve kültürlerden gelen göçmenlerin artmasıyla Türkiye'nin göç politikaları geçicilik üzerine kurulmuştur. Bu gruplar arasında 2011 yılında Türkiye'ye doğru gerçekleştirdikleri kitlesel nüfus hareketiyle bugün Türkiye'nin en büyük mülteci nüfusunu oluşturan Suriyeli mülteciler yer almıştır. Yaklaşık olarak 3,5 milyon Suriyeli mülteci, Türkiye'nin bugüne dek karşılaşmadığı yoğunlukta bir kitlesel nüfustur. Suriyeli mülteciler diğer gruplardan sayıca fazla olması nedeniyle ayrılmaktadır. Ayrıca Türkiye, ilk defa "soydaş" olarak görmediği bir nüfusa "açık kapı politikası" ile farklı bir uygulamada bulunmuştur. Yabancı olarak görülen Suriyeli mültecilerin toplumsal kabulünü de sağlayabilmek için "ensar", "din kardeşimiz", "misafirlerimiz" gibi tanımlamalarda bulunulmuştur.

2.4. Suriyeli Sığınmacılar

Türkiye yaklaşık 4 milyon mülteciyle dünyanın en büyük mülteci nüfusuna sahiptir. 3,5 milyonu Suriyeli mültecilerden oluşmaktadır. Suriyeli mültecilerin sığındıkları diğer ülkeler ise Lübnan, Irak, Ürdün ve Mısır'dır (BMMYK, 2019).

Suriye'de 2011 yılında ortaya çıkan rejim karşıtı gösterilerin zamanla bir iç savaşa dönüşmesiyle Suriye'den komşu ülkelere doğru insanlar kaçmaya başlamıştır. Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011'de Hatay'ın Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan 252 kişilik bir grubun gelmesiyle gerçekleşmiştir (Erdoğan, 2015).

Türkiye mülteci ve sığınmacılara alışkın bir ülkedir. Fakat Suriyeli mültecilerin ülkeye girişi beklenmedik durumlar yaratmıştır. İlk olarak hızlı bir şekilde neredeyse 1 milyon civarında olan mülteci sayısı, Türkiye tarihinde diğer hiçbir kitlesel akınlara benzememektedir. İkincisi, geçmişteki uygulamalardan farklı olarak Avrupa dışından Türkiye'ye göç etmiş bu kadar fazla sayıda mülteci için "açık kapı politikası" bir sapmayı göstermektedir. Üçüncüsü ise Türkiye'nin bireysel ve kitlesel sığınmalara cevap veren yeni bir göç yasasının uygulamasından sorumlu Göç ve İltica Genel Müdürlüğü'nün kuruluş dönemine rastlamasıdır (Kirişçi, 2014).

Türkiye Suriye'deki çatışmalar başladıktan sonra "Açık Kapı Politikası" uygulamış ve Suriyelileri misafir olarak karşılamıştır. 2011 yılında "misafir" statüsüyle Türkiye'ye giriş yapan Suriyelilerin geçici olarak ikamet edecekleri varsayılmış, bu nedenle sınıra yakın illerde kurulan mülteci kamplarına yerleştirilmişlerdir. Türkiye'nin takip ettiği liberal politikalar ve mültecilere sağladığı göreceli olarak çok iyi kamp koşulları, ilk başlarda Suriyeli mültecilerin temel ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Ancak bilhassa kamp dışında kentlerde yaşayan mültecilere ilişkin sorunlar onların sayılarının giderek artmasıyla daha fazla göz önüne serilmiştir (İçduygu, 2015).

Böylelikle Suriyelilerin Türkiye'de geçici olmaktan ziyade kalıcı olarak ikamet ettikleri zaman geçtikçe anlaşılmaya başlanmıştır. Bu bakımdan hükümet başlangıçta yaptığı mültecileri misafir olarak tanımlama tavrından vazgeçmiştir. Ekim 2011'de mülteciler için yasal bir konum sağlayan "geçici koruma" rejimi benimsenmiştir. Böylelikle Türkiye "geri göndermeme" ilkesini ve Suriyelilerin

barınma ve sağlık gibi imkânları içeren temel insani hizmetlerden yararlanmasını kabul etmiş bulunmaktadır (Kirişçi, 2014).

Türkiye’deki Suriyelilerin yasal statüsü ortaya çıkan en önemli sorunlardan biridir. Türkiye’de sığınmacılar ve mülteciler konusundaki hukuki zemini 1951 yılına ait Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi oluşturmuştur. Fakat Türkiye Cenevre Sözleşmesine coğrafi kısıtlama koyarak sadece Avrupa ülkelerinden göç edenler için mültecilik hakkı tanımıştır. 2013’teki Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu coğrafi sınırlama konusundaki tavrını korumakla birlikte yeni tanımlamalara yer vermektedir. Bu yasaya göre Avrupa dışındaki ülkelere gelenler “şartlı mülteci”, “ikincil koruma”, “geçici koruma” kavramları ile tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2015). Suriyelilerin kitlesel göçüyle gündemimize giren geçici koruma, ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak için kitlesel olarak göç eden yabancılar için oluşturulmuş bir korumadır. İlk olarak 1992-1993 yıllarında Eski Yugoslavya iç savaşı sırasında Avrupa Birliği bu koruma hakkı üzerinde konuşmaya başlamıştır. 1999 yılında ise Kosova’da yaşanan olaylardan dolayı geçici koruma tekrar gündeme gelmiştir (Ekşi, 2013).

Türkiye’de geçici koruma 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile düzenlenmiştir. YUKK’un 96’ncı maddesinde düzenlenen geçici koruma yalnızca kitlesel durumlar karşısında sağlanmaktadır. Geçici korumadan yararlanılması için yabancıların kitlesel olarak ülkelerini terk etmek zorunda olmaları, ayrıldığı ülkeye geri dönmelerinin mümkün olmaması, acil ve geçici korunmaya ihtiyaç duymaları gerekmektedir (Ekşi, 2013).

Geçici koruma kavramını Türkiye, AB hukukunda yer alan açılımdan farklı olarak ele almıştır. AB hukukunda yer alan geçici koruma kavramı, “acil ve geçici bir çözüm” olarak tasvir edilmiştir. 3 yıllık bir koruma sağlaması öngörülen geçici koruma kitlesel olarak gelen insanların acil ihtiyaçlarını karşılamaya ve hukuksal bir koruma sağlamaya yöneliktir. Eğer ülkelerinden kaçan insanların sığınma gerekçelerinde bir düzelme gözlenmezse kalıcı bir çözüm yolunun bulunmasından bahsedilmektedir. Fakat Türkiye’nin geçici koruma uygulamasında herhangi bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır. Ayrıca bu korumanın ilan edilmesi ve sonlandırılması tamamen bakanlar kurulunun takdirindedir (Durukan, 2016). Dolayısıyla uluslararası

hukukta geçici süreliğine sağlanan geçici koruma Türkiye'nin uygulamasında süresiz olarak yer aldığından Suriyelilerin nihai statüsünü belirsiz kılmaktadır.

2014 yılına ait Geçici Koruma Yönetmeliği, barınma, sağlık, eğitim ve çalışma hakkı konusunda düzenlemeler içermektedir. 2014 yılına ait Uluslararası Af Örgütü'nün raporuna göre eğitim hakkı dil sorunu, maddi sınırlama ve bürokratik engellerle karşılaşmaktadır. Diğer taraftan bazı okullar Suriyeli mültecileri kaydetmek istememektedir (UAÖ, 2014). Suriyeli mültecilere sağlanan sağlık hizmetlerine erişim hakkı genişletilmiş ve bu hak Suriyeli tüm mültecilere tanınmıştır. Kamu hastanelerinden ücretsiz yararlanabilme hakkı düzenlenmiş ancak kronik hastalıklar veya sürekli tedaviyi gerektiren hastalıklar bu kapsam dışında bırakılmıştır. Türk Tabipler Birliği dil engeli ve ilaçların maliyeti gibi erişim sorunlarının olduğunu belirtmiştir (UAÖ, 2014).

Geçici Koruma Yönetmeliğinde ikamet izni şartı olmadan Bakanlar Kurulunun belirlediği sektörlerde çalışabilmek için gerekli olan izin için doğrudan başvuru hakkı vardır (UAÖ, 2014). Suriyelilerin kayıt dışı çalışmaları kabullenilmiş, işverenler tarafından ucuz iş gücü olarak sömürülmesine göz yumulmuştur. Bir bakıma ekonomi için kaynak olarak görülmüşlerdir.

Her ne kadar bu yönetmelikle aldıkları statü “geçici” olsa da Suriye'deki çatışma ortamının kısa zamanda son bulmayacağı göz önünde bulundursak Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki ikametleri “uzun süreli” veya “kalıcı” olma yönünde geliştiği söylenebilir. Ahmet İçduygu, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik izlediği politika ve uygulamaların kısa vadeli misafir kavramından uzun süreli kalıcı çözümlere doğru yol aldığını belirtmiştir. Bu konuda en önemli gelişmenin vatandaşlık haklarının verileceğinin duyurulması olduğunu ve bu açıdan Suriyeli mültecilerin göç teorisiyle tutarlı şekilde kabul, yerleşim, entegrasyon ve vatandaşlık aşamalarını deneyimleyeceğini ifade etmektedir. Tabii bu gelişmelerin planlanan bir sürecin ürünü olmadığına daha çok Türkiye'nin içinde yer aldığı sürecin kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıktığına dikkat çekmektedir (İçduygu, 2015).

2.4.1. Suriye Göçünün Türkiye'ye Etkileri

Suriyeli göçmenler, meydana gelen savaş sebebiyle zorunlu olarak Türkiye'ye gelme durumunda kalmışlar ve mülteci konumuna gelmişlerdir. Suriyeli

göçmenlerin kamplarda veya şehirlerde hayatlarını idame ettirmek için mücadele etmeleri ve ülkelerindeki durumun belirsizliği onların ve Türkiye halkının sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik açıdan büyük ölçüde etkilenmesine yol açmıştır.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye göçtükleri zaman öncelikle sınır bölgelerinde kurulan kamp şehirlerde yaşadıkları bilinmektedir. Göçmenler ilerleyen zamanlarda ise diğer illere dağılmaya başlamışlardır. Bu durum sonucunda bazı büyük şehirler ekonomik olarak etkilenmiş ve bu da şehirlerin toplumsal yapısında bozulmaların meydana gelmesine yol açmıştır (Kosłowski, 2001).

Tarih boyunca Türkiye hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumunda olmuştur. Yaşanan göçlerin belirleyici etkileri ise ülkenin tam anlamıyla göçler ülkesine dönüşmesine yol açmıştır. Bu dönemde göçmenlerin zorunlu olarak göçle birlikte geldikleri ülkelerde düzensiz barınma ve çalışma koşullarına (Körükmez ve Südaş, 2015) tabii kaldıkları ifade edilmektedir. Dolayısıyla Türkiye dış göç alması nedeniyle kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasi olarak ilişkilerin de şekillenmeye başladığı ifade edilmektedir.

Suriye'deki iç savaş sonucunda orada yaşayan insanların Suriye'den kaçarak komşu Türkiye'ye sığınması, Türkiye'ye düzensiz göçün ve diğer ülkelerden göçün yolunu açmıştır. Suriye'deki iç savaşın ilk aşamasında Suriyeli mülteciler sınır illerine yerleştirilmiştir. Fakat iç savaş devam ederken kampların yetersiz kalması nedeniyle bazı Suriyeli göçmenler kamplar yerine sınır illerine yerleşmeye başlamıştır.

Suriye'de meydana gelen olaylardan toplumsal, ekonomik ve siyasi anlamda etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye'ye sığınmak amacıyla gelen Suriyeli sığınmacılar, Türkiye için birçok sorunu da beraberlerinde getirmiştir (Koyuncu, 2014). Bu sorunlar kapsamında güvenlik, dış politika, sağlık, hukuk, eğitim, ekonomi ve kültürel sorunlar yer almaktadır. Yoğun göç alan bir ülke konumunda olan Türkiye, göç ile gelenlerden her durumda büyük ölçüde etkilenmektedir (Karaca, 2013).

2.4.1.1. Sosyal Etkileri

Suriye'deki olaylar nedeniyle Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenler daha az kira ödemek için gecekondularda yaşamayı tercih etmektedirler. Yerel halk açısından birden fazla aile veya bekar bireylerin bir arada ikamet etmeleri ise son derece

önemli bir konu olarak nitelendirilmektedir (Çakmak, 2008). Göçmenlerin yaşamlarını devam ettirebilmek için ucuz iş gücü ile çalıştırılmaları gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

Suriyeli göçmenlerin yaşam koşulları kendilerinin yanı sıra ülkemizde yaşayan yerel halkı da zor durumda bırakmaktadır. Sığınmacıların yarattığı bir diğer toplumsal sorun da çocuk işçiliği olarak ifade edilmektedir (Çakmak, 2008). Kamp alanlarının dışında yaşamakta olan çocukların bir kısmı eğitilmiş, bir kısmının ise sokaklarda kötü koşullarda çalıştırıldıkları görülmektedir. Devlet tarafından göçmen çocukların eğitimine yönelik olarak geliştirilen politikaları ve STK'lar tarafından çocukların eğitimi için yeteri düzeyde çalışma yapılmaması ise çocukların eğitimden mahrum kalmalarına yol açmaktadır.

Türkiye'ye gelen göçmenlerin ilk aşamada büyük ölçüde dil ve uyum sorunu yaşadıkları görülmektedir. Söz konusu kültürlerin farklı yaşam tarzlarına ve yeme içme düzenlerine sahip olmaları ise yerel halkın tepkisini çekmiştir. Bu durum Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum sürecinin zorlaşmasına neden olmuştur. Fakat değişen yaşam koşulları halkın düzenini bozarak ve çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumun sebebi olarak Suriyeli göçmenlerin gelmiş oldukları yerde ki duruma uyum sağlamaya çalışmayıp, kendi düzenlerini kurmaya çalışmaları gösterilmektedir.

Göçmen mültecilerin davranışları ve ev sahibi ülkenin uyumu üzerine bir çalışmanın sonuçları sosyo-psikolojik ve sosyal durumu açıklamada son derece önemlidir (Stein, 1981). Bu teoriye dayalı yaklaşım, Türkiye'de yaşamaya başlayan Suriyeli göçmenlerin adaptasyon sürecinin 4-5 yıl arasında değişime uğradığını göstermektedir. Uyum süreciyle ilgili olarak evrensel göçmen davranışı, uyum sürecinin büyük ölçüde bu dönemde tamamlandığını belirtmektedir (Akt. Tunç, 2015). Toplumsal kaynaşma sürecinde Suriyeli göçmenler uzun yıllar göç ederek ikamet, iş ve sosyal yaşamda kendilerine yer bulmaktadırlar.

Suriye'den Türkiye'ye gelen göçmen kadınların evliliği kurtuluş olarak gördükleri bilinmektedir. Bu durum kadınların doğacak çocukları açısından vatani olan bir ülkede refah içinde yaşamaları ve nüfusa kayıt ettirmeleri açısından önem taşımaktadır (Tunç, 2015). Türkiye de yaşayan Suriyeli göçmenlerin toplumsal etkilerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’deki Suriyelilerin Toplumsal Etkilerini Belirlemek İçin Yapılmış SWOT Analizi

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Genç nüfusun yetişkinlere göre daha hızlı adapte olması, •Günlük hayata entegre olma ve uyum sağlama, •Aynı etnik kökene sahip olma	<ul style="list-style-type: none"> • Farklı kültür, • Farklı etnik köken, • Farklı dil, • Farklı mezhep, • Farklı yaşam tarzı, •
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Evliliğin toplumsal kaynaşma araçlarından birisi olması, • Çok kültürlü bir yapının olması,	<p>Toplumsal tehdit algıları,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ahlaki ve kültürel dokuda değişim, • Ülkede nüfus artışına yol açma, • Toplumsal kaygı ve güvensizlik duygularında artış • Ülkenin demografik yapısında değişime neden olma, • Etnik ve mezhep durumlarında kutuplaşmanın artış göstermesi, <p>Bireysel tehdit algıları,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evliliklerin gayri resmi olarak yapılması, • Suriyeli kadınlara yönelik artan tepki • Suriyeli gelinlerden kaynaklanan boşanmalar, • Nüfusta kayıt ettirilmeyen çocuklar, <p>Kente yönelik tehdit algıları,</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Çarpık yapılaşmanın yanı sıra gecekondulaşmada artış yaşanması <p>Suriyelilere yönelik tehditler,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evlendirmenin maddi çıkar aracı haline dönüşmesi, • Evliliğin Suriyeli kadınlar için bir kurtuluş aracı olarak kullanılması, • Resmi nikâhı olmayan Suriyeli kadınların, hukuki haklarının korunamaması, • Kadın ve çocuk istismarı, • Çocuk işçi durumunun yaygınlaşması,
--	---

Kaynak: (Oytun ve Gündoğar, 2015)

Yukarıda yer verilen SWOT analizi incelendiğinde, göçmenlerin toplumsal açıdan birçok olanak ve fırsatın yanı sıra, tehdit ve zayıf yönleri de beraberinde getirdikleri görülmektedir. Bu durum göç olgusunun çok boyutlu bir durum haline geldiğini göstermektedir.

2.4.1.2. Ekonomik Etkileri

Genel olarak Suriyelilerin Türkiye’de ekonomik alanda var olan etkileri incelendiğinde, risklerin ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablo ile karşılaşmaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye ekonomisine özelde, yerel ekonomiye ise belli açılardan bazı katkılar sunduğu ifade edilmektedir (Dinçer vd., 2013). Söz konusu fırsatlara ve risklere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye’deki Suriyelilerin Ekonomik Etkilerine İlişik SWOT Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Ortadoğu’daki ülkelerle yatırım ve ticaret ilişkisi kuran Suriyeli yatırımcılar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ülke ekonomisine mülteci krizinin yüksek maliyet oluşturması, • Uluslararası alanda yapılan finansal desteklerin yeterli olmaması, • Alt gelir kapsamında yer alan göçmen sayısının fazla olması, • Düşük eğitim düzeyine sahip olan mülteci sayısının fazla olması, • Eğitim maliyetlerinin büyük ölçüde artması.
Fırsatlar	Tehditler

<p>Makro düzeyde fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suriyeli göçmenler tarafından mevcut ticari bağlantılarının Türkiye'ye taşınması, • Ülkeye dış sermaye girişi, • İhracata katkı olarak yatırımcıların ticari iş bağlantılarını ve Türkiye mallarını sahip oldukları hizmetleri Ortadoğu pazarına ulaştırması <p>Mikro düzeyde fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yerel firmalardan temin edilmekte olan insani yardım malzemelerinin sınır illerinin ekonomisinin canlanmasını sağlaması • Suriyeli yatırımcılar için bazı illerin Limanlarının ticari potansiyele sahip olması, • Suriye faaliyet gösteren küçük ölçekli işletmelerin Türkiye'ye taşınarak ekonomiye katkı sunması • Yatırımcıların işgücündeki artış sonucunda olumlu yönde etkilemesi 	<p>Makro düzeyde tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Göçmen krizinin yüksek maliyete yol açması • Maliyetin bütçe üzerine getirdiği yük • Kaçak olarak açılan işletmelerin vergi kaybına neden olması <p>Mikro düzeydeki tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sınıra yakın olan illerde hayatın pahalılaşması ve enflasyonun artması, • Yerel esnaf ile Suriyeli esnaflar arasında haksız rekabetin yaşanması, • Kira fiyatlarının sınıra yakın illerde aşırı artışı • Sınır bölgesine yakın illerde kiralık ev bulmanın güçleşmesi <p>Algı düzeyinde riskler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suriyelilerin Türk ekonomisine zarar verdiği algısı • Türkiye'de yoksul vatandaşlar varken Suriyelilere yardım yapılmasına itiraz edilmesi,
---	---

Kaynak: (Dinçer vd., 2013).

Öte yandan göçmenlerin ekonomik olarak sahip oldukları zayıf yönlerden biri de nüfusun büyük bir kısmının gelir ve eğitim düzeyinin düşük olmasıdır. Bu alanda yürütülen bilimsel araştırmalarda ise eğitim ve kalkınma düzeyindeki unsurların öncelikle iktisadi büyümeyi, siyasal ve toplumsal gelişimler arasında doğrusal ilişkinin bulunduğu durumu ortaya çıkarılmaktadır (Çakmak, 2008). Bu çerçevede ülke ekonomisine zorunlu göç ile gelen göçmenlerin nasıl katkı sağlayacakları ve ekonomiden nasıl faydalanacakları süreçleri ise devletler açısından sıkıntılı süreçlerin yaşanmasına yol açmaktadır.

Türkiye açısından göçün önemli etmenleri arasında göçmenlere ödenen ücretler de yer almaktadır. Bu kapsamda göçmen krizi için, Türkiye tarafından AFAD başkanlığının resmi sayıları çerçevesinde 5,6 milyar dolar harcama yapıldığı bilinmektedir. Ancak Türkiye 17 dolarlık yardım yaparken, Birleşmiş Milletler de dahil olmak üzere diğer ülkeler tarafından yapılan destekler ise 1 dolar olarak bilinmektedir. Yani söz konusu ülkeler tarafından yardımın, Türkiye'nin yaptığı yardımın yalnızca 17'de 1' kadar olduğu görülmektedir (Arslan vd., 2016).

“Bu maliyetin paylaşılmasında ise dış dünyanın desteği 2014 yılı itibariyle 200 milyon dolar olmuştur. Uluslararası mali desteğin yetersizliği Suriyelilerin Türkiye üzerindeki ekonomik etkilerinin ikinci zayıf yönünü oluşturmaktadır (Tunç, 2015).” Yani Türkiye'nin Suriye göçünden en fazla etkilenen ülkenin Türkiye konumunda olduğu görülmektedir.

Toplumlarda zorunlu göç alan mültecilere yönelik olarak sergilenen tutum ve davranışlar incelendiğinde göç alan toplumlar tarafından kültürel mesafe koyulması, iş kaybetme ve konut fiyatlarının artmasına bağlı olarak ekonomik kaygı yaşandığı gözlenmektedir.

Suriye'deki yerinden edilmiş insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için Türkiye'deki şirketler tarafından yardım malzemeleri temin edildiği ifade edilmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015). Söz konusu uygulama, sınır illere ekonomik canlılık kazandırılmaktadır. Özellikle Gaziantep ve Mersin gibi illerde ticaretin artırılmasını sağlamıştır (Tunç, 2015).

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye iş gücü olarak etkileri ve çalışmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında gerekli izinleri almalarının Türkiye'ye sağlayacağı artılardan biri olarak nitelendirilmektedir. Suriyelilerin iş gücü piyasası üzerindeki etkilerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'deki Suriyelilerin İşgücü Piyasasındaki Etkilerine Yönelik SWOT Analizi

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> Genç nüfusun fazla olması ve çalışma çağı içinde yer alması 	<ul style="list-style-type: none"> Gelir getiren bir meslek sahibi olmama Eğitilmiş işgücünün az olması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> Çalışma çağındaki nüfus tarafından iş gücü piyasasına katkı sunulması Bazı sektörlerde yeni işgücü girişini sağlaması Yerel halkın çalışmayı istemediği bazı sektörlerde niteliksiz olan bu personelin açığı kapatması Sınıra yakın illerin bazılarında işsizlik ve istihdam oranının artması İşyeri sahipleri açısından ucuz iş gücünün varlığı 	<p>İş gücü piyasasına ilişik tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> Küçük ölçekli işletmelerde çalışan kaçak işçilerin çoğalması İşgücü piyasasının uzun vadede bozulması riskinin artması Suriyeli göçmenlerin çalışması nedeniyle işsizlik oranının yükselmesi Kaçak işçi çalıştıran ve buna izin vermeyen işletmeler içinde haksız rekabetin ortaya çıkması <p>Toplumsal algı düzeyindeki riskler</p> <ul style="list-style-type: none"> Yerel halkta yeni iş olanaklarının elinden alındığına yönelik bir algı oluşması ve bu durumun toplumsal tepki haline dönüşme riski Yerel halkın işsiz kalma kaygısı yaşaması Niteliksiz işçiye verilen ücretlerin yarı yarıya düşmesi durumunun yerel halk üzerinde yarattığı negative yönlü etki

Kaynak: (Oytun ve Gündoğar, 2015).

Yukarıda tablo incelendiğinde Suriyeli göçmenlerin işgücü üzerinde yaratmış olduğu etkiler görülmektedir. Bu kapsamda toplum üzerinde niteliksiz iş gücünün zayıf ve güçlü yönlerinin yanı sıra fırsatlarına ve risklerine de yer verilmiştir..

2.4.1.3. Kültürel Etkileri

Göçün kültürel etkileri incelendiğinde, yaşam yerlerinin farklılığının yanı sıra kültürel davranış ve entegrasyon aşamasında da ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

“Suriyeli göçmenler için toplumsal kabulün sürdürülebilir olması, nefret ve düşmanlığa dönüşmemesi için toplumsal hassasiyetlerini dikkate alacak, Suriyelilerin uyumunu sağlayacak çözümlerin üretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Sosyal uyum ve toplumsal kabul konusunda her iki toplumun beklentilerini dikkate alacak ve toplumsal kaygı yaratmayacak konuların başında eğitim konusunun geldiği görülmektedir (Tunç, 2015).” Bu çerçevede Suriyeli göçmenlerin eğitim, kültürel ve sosyal yaşama entegre olma durumlarının yerel halk üzerinde bazı kaygılara neden olduğu görülmektedir.

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin etkisi, genellikle Suriyeli göçmenler ve yerel halk arasında yaşam tarzı, dil ve kültürel sorunlarla birlikte sosyal alana yansımaktadır. Buna ek olarak, yerel topluluklardan uyum ve dışlanma sorunun yoğun bir şekilde yaşandığı görülmektedir. Bu durum Suriyeli göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde demografik yapının değişime uğramasına yönelik bir kaygı olarak nitelendirilmektedir (Arslan vd, 2016). Bunların yanı sıra göçmenlerin geçici olarak geldikleri alanlarda kalıcı olmaları nedeniyle sahip oldukları kültürlerini ve yaşam tarzlarını toplumsal yapıya yansıtma girişimlerinde bulunmaları, yerel halk üzerinde kültürü olumsuz etkileyeceği algısını yaratmaktadır.

Öte yandan Türk halkı tarafından, Suriye’ den Türkiye’ye gelen göçmenlerin ilk önce kabul edilmedikleri ve kültürel farklardan ötürü dışlandıkları görülmektedir. Söz konusu dışlamalar yakın coğrafyada bulunmalarına rağmen kültürel, dilsel ve dinsel açıdan farklı ülkeler olmaları nedeniyle bir arada yaşama koşullarını yavaş yavaş kabul etme durumu görülmektedir. Bu çerçevede aşağıda Suriye-Türkiye kültürel olarak aynı mıdır? sorusuna yönelik tabloya yer verilmiştir.

Tablo 4. Suriyeliler İle Kültürel Olarak Aynı mıyız?

Kaynak: (Erdoğan, 2015).

Söz konusu tablo incelendiğinde kültürel olarak Türkiye ve Suriye'nin benzerlik göstermediği %25,3 oran ile ortaya çıkmaktadır.

Castsell ve Miller (2008)'in ifadeleri çerçevesinde göçün ve etnik farklılığın bir tür ulus düşüncesini tehdit etmekte olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu etnik kökenlerin ortak olmaması nedeniyle yeni bir halk yaratılmakta olduğu ifade edilmektedir. Bu iki halkın kültürel olarak da farklılık göstermesi, belli bir uyum sürecinden sonra kendi kültürü ve dili ile çevresine etki etmeye başlamaktadır. Bu durum ulus- devlet için ciddi sorunlara neden olmaktadır.

Suriye'den ülkemizde sığınan göçmenler, kurulmuş olan konteyner kentlerde ve sınıra yakın bölgelerde yer alan illerde "ticaret" yoluyla birbirlerinin kültürlerine aşına olmaya başlamışlardır. Ancak büyük kentlere gelen göçmenlerin, bu alanlarda kültür şokuna uğradıkları görülmektedir. Bahsi geçen kültür şokunun kendini davranış, fikir ve yaşam biçimi olarak göstermektedir.

Suriyeli göçmenler Türkiye'nin bir gerçeği olarak görülmektedir. Bu gerçek ile, bağlantılı olumsuz etkileri azaltmak ve olumlu etkileri dikkate almak gerekecektir. Ülkelerine geri dönmek isteyen göçmenlere destek verilmesi ve ülkelerine geri gönderilmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle hükümet tarafından Suriyeli mülteciler için bir politika uygulanması gerekmektedir. Suriye öncelikle eğitim,

barınma, sağlık, sosyal uyum, iş hayatı ve kentsel hizmetler gibi çeşitli alanlarda politikalar geliştirmelidir. Uyum süreci bu süreçte başarılı olursa, uzun vadede çok kültürlü yapıların ve sosyal zenginliklerin gelişmesine katkı sağlayabilmektedir. Suriyeli göçmenler arasında geri dönmeyenlerin olacağı 12. ay göz ardı edilmelidir (Boyras, 2015). Söz konusu uyum süreci hemen toplumun yaşamına uyarlandığında, o zaman çok kültürlü bir yapıda başarılılabilmektedir. Bunun aksi olduğunda ise Suriye toplumunun yaşamına entegrasyonun imkansızlığı konusunun gündemde daha fazla yer bulacağı tahmin edilmektedir.

2.4.1.5. Politik Etkileri

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaşın giderek şiddetlenmesi sonucunda meydana gelen olayların başında yerel halk ülkede kalmıştır. Ancak yerel halk gittikçe artan iç savaş nedeniyle ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Suriyeli göçmenlerin, kendi ülkelerinde yaşamakta olan savaştan kaçarken Türkiye ve birçok ülkeye yerleşmek ve bu ülkelerde yeni bir hayat kurmak istedikleri bilinmektedir. Türkiye'nin göç konusunda esnek bir ülke konumunda olması sebebiyle göçmenler öncelikle Türkiye'ye gelmişlerdir. Ancak daha sonra göçmenlerin bir kısmı yasa dışı yollardan başka ülkelere gitmek istemişler ve bu nedenle hayatlarını kaybetmişlerdir.

Her ülkenin göç olayına ilişkin görüşleri ve politikaları farklılık göstermektedir. Avrupa ülkeleri tarafından kendi ülkelerindeki Suriyeli sığınmacıları tanımadı ve kötü koşullarda kaldıkları görünmedi. Türkiye'nin konumu itibarıyla transit geçiş güzergâhı üzerinde olması nedeniyle Suriyeli göçmenlerin ilk önce Türkiye'ye gelmişlerdir. Daha sonra göçmenler Türkiye'de kendilerine yeni bir düzen ve yeni bir hayat kurmaya başladıkları görülmektedir.

Suriyeli göçmenlerin yol açtığı kriz nedeniyle Türkiye ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan en fazla etkilenen ülke konumundadır. Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için bir sığınak noktası olarak kabul edilen bu durum, ekonominin sosyal yapısı, sağlık, dış politika, hukuk, eğitim, kültür ve istihdamın birçok alanında kendini göstermektedir (Koyuncu, 2014).

Bu yeni olgu, toplumsal yaşamda kendini zamanla daha fazla gösteren bir yapıya dönüşmüştür. Türkiye'ye gelen göçmenlerin karşılaştıkları ilk problemin dilsel olduğu bilinmektedir. Ancak zaman içerisinde Suriyelilerin yavaş yavaş

Türkçe öğrenerek ve kendilerine yerel halk arasında yer buldukları ifade edilmektedir.

Bu kapsamda Erdoğan'ın ifadelerine göre, Türkiye'deki Suriyeli göçmen konusu gündelik yaşamın ve siyasi hayatında ayrılmaz parçasına dönüşmüştür. Bu nedenle söz konusu süreç iyi bir şekilde yönetilemezse yabancı düşmanlığının yayılacağı öngörülmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu grupların nefret ve saldırıya yönelme olasılığının büyük ölçüde arttığı gözlenmektedir (Erdoğan, 2015). Bu durumun sonucunda ortaya çıkacak olan bir başka etki ise medya tarafından Suriyeli göçmenlerin kötü yansıtılması olarak ifade edilmektedir

Suriye'deki iç savaşın, yerel halk tarafından Suriyeli göçmenler üzerinde bir kötü izlenim bırakmaya başlamasına yol açtığı görülmektedir. Bu durum Suriyelilerin politik olarak suçlanma durumunu da ortaya çıkarmaktadır.

Öte yandan Suriye krizi başta kendi coğrafyasının yanı sıra Türkiye'yi de politik, kültürel ve ekonomik alanlarda büyük ölçüde etkilemiştir. Suriyeli göçmenler açısından sosyal uyum sürecindeki önemli konulardan biri çocukların eğitim süreci olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda sosyal uyum sürecinde ortaya çıkan talebin karşılanması ise uygulanabilir bir politika olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'de yetişkin bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için iş bulmaları ve Türkçe konuşmaları gerekmektedir. Bireyler kendilerini ifade edebilmeleri için başta dil bilgisini öğrenmek zorundadırlar. Batchelor (BMMYK Türkiye temsilcisi) ile yapılan söyleyişi çerçevesinde Suriyeli göçmenlere yardım ve desteğin en iyi yolunun, bu göçmenlere Türkçeyi öğretmek olduğu belirtilmiştir. Göçmenlerin Türkiye'de yaşamlarını sürdürebilmeleri çalışabilmeleri, okuyabilmeleri ve ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için Türkçeyi iyi bir şekilde öğrenmeleri gerekmektedir (Tunç, 2015). Özetle, Suriyeli göçmenler geçici olarak geldikleri Türkiye'de 5 yıl üzerinde kalmaları sonucunda kültürel ve politik olarak etkilenebilmektedir.

Öte yandan ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmenlerin politik etkileri iki farklı yönden incelenebilmektedir. Bahsi geçen etkiler göçmenlerin Türkiye'nin politik durumuna bir etkisi olarak, ikincisi ise yerel halk ile meydana gelebilecek çatışmalar olarak ifade edilmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015) Bu durumların sonucunda her iki taraf açısından güvenlik kaygısı, çatışma ve kutuplaşma gibi birçok olumsuz durum ortaya çıkmaktadır.

Türkiye tarafından kendi yerel halkının güvenliği sağlamak ve Suriyeli göçmenleri korumak amacıyla gerekli koruma yasalarının çıkarılması gerekmektedir. Aksi halde taraflar arasında oluşabilecek olumsuz olaylardan ötürü zarara uğrayan halkın devlete olan bağlılığının da ortadan kalkacağı ifade edilmektedir.

Bunların yanı sıra başka bir politik sorun ise söz konusu iki ülkenin sınır komşusu olmalarından ötürü ortaya çıkabilecek terör olayla olarak ifade edilmektedir. Suriye’de meydana gelen olaylar sonucunda Türkiye’ye sığınan göçmenlerin daha fazla korkutulması amacıyla özellikle sınıra yakın bölgelerde yaşamlarını sürdürmeye çalışan göçmenlerle ortaya çıkabilecek olayların son derece korkutucu sonuçlar doğurabileceği belirtilmektedir.

3. MEDYADA SÖYLEM TEMSİL VE AYRIMCILIK

3.1. Medya

Laswell, medyanın üç temel rolünden bahseder: Dünya olaylarını izlemek, bu olayları yorumlamak, bireyleri kendi çevrelerinde sosyalleştirmek (Ercan, 2010). Bireylerin medya aracılığıyla dünyada olup biteni öğrenmesi toplumsal dünyaya ilişkin kavrayışlarına, tutumlarına ve söylemlerine yansımaktadır.

Ünsal Oskay'ın ifade ettiği gibi dünyamızı, hayatımızı kendimizi bile medyanın, yani bilinç endüstrisinin bizim için uygun gördüğü anlamsal içerikle anlamlandırıyor ve biliyoruz. Aslında bu bir bilme değil; kendisine hizmet için işe koşduğumuz verili toplumsal sistemin düzenlediği ve bizzat bize yaptırdığı bir “talim etmedir” (Oskay, 2000).

Ulus Baker ise medyanın bize “olay”larımızı kaybettirdiğini böylelikle düşünce yeteneğimizi de kaybettirdiğini söyler. Çünkü her düşüncenin kendisi hem bir “olay” hem de olaylar üzerine olmak zorundadır. Fakat medya, “bireyleşmiş”, birbirinden kopuk dolayısıyla üzerinde düşünemeyeceğimiz olaylar vermektedir. Baker, medyanın gündeme getirilmiş bir olayı bıktırıcı şekilde tekrarlayarak kafalara işlemesi ve kitle iletişimin bütün kanallarını harekete geçirerek aynı olayı farklı yerlerde duygusal, biçimsel, politik, enformatif biçimlerde farklı mesaj türleriyle vermesi sonucu olayların düşünülebilir olmaktan çıktığını belirtir (Baker, 1995).

Medyanın bu şekilde düşünce yeteneğimize yaptığı etki sürekli vurgulanan “toplumun maddi egemen gücü olan sınıf, aynı zamanda egemen zihinsel güçtür” sözünü hatırlatır. Bunu medya kurumlarına sahip olanlara ve devletin denetimindeki medya araçlarına baktığımızda açıkça görürüz (İnceoğlu ve Çoban, 2014).

Bu bakımdan medyanın daha çok siyasal iktidarın gözetimi biçiminde algılanagelen işlevi çerçevesinde dördüncü güç olduğu iddiası da zamanını doldurmuştur. Çünkü bu iddia ile medya sektörünün günümüzdeki yapılanma ve finans biçimi göz ardı edilmektedir (İrvan, 1995). Belirtildiği gibi medya dördüncü güç değildir; ancak “toplumsal mekânlar ve öncelikle de siyasi, ekonomik ve entelektüel alanlar” üstünde belli bir iktidara sahiptir. Öyleyse medyanın sahip olduğu bu gücü diğer toplumsal güçler tanır. Yani diğer toplumsal güçler medyayı

bağımsız bir güç olarak dikkate alır ve medyayla iyi geçinmesi gerektiğini düşünürler (Cheviron, 2014).

3.2. Haber Söylemi

Haber, bir çok kişinin belirli bir iş bölümü içerisinde oluşturduğu bilinç endüstrisinin bir ürünüdür (Oskay, 2000). Dolayısıyla haber sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel etkileşim süreçlerinden geçmektedir.

Haber, toplumun kendi üzerine düşünümüdür. Toplum haberler aracılığıyla kendisini kurgulanmış bir kendilik olarak algılar. Yani toplum kendi bilincini haber temsilleriyle edinmektedir. Toplum, haberlerde yer alan içeriklerle ilişki kurar. Ölüm haberleri, kavgalar, kazalar, iktidar mücadeleleri, geçim derdi gibi konulu haberler insanlara içinde bulunduğu gerçekliği, değerleri tehdit edenleri, normal ve anormal olan arasındaki ayrımı, kabul edilebilir olan ile kabul edilemez olan arasındaki sınırları göstermektedir. Toplum bu şekilde kendine, kendini göstermektedir (Dursun, 2004).

Haber, topluma kendilik duygusunu verirken kapalı anlatılar kurar. Söylem aracılığıyla toplumun bilinci şekillendirilir. Söylem ve anlam üzerindeki ilişki çerçevesinde “söylemin anlamı taşıması, kurması ve değiştirmesi olduğu kadar, anlamı sabitlemesi (fixation) ya da kapatması gerekir”. Çünkü anlamlar kapatılmazsa söylem “akıp giden ve her dakika değişen anlam denizinde bir şeyi anlamlandırma gücünü elde edemezdi”. Hall, “Söylemin belli kapanmaları (closure) destekleme, dünya hakkında neyin varsayılabileceği ile neyin doğru olduğunun söylenebileceği arasında belli eşdeğerlilik sistemleri kurma etkisi” olduğunu söyler (Çoban, 2015).

Aynı şekilde Foucault da söylem ile anlam arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Foucault'nun söylemle kastettiği şey, “konuştuğumuz dilde, bir konuya veya herhangi tarihsel bir döneme ilişkin anlamın yaratılması için kullanılan ifadelerdir- ki bunlar aslında o konudaki bilginin sunumudur”. Kısaca Foucault için söylem, “dil aracılığıyla anlamın üretilmesidir” (Arsan, 2004).

Eğer söylem, dil vasıtasıyla anlamın inşa edilmesi ve bu yolla bilginin üretilmesi ise herhangi bir içerikle ilgili anlamı kimin yarattığı önemli bir soru olarak karşımıza çıkar. Foucault'ya göre güçlü olan belli bir sosyal grup veya kitle, o toplumdaki ırk, cins, politika, din vs. konularında yazılı ve görsel medyada ürettiği mesajlarla kendini gücünü artırabilir ve diğer sosyal grupları etkisiz bırakabilir. Teun

A. Van Dijk'e göre de söylem konusunda dikkati en çok toplum içindeki güç dengelerine yöneltmemiz gerekir. Toplum içinde diğerlerine göre "az çok güçlü" olan gruplar, toplumda "az çok güçsüz" gruplar üzerinde düşüncelerin ve hareketlerin kontrol edilmesi anlamında söz sahibi olurlar. Para, statü, şöhret, bilgi, kültür gibi birçok farklı şeye sahip olan kesim kamusal söylemi yönetmek ve yaygınlaştırmak açısından güçlü durumdadır (Arşan, 2004).

Anlaşıldığı gibi söylem toplumsal ilişkiler için önemli bir alandır. Hegemonik mücadelenin en canlı yaşandığı yerlerden biridir (Çoban, 2015). Söylem, ideolojilerin yeniden üretiminde ve günlük söylemlerde vazgeçilmez bir rol oynar (Dijk, 2015). Günlük hayattaki diyaloglar ve ilişki biçimleri dışında ideolojinin yeniden üretildiği alan ise medyadır. Haber metinlerinin temel söylemi neo-liberal bakış açısı çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bakış açısı kapitalist mülkiyet ilişkileri ile emek-sermaye arasındaki çelişkileri yokmuş gibi gösterir. Kurulu düzenin toplumsal ilişkilerini meşrulaştırır. Böylece farklı yaşamların ve değerlerin de olabileceği yok sayılır, olayların görünür yanı öne çıkarılarak gizlenmiş yönleri sorgulanmaz. Böylelikle haber, birçok ortak değerler ve mekanizmalar üretmek hegemonyacı görev edinir (Özer, 2011).

Haberin bir söylemi bulunduğunu ve ideolojik bir işlevi olduğunu İnal şöyle aktarır: "Haber, bir söylem, ancak edebiyattan, sinemadan, TV dizilerinden farklı özellikleri olan bir söylem. Gazetecinin bireysel tarzını getirmesine pek de izin vermeyen bir uzlaşmaya dayanan profesyonel etik kuralları içinde yapılmış bir söylem. Haberlerin söylemsel yapısı içinde iktidar/güç sahibi kişi ve kurumların olaylara getirdikleri açıklamaların inanılabilirliğini kurulmasını sağlayan, nesnellik, tarafsızlık ve dengelilik gibi sunuma ilişkin haber değerleri. Bu nosyonların dolayısıyla belli görüşlerin haber olan olayın çerçevelenmesinde egemen bir konuma yerleşmesine aracı olmaktadır (Özer, 2011)."

Haberin söylemi üzerine yapılan çalışmalar da özellikle eleştirel haber araştırmaları haber söyleminde ideolojik bir üretimin varlığına dikkat çeker. Haber metninde egemen toplumsal anlamların kuruluş biçimi, üretilen bilginin niteliği ve bu bilginin özne konumunu gözler önüne sermeye yöneliktir. Haber başlıkları, tercih edilen sözcükler, sentaks ve peşi sıra gelen cümlelerle oluşan tematik yapı, görsel materyaller ve bunların dil aracılığıyla anlamlandırılması çözülmeye tabi tutulur. Öyleyse söylemin çözümlenmesi, sadece dilin ve temsilin anlamı nasıl ürettiğini

değil, bununla birlikte temsil, anlam ve iktidar arasındaki ilişkileri, kimlikler ve öznelliklerin oluşumunu da inceler (Özer, 2011).

3.3. Haberde Gerçekliğin İnşası

Medyanın sahiplik yapısı, kontrol mekanizmaları ve kültürel faktörler artık haber üretilirken “haber eşittir gerçek” düşüncesini yok etmiştir. Haberin bir inşa olduğu düşüncesi perçinlenmiştir. Bu bakımdan günümüzde gazeteciler de editoryal değerleri açıklarken nesnellik kavramının yetersiz kaldığını fark etmişlerdir. Bu nedenle doğruluk, hakkaniyet, denge gibi kavramları kullanmaya başlamışlardır (Arsan, 2004).

Haberin, gerçekliğin inşası olduğuna dair ilk önemli çalışma Gaye Tuchman'a aittir. Habere bir çerçeve olarak bakan Tuchman, bu çerçevenin haber örgütleri ve gazeteciler eliyle kuruluşuna odaklanmıştır. Haber yapılırken bilinmesi ve bilinmemesi gereken noktalara haber kuruluşları karar vermektedir. Bu kuruluşların kararlarını kaygıları ve ilgileri belirlemektedir.

Haberin üretim pratikleri yapılanmış olduğundan haberler de yapılanmış bilgilerdir. Bu bakımdan haber kuramcıları bir metin olarak haberde yer alan öğelerin birbiriyle ne tür ilişkilerle sürekli yapılandırıldığını incelemeye yönelmişlerdir. Haberi yapılanmış bir metin olarak çözümlenmeye başlanması, 1970'li yıllarda kapitalist toplumlardaki egemenlik yapıları ve bu yapıların yeniden üretiminde ideolojinin de işlevini anlamaya yönelik bir ilginin arttığı dönem olmuştur. Bu ilgi alanı kültürel çalışmalarda karşılığını bulmuştur (Dursun, 2004).

Kültür kuramcılarında Stuart Hall'a göre anlam sosyal bir üretim ve pratiktir. Dil ve sembolleştirme ise anlamların içerisinde oluşan araçlardır. Medyanın kurumları ve metinleri dünyayla ilişkimizi anlamlandıran önemli ideolojik içeriklerdir (Güngör, 2013). Medya toplumsal gerçekliği aktarmaktan öte, gerçekliğin inşa edilmesinde etkindir. Bu, “medya dışında şeylerin var olmadığı, hiçbir durumun/olayın yaşanmadığı veya toplumsal gerçeklik olarak adlandırılanın bütünüyle medya kurgusu olduğu savunmak anlamına gelmemektedir. Yapılan vurgu daha çok medyanın olayları anlaşılır kılmak üzere, olayların ve durumların ne olduğunun tanımlanması bağlamında medyanın anlam üretiminde üstlendiği aktif role ilişkindir (Özer, 2011).” Olayların anlamlandırılması da ideolojik iktidarı göstermektedir: “Olayları belli bir yönde anlamlandırma iktidarı”. Anlam üzerindeki

bu ideolojik mücadele sürekli var olacaktır. Medyanın ideolojik olduğuna dair ortaya atılan iddia medyanın anlamın toplumsal inşası bağlamında iş gördüğünü ortaya koymaktadır (Özer, 2011).

Kültürel çalışmalar, hakim olan sınıfın görüşlerini topluma yayan ideolojik aygıt olarak medyayı gösterir. Bu görüşün temelini Althusser'in devletin ideolojik ve baskı aygıtları ile Gramsci'nin hegemonya kavramları oluşturur. Bu görüşe göre medya egemen olan düşünceleri yayarak işçi sınıfı ve alt kültürler arasında eleştirel bakışın oluşmasını engeller. Çünkü medya, gerçekliği olduğu gibi göstermez, yanlış bir şekilde sunarak var olan eşitsizlikleri ve iktidar yapılarını doğallaştırır ve meşrulaştırır (Yaylagül, 2006). Hall, Gramsci'nin etkisiyle medyanın toplumda etkili biçimde rıza üretimi yaptığını iddia eder. Medyanın hegemonik ilişkinin bir parçası olduğunu ve rıza üretiminde etkili olduğunu söylerken diğer taraftan da bu ilişkinin her zaman egemen kesimin beklentileri doğrultusunda yürümediğini belirtir. Çünkü izleyicinin belli bir yere sabitlenmediğini ve her gelen iletiye beklenen oranda açık olmadıklarını, her izleyicinin farklı bir bilinç düzeyine sahip olduğunu, farklı bir entelektüel düzeyde bulunduğunu belirtir. Dolayısıyla izleyici/okuyucu medyayla farklı ilişkiler kurar (Güngör, 2013).

Kısaca kültürel çalışmalar, ideolojinin ve anlamın toplumsal yönünü açığa çıkarır ve ideolojiyi dile denk olmayan ancak dil içerisinde üretilen olarak görürler. Dilin gerçekliği olduğu yansıtmadığını ve tarih ve toplumsal durumlarla ilişkili olduğunu düşünürler. Böylelikle birey de bu maddi sürecin bir parçası olarak algılanır (Dursun, 2004).

3.4. Haberde Temsil ve Ötekileştirme

Suriyeli mültecilerin medyada temsilini anlayabilmek için öncelikle temsilin ne anlama geldiğine ve nasıl oluşturulduğuna göz atmak gerekir. Çünkü temsiller öteki hakkındaki düşünce ve tutumlarımız üzerinde ve "biz" algısının oluşturulmasında etkilidir.

Stuart Hall, dil aracılığıyla anlamın üretilmesini temsil olarak adlandırır. Bir şeyin temsil edilmesi o şeyin hafızalarda çağrışım uyandırılarak portrelenmesi veya zihinlerde yer alan imgeye gönderme yapılarak benzerlerinin anlaşılmasının sağlanmasıdır. Bu bakımdan temsiller aynı zamanda sembolize etme, yerine geçme, değiştirme ve örnek olma anlamlarını da gelir (Özer, 2011).

Medya temsil üretirken genellikle egemen sınıf ve baskın ideolojilerden taraf olmaktadır. “Anadamar” medyada hem resmi görevlilerin dayattığı çerçeveler benimsenerek yaygınlaştırılır hem de resmi görüşün dışında kalan kesimlerin sesleri marjinalleştirilir (Arsan, 2004).

Resmi görüşün dışında kalan kesimlerden göçmenler ve mültecilerin medyada yer alan temsillerinde sıklıkla stereotiplere rastlanılmaktadır. Van Dijk, göçmenleri ve mültecileri ötekileştirmek amacıyla başvurulan temaların başında ötekilerin bizim için bir mali yük olduğu söyleminin geldiğini söylemektedir. Diğer temalara baktığımızda ise olumsal kendini sunma ve olumsuz ötekini sunma, istila sözcüğü gibi metaforların kullanımı, gelen göçmen ve mültecilere dair sayısal verilerin kullanımı, biz-onlar ayrımı, olumsal kendini sunma (bizlerin hoşgörüsü, konukseverliği, empatisi vs.) gibi temalar yer almaktadır (Dijk, 2015).

Söz konusu temaların hepsi farklılıklarımızı ön plana çıkararak biz ve onlar karşıtlığı kurmaya yarar. Karşıtlıklar anlamı kurmak açısından önemlidir. Derrida’ya göre kurulan karşıtlıklar da her zaman bir hiyerarşi ve güç ilişkisi vardır. Merkezde varsayılan karşıt grubuna göre daha ayrıcalıklı, doğal ve değerli olarak öne çıkarılır. Diğer unsur ise türemiş, değersiz ve ikincil olarak damgalanır. Bu ikincil öge üzerinde konuşulmaya pek değer görülmez. Bununla birlikte ikincil okuyucuyu doğru yoldan saptıran olarak da kabul edilmektedir; bu yüzden sadece değersiz değil tehlikeli olarak da addedilir. Batı düşüncesinde yer edinmiş bu tarz temel kavramsal karşıtlıklara beden-zihin, eril-dişil, akıl-duygu, aynılık-farklılık, ben-öteki, söz-yazı gibi örnekler verilebilir. Yerli-yabancı, vatandaş-mülteci, ev sahibi- konuk gibi karşıtlıklar da bu örneklere dâhil edilebilir (Alpyağıl, 2017).

Olumsal kendini sunma temalarından konukseverlik söylemi kendi grubunun olumlu özelliklerini vurgulayarak karşıtlık sunar. Olumlu grup olarak konuksever bizlerden bahsedilmesi olumsuz grup muhtaç mültecilerin de olduğunu göstermektedir. Fakat konukseverlik söyleminin yer aldığı temsiller sessizdir, çelişkisi gizlenmiş durumdadır. Derrida dekonstrüksiyon (yapısöküm) ile bu tarz karşıtlıkları yerinden ederek metinlerin kendi iç çelişkilerine ve sessiz olan unsurun, onun orda olmasına rağmen görmezlikten geldiğine dikkat çeker (Alpyağıl, 2017).

3.5. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

ESC, toplum ve gücü esas alan, ya da biliş ve dilbilgisine dayanan kuramlara ve daha geniş kuramsal geleneklere dayanmaktadır (Wodak ve Meyer, 2009). ESC, toplumsal sorunlara odaklanmakta ve güç istismarı, eşitsizliğin ve hakimiyetin toplumsal ve politik bağlamlarda üretilmesinde ve tekrar üretilmesinde söylemin rolünü incelemektedir. Bu nedenle, ESC belirli bir söylemdeki eşitsizliği anlamak, ortaya çıkarmak ve eşitsizliğe direnmek için gerekli araçları sunmaktadır (van Dijk, 2001).

ESC ilkelerinin bazıları, 2. Dünya Savaşı öncesinde Frankfurt Okulu'nun Eleştirel Kuramı'nda bulunabilir. Dil ve söylemin bu çalışmalarda odak noktası haline gelmesi ise, 1970'lerin sonunda çoğunlukla İngiltere ve Avusturya'da ortaya çıkan Eleştirel Dilbilim ile başlamıştır. Bu nedenle, günümüzde Eleştirel Dilbilim ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi birbiri yerine kullanılan kavramlardır.

ESC'nin de içinde bulunduğu söylemi inceleyen disiplinlerin (örneğin göstergebilimin bazı alt-alanları, edimbilim, toplumdilbilim, konuşma çözümlemesi ve söylem çalışmaları) 7 ortak boyutu vardır (Wodak ve Meyer, 2009):

- Soyut dil sistemlerini ya da yapay olarak oluşturulmuş örnekleri incelemek yerine gerçek dil kullanıcılarının konuştuğu 'doğal olarak oluşan' dilin özelliklerine duyulan ilgi;
- İzole sözcükler ve cümlelerden daha büyük birimler üzerine yoğunlaşmak ve böylece metinler, söylemler, konuşmalar, söz eylemler veya iletişimsel olaylar gibi yeni çözümleme birimlerine odaklanmak;
- Tümce dilbilgisinin ötesine geçerek bir eylem ve etkileşimin araştırılması;
- İletişim ve etkileşimin jestler, resimler, filmler, internet ve multimedya gibi sözel olmayan (göstergebilimsel, çoklubiçimli, görsel) yönlerini araştırmak;
- Dinamik (sosyo)-bilişsel ya da etkileşimsel hamleler ve stratejilere odaklanmak;
- Dil kullanımının (toplumsal, kültürel, durumsal ve bilişsel) bağlamlarının işlevlerinin incelenmesi;

- Tutarlılık, anafor, konular, makro yapılar, söz eylemler, etkileşimler, konuşma sırası, göstergeler, nezaket, kanıtlama, retorik, zihinsel modeller gibi dil kullanımının birçok boyutunun ve ayrıca metin ve söylemin diğer pek çok boyutun araştırılması.

ESÇ dilsel birimleri tek tek incelemek anlamına gelmemelidir, o daha ziyade söylemi ve karmaşık toplumsal olguları incelemeye odaklanır, dolayısıyla çok-disiplinli ve çok-yöntemli bir yaklaşım gerektirmektedir (Wodak ve Meyer, 2009). Fairclough ve Wodak (1997) ESÇ'nin ana ilkelerini şöyle özetler:

- ESÇ toplumsal sorunları ele almaktadır.
- Güç ilişkileri söylemseldir.
- Söylem, toplum ve kültürü oluşturur.
- Söylem, ideolojik çalışmayı yapar.
- Söylem tarihseldir.
- Metin ile toplum arasındaki ilişkiye aracılık edilir.
- Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır.
- Söylem bir toplumsal eylem şeklindedir.

ESÇ söylemi bir 'toplumsal pratik' olarak ele almakta ve 'bağlam' çözümlemede önemli bir bileşeni oluşturmaktadır. Söylem çözümlemesi, insanların konuşma ve metinle yaptıklarının çözümlenmesidir. Bu yalnızca birincil bağlamla değil, aynı zamanda 'iletişimsel eylemleri bağlayan daha geniş sosyo-politik, kültürel ve tarihsel bağlamlarla' da ilgilidir (Wodak, 2002).

ESÇ, söylemi bir 'toplumsal eylem' biçimi olarak görür. Söylemi toplumsal eylem olarak tanımlamak, belirli bir söylemsel olay ve onu şekillendiren durum(lar), kurum(lar) ve toplumsal yapı(lar) arasındaki diyalektik ilişkiyi işaret eder: söylemsel olay bu ögeler tarafından şekillenir ve aynı zamanda bu ögeleri oluşturur. Bu nedenle, söylem toplumsal olarak koşullu olmakla beraber kurucudur- durumları, bilgi nesnelere, toplumsal kimlikleri ve insanlar ve gruplar arasındaki ilişkileri oluşturur. Hem statükoyu sürdürme ve yeniden üretme hem de onu dönüştürme açısından kurucu özellik taşır. Söylem toplumsal olarak sonuçsaldır, bu da güç sorunlarına neden olur. Söylemsel eylemler büyük ideolojik etkilere sahip olabilir, yani nesnelere sunma ve insanları konumlandırma şekilleri aracılığıyla toplumsal sınıflar, kadın ve erkek, etnik/kültürel çoğunluk ve azınlıklar arasında eşit olmayan

güç ilişkileri üretmeye ya da yeniden üretmeye yardımcı olabilir (Fairclough ve Wodak, 1997).

ESÇ çalışmalarına yön veren üç önemli araştırmacı vardır: Fairclough, van Dijk ve Wodak. Fairclough, söylemi, toplum tarafından şekillenen ve aynı zamanda toplumu şekillendiren bir sosyal pratik olarak ele almaktadır. Bu nedenle, ESÇ (a) söylemsel uygulamalar, olaylar ve metinler ile (b) daha geniş toplumsal ve kültürel yapılar, ilişkiler ve süreçler arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamaktadır. ESÇ, bu tür uygulamaların, olayların ve metinlerin güç ve güç mücadeleleriyle ideolojik olarak nasıl oluşturulduğunu ve bu ilişkilerin kendisinin bir etken olarak gücü ve hegemonyayı nasıl güvence altına aldığını araştırmaktadır (Fairclough, 1995). van Dijk ise ESÇ’de bilişin önemini ortaya koymaktadır ve yaklaşımı Sosyo-Bilişsel Yaklaşım olarak bilinmektedir. Bu yaklaşımda biliş, kişisel ve toplumsal biliş, inançlar, hedefler, değerler, duygular ve diğer zihinsel yapıları olarak tanımlanmaktadır ve çözümleme iki temel unsura dayanmaktadır: makro yapı ve mikro yapı çözümlemesi. Dil kullanımı, söylem, sözlü etkileşim ve iletişim, toplumsal düzenin mikro seviyesine aittir. Diğer taraftan, iktidar, egemenlik ve toplumsal gruplar arasındaki eşitsizlik gibi kavramlar makro seviyeye aittir. ESÇ, bu mikro ve makro seviyeler arasında bir köprü işlevi görmektedir (van Dijk, 2015). ESÇ çalışmalarında önemli bir yere sahip olan araştırmacıların sonuncusu Wodak, bu çalışmanın ana yöntemini oluşturan Söylem Tarihsel Yaklaşımı öne sürmektedir ve Fairclough gibi, yazılı ve sözlü dili toplumsal bir davranış biçimi olarak ele almaktadır. Wodak da söylemsel eylemlerle özel eylem alanları (durumlar, kurumsal çerçeveler ve toplumsal yapılar) arasındaki diyalektik ilişkiyi kabul eder. Yani, bir toplumsal pratik olarak söylem, söylemsel ve söylemsel olmayan davranışlar üretmekte ve onlar tarafından yeniden üretilmektedir.

3.5.1. Fairclough’ın ESÇ’ye Yaklaşımı

Fairclough, söylemin anlaşılması ve çözümlenmesi için üç boyutlu bir çerçeve çizer. İlk boyut, metin olarak söylemdir, örneğin; dilsel özellikler ve söylemin somut örneklerinin organizasyonu. Söylemi incelerken kelime seçimleri (metaforlar), dilbilgisi (etken-edilgenlik), bağlaşıklık, metin yapısına ilişkin çözümlenmeler yapılmalıdır. Örneğin, haberlerde edilgenlik ve adlaştırmanın kullanılması eylemi yapanı gizleme etkisine sahiptir. İkinci boyut, söylemsel-pratik

olarak söylemdir, yani söylem toplum içinde üretilir, dağıtılır ve tüketilir. Söylemi söylemsel pratik olarak ele almak kelime haznesi, dilbilgisi, bağlaşıklık ve metin yapısının çözümlenmesinden sonra metni daha geniş toplumsal bağlama bağlayan söz eylemlere, bağdaşıklık ve metinlerarasılığa dikkat edilmesi gerektiği anlamına gelir. Fairclough bu noktada ‘açık metinlerarasılık’ yani açıkça diğer metinlerden yararlanmak, ‘yapıcı metinlerarasılık’ ve ‘söylemlerarasılık’ arasındaki farklara değinmektedir. Üçüncü boyut, toplumsal pratik olarak söylemdir, bu ideolojik etkiler ve söylemin işlediği hegemonik süreçleri kapsar. Fairclough, hegemonyaların değişimi söylemsel değişimleri beraberinde getirir tezini savunan toplumsal değişim yaklaşımını bu üçüncü boyuttan inşa etmiştir. Söylemin temsil edilme biçimi, yeni söylem düzenlerinin ve güce karşı yeni dirençlerin ortaya çıkmasına ışık tutar (Blommaert, 2005).

Belirtilen bu üç boyuta ek olarak, Fairclough üç aşamalı bir çözümleme yöntemi öne sürmektedir. Bu aşamalar tanımlama, yorumlama ve açıklamadır. Açıklama aşamasında, EŞÇ dilbilimsel özelliklere odaklanır. Yorumlama aşamasında, söylem bilişsel, toplumsal ve ideolojik kaynaklar açısından ele alınır. Açıklama aşamasında, araştırmacı, söylemin ideolojik temellerini ortaya çıkarmak için toplumsal kuramlardan faydalanır. Toplumsal kuramların kullanılması ‘eleştirel olmayan’dan ‘eleştirel’ söylem çözümlemesine geçişi sağlar (Blommaert, 2005).

3.5.2. Van Dijk’in Söylem Çözümlemesi Modeli

Van Dijk’in söylem çözümlemesine, daha özel anlamda ise haber söylemi çözümlemesine getirdiği yaklaşım iki temel unsura dayanmaktadır; bunlar makro yapı ve mikro yapıdır. Gündelik etkileşim ve deneyimlerde mikro ve makro düzey bir bütün oluşturur. Bunu açıklamak için Van Dijk şu örneği vermektedir: Parlamentodaki ırkçı bir konuşma mikro düzeyde belirli bir tartışma durumu içindeki toplumsal etkileşimin mikro düzeyini içeren söylem olmasının yanında aynı konuşma makro düzeyde mevzuatın kurucu bir parçası ya da ırkçılığın yeniden üretilmesi anlamına gelebilir (van Dijk, 2015).

Van Dijk, makro yapıyı iki başlık altında incelemektedir. Bunlar tematik çözümleme ya da van Dijk’in deyişiyle makro-semantiks ve şematik çözümlemedir ya da makro-sentaks. Ona göre, haberin metinsel yapılarının sistematik çözümlemesi yapılırken konu ve tema açıklanması gereken önemli unsurlardandır (van Dijk,

1988). En basit anlamıyla konu ya da tema söylemin ne hakkında olduğudur. Haberlerde konu, genelde başlıklar ve haber girişi aracılığıyla ifade edilir (van Dijk, 1988).

Mikro yapı çözümlemesi ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlemesini içermektedir. Aktif ya da pasif yapıyla kurulan bir tümcenin anlamı farklı olabildiği için sentaktik çözümlemede tümcelerin yapısına bakılmaktadır. Bölgesel uyumda birbiri ardına gelen tümcelerin ve tümce ögelerinin birbirleriyle olan ilişkilerine bakılmaktadır. Sözcük seçimleri, ideolojik yapılanma açısından önemlidir, öyle ki sözcük seçimlerindeki farklılık yoluyla, toplumsal katılımcılar ve toplumsal aktörler hakkındaki temel inançlar ve ideolojiler ortaya konabilir. Haberin retorisi ise görgü tanıkları, alıntılar ve fotoğraflar aracılığıyla haberin ikna edici ve inandırıcı verilere dayandırılmasını içerir (Özer, 2011).

Van Dijk'a göre tam bir eleştirel çözümleme yapabilmek, diğer bir deyişle makro ve mikro düzeyleri çözümlemek ve bu düzeyler arasında köprü kurmak için birkaç yol vardır (2015):

Üyeler-gruplar: Dil kullanıcıları, belirli toplumsal grupların, örgütlerin ve kurumların üyeleri olarak söyleme katılırlar, diğer taraftan gruplar da üyeleri aracılığıyla hareket edebilir.

Eylemler-süreç: Bireysel aktörlerin toplumsal eylemleri mevzuat, habercilik ya da ırkçılığın yeniden üretilmesi gibi grup eylemlerinin ve toplumsal süreçlerin kurucu parçalarıdır.

Bağlam-toplumsal yapı: Söylemsel etkileşim durumları benzer şekilde toplumsal yapının parçası ya da kurucu ögesidir. Örneğin, basın toplantısı örgütlerin ve medya kuruluşlarının tipik bir uygulaması olabilir. Bunun anlamı, 'yerel' ve daha 'küresel' bağlamlar birbirleriyle yakından ilişkilidir ve her ikisi de söylem üzerinde kısıtlamalar uygular.

Kişisel ve Toplumsal Biliş: Toplumsal aktörler olarak dil kullanıcıları hem kişisel hem de toplumsal bilince sahiptir: kişisel hatıralar, bilgi ve düşünceler, aynı zamanda diğer grup ya da kültür üyeleriyle paylaşılan öğeler. Her iki biliş çeşidi bireysel üyelerin etkileşim ve söylemini etkiler, bunun yanında, paylaşılan 'sosyal temsiller' bir grubun ortak hareketlerini yönetir.

Van Dijk, çalışmalarında zihin ve bilişin önemini vurgulamaktadır, çünkü ona göre, eylemler zihnimiz tarafından kontrol edilir, eğer insanların zihinleri

etkilenebilirse, davranışları dolaylı olarak kontrol edilebilir. Bu nedenle, ESC'ye Sosyo-bilişsel yaklaşımı (bundan sonra SBY) önermektedir. 'Söylem', 'bilgi' ve 'toplum' bu yaklaşımın üç ana temelini oluşturmaktadır. Van Dijk'a göre, söyleme katılan toplumsal aktörler yalnızca kendi kişisel deneyimlerini ya da stratejilerini kullanmazlar, aynı zamanda toplumsal temsilleri diğer bir deyişle ortak algı çerçevelerini de büyük ölçüde kullanırlar. Bu toplumsal olarak paylaşılan algılar, toplumsal sistemler ile bireysel biliş sistemleri arasında köprü kurar, ve böylece dışsal gerekliliklerle öznel deneyim arasında bağlantı ve tutarlılık sağlarlar. SBY, bağlam modelleri kavramını öne sürer. Bunlar, söylemsel olarak katılımcıya uygun olan iletişimsel yapıların zihinsel temsili olarak tanımlanabilir. Olay modelleri anlambilimsel kısmı kontrol ederken; bağlam modelleri, söylemin edimbilimsel kısmını kontrol etmektedir (Dijk, 2015). Ayrıca, söylemi anlamak için sosyal temsilin üç biçimi vardır:

1.Bilgi (kişisel, grup, kültürel) 2.Tutumlar

3.İdeolojiler. Söylemler toplum içinde oluşurlar, bu nedenle toplumsal durum, eylem, aktörler ve toplumsal yapıların karşılıklı etkileşimi içinde anlaşılabilirler (Wodak ve Meyer, 2009).

Van Dijk'in öne sürdüğü diğer bir yöntem 'ideolojik çözümlerdir'. van Dijk, ideoloji ve söylem arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Ona göre, dil kullanımı ve söylem, ideolojilerden etkilenen en önemli toplumsal pratiklerdendir. Benzer şekilde söylem de ideolojileri nasıl edindiğimizi, öğrendiğimizi ve değiştirdiğimizi belirlemektedir. Söylemimizin çoğu- özellikle bir grubun üyesi olarak konuştuğumuzda- ideolojik temelli fikirleri içerir. van Dijk'a göre, ideolojik fikirlerimizi ilk olarak diğer grup üyelerini dinleyerek ya da okuyarak ediniriz, ki bu ilk etkileşim ailemiz ve akranlarımızı içerir. Daha sonra ise, televizyon izleyerek, okulda ders kitapları, reklam, gazete okuyarak veya arkadaşlarla ve meslektaşlarımızla günlük konuşmalara katılarak ideolojileri öğreniriz (Dijk, 2000).

Van Dijk, ideolojiyi bir grubun toplumsal inançları olarak tanımlamakta ve bir gruba üye olmanın ulamlarını şu şekilde ifade etmektedir:

Şekil 1. İdeoloji Şemasının Ulamları

Üyelik Kriterleri	• Kimler ait/ ait değil?
Tipik Etkinlikler	• Ne yapıyoruz?
Genel Amaçlar	• Ne istiyoruz? Neden bunu yapıyoruz?
Normlar ve Değerler	• Bizim için iyi ya da kötü olan nedir?
Konum	• Ötekilerle ilişkilerimiz neler?
Kaynaklar	• Kimler grup kaynaklarımıza erişim hakkına sahip?

Kaynak: (van Dijk, 2000).

Genel olarak, bu ulamlar bir gruba üye olmanın ya da ortak bir grup olarak hissetmenin ne anlama geldiğini tanımlamaktadır. Bu nedenle, van Dijk bu ulamları grup benlik şeması olarak da adlandırmaktadır. Ona göre, ideoloji, kendi 'BİZ' ve öteki 'ONLAR' temsilinin bir biçimidir, aynı zamanda ortak inançları ve grup üyelik kriterlerini de içerir. İdeoloji, grup kimliğini ve dolayısıyla üyelerinin toplumsal kimlik ve aidiyetini tanımlayan toplumsal bilişin temel biçimlerinden biridir (van Dijk, 2000).

Grup üyeliği ilk olarak 'Bize' kimin ait olduğunu ya da olmadığını ve kendimizi 'Onlar'dan ötekilerden nasıl ayırt ettiğimizi tanımlar. Bu bağlamda, van Dijk ideolojik söylemdeki ve ideolojik çözümlenmeye temel teşkil eden 4 stratejiden bahseder. Bu stratejileri ideolojik kare olarak da adlandırmıştır: 'Bizim hakkımızdaki olumlu şeyleri vurgula'; 'Onlar hakkındaki olumsuz şeyleri vurgula'; 'Bizim hakkımızdaki olumsuz şeyleri vurgulama'; 'Onlar hakkında olumlu şeyleri vurgulama' (Dijk, 2000).

ESÇ'nin önde gelen yaklaşımlarından biri olan Söylem Tarihsel Yaklaşım bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır ve bir sonraki bölümde kapsamlı olarak ele alınmıştır.

3.6. Önyargı ve Ayrımcılık

Önyargı, genellikle bilişsel (örneğin, bir hedef hakkındaki inançlara), duygusal (örneğin, beğenmemek), çağrısız (örneğin, hedef gruba karşı olumsuz davranmak için davranışsal bir eğilim) bileşenlere sahip tutumlar olarak kavramsallaştırılmıştır (Dovidio vd., 2010).

Quasthoff, 'tutumlar', 'kanılar' ve 'önyargılar' arasındaki anlamsal farklılıkları açıklamaktadır. Ona göre, 'tutumlar' kişinin sevmediği ya da sevgi duyduğu kişiye karşı aldığı duygusal konumdur. 'Kanılar', kişinin başkasına

yüklediği nitelikleri içerir, ve genellikle olumsuz tutumlar için ussallaştırma sağlar (örneğin: ‘siyahlar kötü kokar’ cümlesinde olduğu gibi). Önyargılar ise toplumsal gruplara karşı olumsuz tutumlarla belirlenmiş zihinsel durumlardır (Akt. Reisigl ve Wodak, 2005).

Quasthoff, ‘kalıpyargı’ kavramını belirli toplumsal gruba ya da bu toplumsal gruba üye olan bireylere yöneltilen belirli kanı ve inançları içeren sözlü ifadeler olarak tanımlamıştır. Kalıpyargılar, aşırı basitleştirme ve genelleme yoluyla, ya da duygusal açıdan yanlı eğilimlerle, belirli niteliklerin ya da davranış kalıplarının belirli bir insan topluluğuna atfedildiği ya da inkâr edildiği mantıklı yargı biçimleridir (Akt. Reisigl ve Wodak, 2005). Quasthoff, önyargıların bilişsel-dilsel işlevlerine de değinmektedir. Ona göre, önyargılar, kişinin kendi grubu içindeki iletişimi kolaylaştırır, aidiyet duygusunu güçlendirir ve dış grubu tanımlar (Akt. Reisigl ve Wodak, 2005).

Van Dijk, ayrımcılığın 7 boyutunu ileri sürer: hakimiyet, farklılaştırma, uzaklık, yayılım, saptırma, kişiliksizleştirme ya da yok etme ve günlük hayatta varlığını sürdüren ayrımcılık. Bu stratejiler çeşitli yollarla, örneğin azınlık gruplarının üzerinde hâkimiyet kurarak, onları toplumsal faaliyetlerden dışlayarak, hatta onları yok edip öldürerek ‘ötekinin’ ayrımını haklı çıkarmakta ve yasallaştırmaktadır (Akt. Reisigl ve Wodak, 2005).

Quasthoff, önyargıların, dış gruptan uzak durma, ve iç grupta dayanışmanın kurulmasını sağladığını belirtmiş, van Dijk ise, önyargıların azınlık gruplarına karşı ayrımcı eylemlerin ussallaştırılması ve bu eylemlerin haklı çıkarılması gibi toplumsal işlevlerine odaklanmıştır (Reisigl ve Wodak, 2005).

Van Dijk etnisizm, ırkçılık ve ayrımcılık kavramlarını ayrı ayrı bir şekilde açıklamaktan kaçınmaktadır çünkü ona göre, bu kavramlar birbiri içine geçmiş haldedir (Reisigl ve Wodak, 2005). van Dijk, etnik ya da azınlıklara yönelik ayrımcılığı belirtmek için ‘ırkçılık’ kavramının daha yaygın olarak kullanıldığını, ve aynı zamanda bizden farklı olanları tanımlamak için bir kriter olarak etkisini ve güncelliğini sürdürdüğünü belirtmektedir (Akt. Keneş, 2011).

Birçok araştırmacı, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ayrımcılığın biyolojik farklılıklara odaklandığını belirtmekte ve bu biyolojik temelli ırkçılığı klasik ırkçılık/ayrımcılık olarak adlandırmaktadırlar. Sears (2005) klasik ırkçılığı ya da biyolojik temelli ırkçılığı 2. Dünya Savaşı öncesinde Amerika’daki beyaz

çoğunluğun sahip olduğu ırkçı ideoloji olarak tanımlamış ve bu dönemdeki ırkçılığın/ayrımcılığın 3 ana özelliğini vurgulamaktadır:

- (a) Afrikalı Amerikalıların biyolojik açıdan aşağıda olması;
- (b) Siyahilere karşı birçok alanda yapılan resmi ayrımcılığın desteklenmesi örneğin okullarda, kamusal alanlarda ve yerleşim yerlerinde
- (c) bu alanların yanında evlilik gibi özel alanlarda da Siyahilere yönelen ırk ayrımı (Sears, 2005).

Sears bu ideolojinin Amerika'da 1960'ların ortasından sonra gitgide azalmaya başladığını fakat tamamen kaybolmadığını, tam tersine yeni formlarda varlığını sürdürmeye devam ettiğini vurgulamaktadır (Sears, 2005).

Jäger, ırkçılığı 'azınlık üyelerini karakterize eden, birinin gördüğü ya da görebileceğine inandığı genetik ya da kültürel farklılıklar' olarak tanımlanmıştır. Günümüz ayrımcılığı kültürel farklılıklara dayanmakta ve genellikle bu farklılıklar olumsuz, bazen de olumlu görülmektedir ve bu değerlendirmeler çoğunluğa ait olmaktan kaynaklanan güç aracılığıyla yapılmaktadır (Akt. Mitten ve Wodak, 1993).

Goldberg'in Avrupa bağlamında ırkçılık söyleminin doğuşu hakkındaki savlarına göre, Avrupa'daki 'ırk' kavramının İspanya ve Portekiz'in Batı Afrika'yı keşfetmesinden sonra köleliğin doğması ve bu nedenle köleleştirmeye uygun olanları belirlemek için ırksal farklılıkların tanımlanması gerekliliğinden sonra belirgin hale geldiğini öne sürmektedir (Goldberg, 2002). Bu farkındalığın, Aydınlanma çağında antropoloji ve biyoloji gibi bilim dallarının doğmasına yol açtığını ve antropolojinin başlangıçta kültürel pratiklerdeki ötekilikleri sınıflandırmasına rağmen zamanla ırksal farklılıktaki dayanakları oluşturmaya dönüştüğünü kaydetmiştir (Goldberg, 2002).

Biyolojik temeli olan 'klasik ırkçılığın' aksine günümüzdeki ırkçılık/ayrımcılık daha çok kültür ve kültürel farklılıklara odaklanmaktadır ve 'yeni ırkçılık' olarak tanımlanmaktadır. 'Yeni ırkçılık' kavramı ilk olarak Martin Barker tarafından öne sürülmüştür ve bu yeni ırkçılık kavramına göre 'biyolojik açıdan aşağıda olmanın vurgulanması' yerine 'kültürel farklılıkları' temel alan bir ırkçılıktan söz edilmektedir (Akt. Somersan, 2004).

Bhavnani, Mirza, and Meeto (2005), 2. Dünya savaşı sonrasındaki dönemin ırkçı söylemlerin değişimi açısından dönüm noktası olduğunu vurgular:

İkinci Dünya savaşından sonra, Yahudi ve Çingene'lere yapılan soykırımının

yarattığı dehşet akademik çevreyi ırksal farklılığın sözde bilimsel dayanağına karşı çıkmaya zorlamıştır. 1950 ve 1960 yılları arasında çeşitli UNESCO beyanları ortaya çıkmış ve ırk üzerine yazılan makaleler ırkın biyolojik temelini olmadığını tartışmaya başlamıştır. Irkçılığın biyolojik dayanağının zayıflamasına karşın, baskın söylemlerdeki yeni ırkçılık biyolojik temelden uzaklaşarak kültürel ırkçılık kavramına odaklanmıştır. (Bhavnani vd., 2005)

Bobo, Kluegel ve Smith, Beyazların siyahilere yönelik ırkçı söylemlerinde Siyahilerin dezavantajlı durumlarını açıklarken biyolojik temelli savlardan çok kültür temelli savları kullandıklarını kaydetmiştir (Bobo vd., 1997).

Bonilla-Silva (2006), 'Klasik ırkçılık' ile 'yeni ırkçılık' arasındaki farkı vurgularken 'renk körü ırkçılık' kavramını öne sürmüştü ve görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

Alay etmek için isim takmak yerine, renk körü ırkçılık hafifçe ötekileştirir ('onlar da insan'); Tanrının azınlıkları dünyaya köle olarak konumlandığını beyan etmek yerine, çok çalışmadıkları için geri kaldıklarını öne sürer; ırklar arası evliliğin ırksal esaslara uygun olmadığını vurgulamak yerine, çocuklar, konum ya da eşler üzerinde ek yük olması nedeniyle bu tür evlilikleri problemliler olarak tanımlar (Bonilla-Silva, 2006).

Bonilla-Silva, ayrıca klasik ırkçılığın Amerika'daki 'Yurttaşlık Hakları Hareketi' döneminden önce nasıl acımasız ve açık bir ırksal baskı sistemini savunmak için kullanıldıysa, bugün de renk-körü ırkçılığın Yurttaşlık Hakları dönemi sonrasında gizli ve kurumsallaşmış sistemin ideolojik zırhı olarak işlev gördüğünü ayrıca bu yeni ideolojinin kimi hedefine aldığını ya da kimi ödüllendirdiğini belirtmeden nasıl beyazların ayrıcalığını sürdürülmesine yardım ettiğini vurgulamıştır (Bonilla-Silva, 2006). Bonilla-Silva, 'ırk' kavramının sosyal ve politik yaşamda açıkça ve belirgin olarak vurgulandığı klasik ırkçılık yerine, yeni ırkçılığın ırk kavramını inkar ettiğini ve ırk hakkında konuşanları hoş karşılamadığını belirtmiştir (Bonilla-Silva, 2006).

Wieviorka, Avrupa'daki ırkçılığı incelerken göçmenleri odağına alan bir çerçeve öne sürmektedir. Ona göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ekonomisi güçlenmeye başlamış ve bunun sonucunda doğan işçi ihtiyacıyla birlikte birçok insan Avrupa'ya göç etmiştir. Wieviorka'ya göre bu durumda, göçmenlere yönelen ırkçılık 'aşağılama' formunu almıştır: göçmenler ev sahibi ülkeye kabul

edilmiş fakat en zor ve meşakkatli işlere mahkûm edilmişlerdir (Wieviorka, 1993).

Wieviorka göçmen algısının 1960'larda İngiltere'de, daha sonra da batı Avrupa ülkelerinde değişmeye başladığını belirtmiştir (Wieviorka, 1993). Wieviorka ayrıca, 'çözülmemiş toplumsal sorunların ekonomik sıkıntıların ortaya çıktığı dönemde alevlenmesi nedeniyle 'zenafobik milliyetçilik' akımının ortaya çıktığını ve bu nedenle göçmen algısında değişim olduğunu vurgulamaktadır:

Avrupa'daki göçmenler-özellikle Müslümanlar-, bu zamandan sonra dini ve politikayı birbirinden ayırma ya da kadınların eşitliği gibi demokratik ilkelerle bağdaşmayan hastalıklı kültürel formlara sahip olmakla suçlanmıştır, benzer şekilde Amerika'daki siyahiler de çalışma ve iyi bir aile oluşturmaya dayalı Amerikan inancına bağlı olmamakla suçlanmıştır, sembolik ırkçılığın gözünde, bu insanlar sosyal güvenlik ödenekleriyle hiçbir şey yapmadan ve aile birliğine önem vermeden yaşamayı tercih eden insanlardır (Wieviorka, 1993).

Benzer şekilde, Teo, sosyal kısıtlamalardan dolayı, açık ırkçı söylemlerin ve ifadelerin değişime uğradığını ve azınlıkların olumsuz temsillerini meşrulaştırmak amacıyla bu ırkçı ifadelerin örtük karmaşık söylemsel yapılar ve davranışlar arkasına gizlendiğini öne sürmektedir (Teo, 2000).

Sears ve Henry yeni ırkçılığı genellikle 4 belirgin konuyu içeren kendi içinde tutarlı politik bir inanç sistemi olarak tanımlamıştır. Bu politik inanç sistemi: a) Siyahilerin artık önyargı ve ayrımcılığa uğramadığı inancını, b) siyahilerin yeterince çalışmak istememelerinden kaynaklanan başarısızlıklarını, c) Siyahilerin çok fazla talepkâr olmalarını d) Siyahilerin hak ettiklerinden fazlasına sahip olduklarını içermektedir (Sears ve Henry, 2003). Sözde eşitliği savunan bu tip ırkçılıkta, Afrikalı Amerikalıların bireycilik, çalışma ahlakı, itaat, disiplin gibi, onlara göre Amerikan karakterini oluşturan temel özelliklere sahip olmadığını, onları inkar ettiği düşünülmüyordu. Sears ve Kinder, her bir bireyin, hayatı boyunca özellikle yetişkinlikten önce okulda ya da ailesinden edindiği tutumların zamanla ırkçılığa dönüştüğünü ifade etmiştir (Akt. Sears ve Henry, 2003). Kültürel farklılıklara dayanan bu tip ırkçılık, geleneksel Amerikan ahlaki değerleriyle, ırka ilişkin korkuları ve hafif düşmanlığı içerir (Akt. Sears ve Henry, 2003). Genel ifadeyle, kültüre dayanan ırkçılığın ilk bileşeni 'geleneksel değerlerin savunulmasıdır'. Ötekilerin kabul edilemez şekilde davrandığını önermektedir ve dış grup üyelerinin 'ötekinin' davranışları iç grup üyelerinin 'biz'in geleneksel değerleri tarafından

tanımlanır. İkinci bileşen ‘kültürel farklılıkların abartılmasıdır’’. Genetik yetersizliklerin vurgulanmasından ziyade dış grup üyelerinin dezavantajının kültürel farklılıklarından kaynaklandığı vurgulanır. Üçüncü bileşen ‘olumlu duyguların inkarı’ dır. Bu bileşen, dış gruba karşı olumsuz duyguları kabul etmemeyi ve örtük olarak olumlu duyguların inkar edilmesini içerir.

Jones (1997), ırkçılık terimini üç açıdan ele almıştır: kültürel ırkçılık, kurumsal ırkçılık ve bireysel ırkçılık. Kültürel ırkçılık, bir kültürün ya da kültürel mirasın diğerlerine göre üstünlüğünü iddia eden inançları içermektedir. Irkçılık, bir grubun kültürünü, mirasını ya da değerlerini diğerlerine göre tercih etmesinin (kültürmerkezcilik) yanında bu kültürü diğer gruplara empoze etmesini de içermektedir (Akt. Scott, 2007).

Kültürel ırkçılık üç ana konuya dayanmakta ve üç açıdan incelenmektedir. İlki kültürel farkların açıklanması ve eşitsizliği kültürel farklılıklara dayandırarak çözümler üretilmesidir. İkincisi kültürel ırkçılığın modern emperyalizmin gerekçesi olarak işlev görmesidir. Kültürel ırkçılık, diğer bir deyişle uluslar arasındaki kültürel üstünlük ya da kültürel olarak aşağıda olmaya dayanan fikirler, ekonomik olarak geride kabul edilen Üçüncü Dünya Ülkeleri üzerinde yapılan politik ve ekonomik sömürüleri haklı çıkarma işlevini üstlenmektedir. Son olarak kültürel ırkçılık, politik amaçlar için kullanılan retorik stratejilerini içermektedir (Mukhopadhyay ve Chua, 2008).

3.7. Medya ve Azınlıklara Yönelik Ayrımcılık

Medya, çeşitli ideolojilerin üretilmesine, yeniden üretilmesine ve değiştirilmesine katkı sağlayan ve böylece belirli bir toplumsal algı oluşturarak toplumu şekillendiren bir kurumdur. Medyanın rolünün, insanların toplumsal meseleler üzerinde kendi görüşlerini geliştirmelerine ve kendi kararlarını vermelerine yardımcı olmak için bu meseleleri haber yoluyla topluma sunmak olduğu iddia edilse de; medya azınlıkların doğal olarak sorunlu olduğunu vurgulayan kalıpyargısal temsillerin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Böylece azınlıkları olumsuz kalıpyargısal temsil ve ifadelerle sunarak siyasi ve kurumsal ayrımcılığın üretiminde önemli bir rol oynamaktadır (van Dijk, 2000).

Fowler kalıpyargıları ‘toplumsal olarak inşa edilmiş, içine olayları ya bireyleri sıralayabileceğimiz zihinsel güvercin yuvaları’ olarak tanımlamıştır.

Kalıpyargılar, medya aracılığıyla edilgen bir şekilde yayılmaktan ziyade medya tarafından sürekli tekrar üretilmektedir. Fowler'ın belirttiği gibi, çarpıcı bir olayın medyada yer bulması kalıpyargıları güçlendirir ve kalıpyargı ne kadar sağlamlaşırsa, benzer kalıpyargıları içeren olayların medyada haber olarak yer bulma olasılığı artar (Fowler, 1991).

Van Dijk, medyadaki ayrımcılığı seçkinlerin ırkçılığı olarak tanımlamaktadır. Ona göre, seçkinler basın gibi sembolik üretim kaynaklarını kontrol eder. Basında yer alan olayların tanımlanması ve yorumlanması seçkinler tarafından yapılır ve daha sonra bu tanımlar halk tarafından kabul edilir. Ona göre, medya, büyük ölçüde toplumun ve diğer etki sahibi seçkinlerin toplumsal bilişlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, ülke ya da toplum, o toplumdaki egemen seçkinler kadar ırkçıdır (van Dijk, 2000).

İngiltere, Almanya, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri gibi farklı ülkelerde yapılan çeşitli çalışmalara bağlı olarak, van Dijk, azınlıkların şiddet, suç, ya da yasadışı olaylara karışmadıkça veya garip kültürel davranışlar sergilemedikçe medyada nadiren yer bulduklarını ve bu temsillerin kamuoyu algısını şekillendirdiğini ileri sürmektedir (van Dijk, 2000). Teo, Asyalı göçmenlerin temsiliyle ilgili Avustralya'da yürüttüğü kapsamlı çalışmasında, Avustralya'daki gazetelerde benzer söylemsel stratejilerle göçmenlerin olumsuz temsil edildiğini ve haberlerde suçlulaştırılarak sunulduklarını bulgulamıştır. Teo, medyada azınlıkların olumsuz temsillerinin özellikle kültürel farklılıklarına dayandırıldığını vurgulamaktadır (Teo, 2000).

Benzer şekilde, Gabrielatos ve Baker, 1996-2016 yılları arasında, Mülteciler ve Sığınmacılar hakkındaki söylemleri inceleyen RASIM projesi kapsamında, medyada mülteci, sığınmacı ya da göçmen kavramlarının yanlış anlamda kullanılması, ayrıca haberlerin azınlıklara yönelik olumsuz konu alanı ve eğretilmeler içermesi nedeniyle İngiliz medyasının konu hakkında panik yarattığını ve bu nedenle azınlıklar konusunun İngiliz medyasında baskın söylem haline geldiğini öne sürmektedir. Aynı proje kapsamında, mülteciler, sığınmacılar ve göçmenlerin Giriş/Yasaya Uygunluk, İkamet, Ekonomik Yük, Ekonomik Tehdit ve Dönüş/İnsanlık Dramı konu alanları altında haberleştirildiği saptanmıştır (Baker vd., 2008).

Türkiye’de, medyada etnik ayrımcılık ile ilgili yapılan çalışmalar, son yıllarda ülkedeki Suriyeli mültecilerin artması ile birlikte, Suriyeli mültecileri odağına almaktadır.

3.8. Konuya İlişkin Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de medya söylemi ve ayrımcılık üzerine yapılan çalışmalar özellikle Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye gelmesiyle birlikte artmaya başlamıştır. 2011 yılının Mart ayında, iç karışıklıkların başlamasından bu yana, Suriyeliler Türkiye’ye uluslararası koruma bulmak amacıyla gelmektedir. Ülkedeki Suriyeli mülteci sayısı resmi olmayan rakamlara göre 3,6 milyon civarındadır. Suriyeli mülteci sayısındaki artış ile birlikte, son yıllarda azınlıklar üzerine yapılan çalışmaların odağını Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır.

Konu hakkındaki çalışmalar gazetelerin incelenmesi ve sosyal medyadaki temsillerin araştırılması olmak üzere iki ana koldan yürütülmektedir (Kolukırık, 2009). Alanda yapılan çalışmalar daha çok içerik çözümlemesi kullanılarak yürütülmektedir.

Kolukırık, medyada mültecilere yönelik haberlerin ‘sıradanlaştırma ya da dramatize etme yöntemleriyle’ sunulduğunu, ayrıca mültecilerin imajlarının ‘öteki ve yabancı’ olarak temsil edildiğini saptamıştır ve bu temsilleri mülteciler ve toplum arasında kurulabilecek sosyal ilişkiler önünde bir engel olarak görmektedir (Kolukırık, 2009).

Şen, Suriye savaşının medyada sunumuyla ilgili çalışmasında şiddet biçimlerinin hangisinin meşru hangisinin gayri meşru olduğunun haber medyası tarafından belirlendiğini öne sürmektedir. Ayrıca şiddetin ve savaş söyleminin medyada haber değeri taşıdığını iddia etmektedir. Dolayısıyla savaşla ilgili milliyetçilik, ırkçılık, etnik köken ve dini farklılıklar gibi konuların medyada kapsamlı yer bulduğunu belirtmekte ve medyanın haberi sunma biçiminin medyanın mesleki ilişkileri, ekonomik ve siyasi güç odakları ile bağlantıları haberin ideolojisi üzerinde belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Sonuç olarak, Şen ana akım medyada yer bulan haberlerin savaş/şiddet propagandası içerdiğini, elit kesim odaklı olduğunu ve haber dilinin barış gazeteciliği anlayışını içermediğini saptamıştır. Alternatif medyada ise haberlerde barış gazeteciliği modeline uygun bir biçimde çatışmanın nedenlerini sorgulanmış ve şiddet yaklaşımına karşı çıkmıştır (Şen, 2013).

Pandır ve diğeri, içerik çözümlemesi yöntemiyle 4 gazetede mülteci temsillerini incelemiş ve haberlerin genelinde konunun olumlu ve yansız sunulduğunu saptamıştır. Haberlerdeki bu olumlu ve yansız temsilin iktidarın sığınmacılara karşı sahip olduğu olumlu tavır ve iktidarın gündem oluşturma gücüyle ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Yine de mülteci temsillerinde bir ikilem olduğunu vurgulamışlardır. Bu ikilemin mültecilerin haberlerde hem ‘yoksul’ ve ‘yardıma muhtaç’ hem de ‘tehdit’ olarak sunulmasından kaynaklandığını vurgulanmışlardır (Pandır vd. 2015).

Göktuna Yaylacı ve Karakuş (2015), Hürriyet, Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinde Suriyeli mültecilerle ilgili yayınlanan haberleri incelemiş ve gazete ideolojilerinin Suriyeli mültecilerin temsilleriyle ilgili ilişkisini araştırmıştır. Gazetelerin Suriyeli mültecileri üç konu açısından ele aldıklarını saptamışlardır. Bu konular Suriyeliler, Ezidi ve Kobani’dir. Suriyeliler, Ezidiler ve Kobani hakkında üç gazetede yer alan haberlerin, Suriye savaşı, insani ve toplumsal çıkarımlardan ve bu çıkarımların Türkiye’nin farklı siyasi kesimlerine yansımalarından bağımsız olarak tartışılmayacağını önermişlerdir. Suriyeliler, Kobani veya Ezidiler hakkında bilgi edinmek isteyen bireylerin, ancak üç gazeteyi birlikte okuyarak ve değerlendirerek sağlam bilgilere ulaşabileceklerini öne sürmüşlerdir. Ayrıca çalışmalarında mültecilerin kurban, misafir, yük ve tehdit olarak sunulduğu temsilleri de bulmuşlardır.

Yücebaş (2015), Suriyeli mültecilerle ilgili algıyı araştırmak için yerel basında çıkan haber metinlerini içerik çözümlemesi kullanarak incelemiştir. Çalışmasında, Suriyelilere yönelik algıların Gaziantep kentinde nasıl şekillendiğini ve dönüştüğünü tartışmaktadır. Suriyeli mültecilerle ilgili algıların ‘masum ve talepkâr misafirler’den ‘ekonomik fırsatlara’, aynı zamanda ‘ekonomik rakipler’den ‘huzurlu mahallelerin itaatsiz tehditleri’ne nasıl çeşitlendiğini saptamaktadır. Ayrıca Suriyelilerin ‘yerel halkın çevresinden uzaklaşılması gerekenler’ olarak algılandığını vurgulamaktadır.

Yıldırım ve Tekdemir Yurtdaş (2016), eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle Suriyeli mültecilerin Türk sosyal medyasında 7 farklı konu altında temsil edildiklerini saptamıştır. Bunlar ‘tehdit’, ‘ötekileştirme’, ‘Müslüman’, ‘sempati’, ‘örnek mülteciler’, ‘yönetimsel sorunlar’ ve ‘ekonomik yük’tür.

Sunata ve Yıldız (2018) haberleri incelerken 4 ulamlık bir şema öne sürmüşler: Suriyeli mültecilerle ilgili haberler, Suriye savaşıyla ilgili haberler, mülteci politikalarıyla ilgili haberler ve Suriyelilerin akışı. Suriyeli mültecilerin ilgili haberlerde suçlu, yardım alıcı, kurban ve rol modeli olmak üzere 4 şekilde temsil edildiklerini ve Türk medyasında daha çok ‘hayatta kalmak için çabalayan kurbanlar’ olarak temsil edildiklerini vurgulamışlardır.

Doğanay ve Keneş (2016) çalışmalarında, Suriyeli mültecilerin dört ana söylemsel düzlemde ‘sorunlaştırıldığını’ saptamışlardır. İlk olarak, haberlerde Suriyeli mültecilerin varlığının bir ‘tehdit’ olarak sunulduğunu; ikinci olarak mültecilerin, harcanan paralar, yapılan yardımların miktarı ve mültecilerin sayısına yapılan vurgularla ‘nesnelleştirildiğini’; üçüncü olarak, haberlerde mültecilerin Türkiye’deki ‘görünürlüğüne’ yönelik tepkilerin ‘duygusallaştırıldığını’ ve sorunların toplumsal- politik nedenlerine veya sonuçlarına yönelik herhangi bir gönderme yapılmadığını; dördüncü olarak ise mültecilere yönelik olumsuz etiketleri içeren ayrımcı söylemin yeniden üretildiğini savunmaktadırlar.

Memişoğlu ve Başol (2019), Suriyeli mültecilerin medyada temsili üzerine üç gazetede yayımlanan haberleri incelemiştir. Hürriyet gazetesinde, mülteci krizinin dışsal bir sorun olarak nitelendirildiğini ve mülteci krizinde Türkiye’nin stratejik konumunun vurgulandığı saptamışlardır. Yeni Akit gazetesinde de mülteci krizinin Türkiye’deki mülteci durumuyla ilgili derinlemesine tartışma yapmadan, çoğunlukla dış bir sorun olarak çevrelendiğini bulgulamışlardır. Hürriyet’ten farklı olarak, Yeni Akit gazetesinin Orta Doğu’daki politikaları, Türkiye ile sorumluluk paylaşma konusundaki isteksizlikleri ve mülteci politikalarındaki insancılık eksikliği kapsamında Batı hükümetlerine karşı eleştirel bir duruş sergilediğini saptamışlardır. Son olarak, Birgün gazetesinin, mülteci krizini ağırlıklı olarak iç mesele olarak çerçevelediğini ve Türkiye politikalarının eleştirisini içerdiğini saptamışlardır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada “eleştirel söylem çözümlemesi” yöntemi kullanılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi “ideolojik öğelerle ve ideolojik bağlamda oluşturulduğu düşünülen metinleri açıklamayı hedef alan bir çalışma yöntemidir” (Devran, 2010).

Eleştirel söylem çözümlemesi alanında Teun Van Dijk, Ruth Wodak, Norman Fairclough ve Paul Chilton gibi temsilciler bulunmaktadır. Her ne kadar bu temsilcilerin tamamı eleştirel söylem çözümlemesini savunsalar da kullandıkları yöntem farklılık göstermektedir.

Araştırmada Van Dijk’in söylem çözümlemesinde kullandığı model baz alınmıştır. Bu modelde yöntem mikro ve makro yapının çözümlenmesine odaklanarak cümlenin yapısı, kelimeler ve metin sesleri ele alınarak analiz edilmektedir.

4.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Suriye’den Türkiye’ye göç eden mültecilerin basında nasıl temsil gördüğünün ortaya çıkarılmasıdır.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Ocak 2016-Şubat 2016 aralığında Hürriyet Gazetesi, Sözcü Gazetesi ve Habertürk Gazetesi manşet sayfaları incelenmiştir. Gazetelerin manşet sayfalarına arşiv taraması yoluyla ulaşılmıştır.

5. BULGULAR

Tablo 5. Eleştirel Söylem Analiz Modeli

Eleştirel Söylem Analiz Modeli		
Makro Yapı		Mikro Yapı
Tematik Yapı	Şematik Yapı	
Başlık veya Başlıklar	Durum (Ana olayın sunum şekli, sonuçlar, ardalın hakkında bilgi, bağlama ilişkin bilgi)	Sentaktik Analiz (Cümlelerin etken/edilgen ya da basit/karmaşık oluşu)
Haber Metinlerinin Girişi (Spotlar ya da olmaması halinde metnin birinci paragrafı analiz birimi olmaktadır. Tek paragraftan oluşan haber metinlerinin ilk cümlesi haber girişi olarak değerlendirilmektedir.)	Yorumlar (Haberin kaynakları, olaya taraf olanların yorumları)	Bölgesel Uyum (Nedensel, fonksiyonel, referansa ait ilişkiler)
Görsel (Fotoğraf, grafik, şema vs)		Haberin Retoriği (Görsel, inandırıcılığı olan bilgi, şahitlerin ifadeleri)
		Kelime Tercihleri

Bu çalışmada Hürriyet, Habertürk, Sözcü gazetelerinin manşet sayfalarında yer alan haberlerde mülteci haberleri eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmadaki gazete arşivlerine internet gazetesi arşivlerinden erişilmektedir. Göç olaylarının vakalarının ağırlıklı yaşandığı dönem ve gündem olma sıklığı dikkate alınarak araştırmanın örnekleme 01.01.2016-01.02.2016 tarihleri arasındaki haberler ile sınırlandırılmıştır.

5.1. Hürriyet Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Analizi

Belirlenen tarih aralığında, Hürriyet Gazetesinde 13 mülteci haberi yayınlanmıştır. Bunlar; göç olaylarını vurgulayan ağırlıklı konular içermektedir.

5.1.1. Makro Yapı Analizi

Hürriyet Gazetesinde bulunan haberlerin makro analizleri gerçekleştirilirken ilk olarak tematik yapı analizi gerçekleştirilmiştir. Haber başlıklarında göçmen ve mültecilerin yaşadığı olaylar ve buna bağlı gündemler hakkında bilgiler iletildiği gözlemlenmektedir. Haber manşetlerini okuyan bir kimse mültecilerin içerisinde oldukları durum ve koşullarla ilgili bilgi sahibi olmaktadır.

Haber manşetlerinin etken bir dille aktarıldığı görülmektedir. Haberlerin dilleri, içeriklerine göre değişim göstermektedir. Kimi olayda bakış açıları insan ayrımı temelinde değişiklik göstermekte kimi olayda ise etken ve sade bir dil etkin olmaktadır.

1. *Ege'de Göçmen Faciası (07.01.2016)*
2. *Dünya Seyrediyor (07.01.2016)*
3. *Suriyelilere Çalışma İzni (12.01.2016)*
4. *2.5 Milyon Suriyeliyi Ağrlamaktan Gururluyuz (21.01.2016)*
5. *Esad Şam'dayken Mülteci Dönmez (23.01.2016)*
6. *10 Bin Kapıda 70 Bin Yolda (05.02.2016)*
7. *Gece Gündüz Akın Akın (06.02.2016)*
8. *Göçün Dışında Kalamayız (08.02.2016)*
9. *Mülteci Akını Batı'nın Hatası (08.02.2016)*
10. *Ege'ye NATO Gözetimi (09.02.2016)*
11. *Kurtulmuş 600 Bin Yeni Mülteci (09.02.2016)*
12. *Kapıları Açar Yollarız (12.02.2016)*
13. *İşgücünde Göçmenler Türklere Fark Attı (25.02.2016)*

1 numaralı manşette mültecilerin kaçış rotası, 2 numaralı manşette olaya karşı tepkisizlik, 3 numaralı manşette mültecilere tanınan haklar, 4 numaralı manşette mültecilere olan tepki, 5 numaralı manşette mültecilerle ilgili öngörü, 6 numaralı manşette beklentiler, 7 numaralı manşette mültecilerin ülkeye girişi, 8 numaralı manşette göçlere olan ilgi, 9 numaralı manşette mülteci akınının sebepleri, 10 numaralı manşette mülteci olaylarının denetlenmesi, 11 numaralı manşette mültecilerin yaşam koşulları, 12 numaralı manşette mültecilerin mevcut durumuyla ilgili söylemler, 13 numaralı manşette ise mültecilerin ülkede çalıştığı yer almaktadır. Okuyucuları mültecilerin durumunu merak ettiren, mültecilerin yakın

gelecekteki durumlarıyla ilgili beklentiye sokan bir dil kullanıldığı saptanmıştır. Haberlerin tamamında görüntülere yer verilmiştir.

Haberlerin şematik yapıları ele alındığında; 11 haberde mültecilerin mevcut durumlarıyla ilgili sebeplerin belirtilmediği, diğerlerinde ise mültecilerin yaşam koşullarıyla ve onlarla ilgili öngörülerin ifade edildiği görülmektedir. Haberlerde mültecilerin ülkeleri, yaşadıkları, ne durumda oldukları, mülteciler ve göç edilen ülke bakımından göçün neticeleri hakkında bilgilendirmeler sağlanmıştır.

Haber kaynaklarına bakıldığında resmi kaynaklar, yetkili kurumlar, hükümet yetkilileri ve dış ülke hükümetlerinin ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 6. Hürriyet Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları

Tematik Yapı			
S.	TARİH	HABER BAŞLIĞI	GÖRSEL KULLANIMI
1	6.01.2016	Ege'de Göçmen Faciası	
2	6.01.2016	Dünya Seyrediyor	
3	12.01.2016	Suriyelilere Çalışma İzni	
4	21.01.2016	2.5 Milyon Suriyeliyi Ağrlamaktan Gururluyuz	

5	23.01.2016	Esad Şam'dayken Mülteci Dönmez	
6	5.02.2016	10 Bin Kapıda 70 Bin Yolda	
7	6.02.2016	Gece Gündüz Akın Akın	
8	8.02.2016	Göçün Dışında Kalamayız	
9	8.02.2016	Mülteci Akını Batı'nın Hatası	
10	9.02.2016	Ege'ye Nato Gözetimi	

11	9.02.2016	Kurtulmuş: 600 Bin Yeni Mülteci	<p>KURTULMUŞ 600 BİN YENİ MÜLTECİ</p> <p>■ Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş olabilecek en kötü senaryoyu açıkladı: "600 bine yakın yeni bir mülteci dalgasının Türkiye sınırlarına gelmesi muhtemeldir. Hedefimiz göç dalgalarını sınırın dışında ağırlamak." >> 26'da</p>
12	12.02.2016	Kapıları Açar Yollarız	<p>AB ve BM'ye mülteci mesajı</p> <p>KAPILARI AÇAR YOLLARIZ</p> <p>Cumhurbaşkanı Erdoğan TBMM Başkanı İsmail Kahraman'ı ziyaret etti.</p> <p>OTOBÜSLER UÇAKLAR BEKLİYOR</p> <p>■ "BM'nin Halep'e saldırılarına (Rusya ve Esad) tedbir almak yerine, ülkemize çağrıda bulunması samimiyetsizdir. Biz bir yere kadar 'sabar, sabır' sonra gereğini yaparız. Herhalde otobüsler, uçaklar boşuna durmuyor. Bir olur, iki olur, ondan sonra kapıları açarız, hayırlı yolculuklar dileriz."</p> <p>Erdogan 'Halep'ten kaçan mülteciilere sınırları açın' çağrısı yapan BM'ye "Bizim almamızda enayıl yazmıyor" diyerek su mesajı verdi.</p>
13	25.02.2016	İşgücünde Göçmenler Türklere Fark Attı	<p>İşgücünde göçmenler Türklere fark attı</p> <p>■ OECD verilerine göre Türkiye'de göçmenlerin istihdam oranı ve işgücüne katılım oranı Türk vatandaşlarını geçti. Göçmenlerde istihdam oranı yüzde 54'e yükselirken, Türk vatandaşlarında bu yüzde 49.6 oldu. >> Sebnem TURHAN >> 11</p>

Tablo 7. Hürriyet Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Şematik Yapı

Şematik Yapı			
S.	TARİH	DURUM	YORUM
1	6.05.2021	Göçmenlerin acı bir şekilde öldüğü Göçmenlerin Ege'de öldüğü	Göçmenlerin kaçış rotaları üzerinde Türkiye'de Ege Denizi'nde bir teknenin alabora olması neticesinde hayatlarını kaybettiğinin ifade edilmesi

2	6.05.2021	Göçmenlerin ölmesine müdahale edilmediği Ölümlerin daha önce de yaşandığı Daha önce göçmen bir bebeğin öldüğü	Göçmen ölümlerinin göz göre göre geldiği
3	12.01.2016	Suriyelilerin Türkiye'de çalışacağı Göçmenlere hak tanınacağı	Göçmenlerin yasalarla korunacağı
4	21.01.2016	Türkiye'de 2.5 milyon Suriyeli olduğu Türkiye'nin göçmenlerden memnun olduğu	Hükümetin Türkiye adına göçmenlerden mutluluk duyulduğunu ifade etmek istemesi
5	23.01.2016	Mültecilerin ülkelerine dönmeyeceği Mültecilerin ülkelerine Esad'dan ötürü dönmeyeceği	Mültecilerin dönmemesine tepki gösterildiği
6	5.02.2016	Ülkeye 10bin mültecinin giriş yapmak istediği Ülkeye doğru 70bin mültecinin gelmekte olduğu Mültecilerin devamlı göç ettiği	Göçlerin devam ettiğinin ve edeceğinin ifade edilmesi
7	6.02.2016	Göçlerin devam ettiği Göçlerin çok sayıda gerçekleştiği Göçlerin zaman zaman gözetmeksizin devam ettiği	Devamlı göçten kaynaklı ülkeye mülteci girişi olduğunun ifade edilmesi

8	8.02.2016	Göç olaylarına tepkisiz kalınamayacağı Göç olaylarıyla yakından ilgili olduğu Göçlere gösterilen tepki	Göçler ve sonuçlarıyla ilgili durumların gündemde olduğunun ve olması gerektiğinin ifade edilmesi
9	8.02.2016	Mültecilerin akın ettiği Mültecilerinin göç etme sebepleri Mültecilerin Batı dolayısıyla göç etmekte olduğu Batı'nın hatalı olduğu	Mültecilerin göç etmesine neden olduğu düşünülen Batı'ya tepki gösterilmek istenmesi
10	9.02.2016	Ege Denizi'ni Nato'nun takibe aldığı	Ege Denizi'nde mültecilerden dolayı yaşanan olay ve kayıpların Nato tarafından inceleme altında olduğunun ifade edilmesi
11	9.02.2016	600 bin mültecinin kurtulduğu 600 bin yeni mülteci olduğu	Mültecilerin zorlu şartlardan kurtularak göç etmeye devam ettiklerinin ifade edilmesi
12	12.02.2016	Sınır kapılarının açılması Mültecilerin gönderilmesi	Hoşnut olunmayan bir durumdan dolayı mültecilerin ülke sınırlarından geçirilerek göçlerine devam etmelerine izin verileceğinin tehditkar bir ifadeyle belirtilmesi
13	25.02.2016	Göçmenlerin çalıştığı Göçmenlerin Türklere göre fazla çalıştığı	Mültecilerin ülke içerisinde ülke mensubu vatandaşlar kadar hak sahibi olduğunun ifade edilmesi

5.1.2. Mikro Yapı Analizi

Habertürk gazetesinde yer alan sığınmacı hususundaki haberlerin mikro yapı faktörleri ele alındığında; metinlerin bir kısmının sade bir dile sahip olduğu görülmekte iken bir kısmında ise ifade edilmek istenenin dolaylı anlatımlarla ifade edildiği görülmektedir. Sade bir dil ile anlatımı yapılan manşetlerde olayın kısa cümlelerle özetlendiği ifade edilebilmektedir. Dolaylı anlatımla manşete taşınan haberlerde ise resmi kaynak ve ifade sahiplerinin ifadelerine bağlı bir dil kullanıldığı görülmektedir.

1 numaralı haberde yaşanan olayın yarattığı etki ön plana çıkarılmıştır. Olaya tanıklık edenlerin bakış açısının manşete yansıdığı görülmektedir. 2 numaralı haberde neden-sonuç ilişkisi belirtilmemiş ancak yaşanan olaya tanıklık edenler açısından olumsuz bir görüş belirtilmiştir. 3 numaralı haberde direkt bilgi içeriği yer almakta iken 4 numaralı haberde ülkenin göçten ötürü içerisinde bulunduğu durumdan memnun olduğu algısı, ifade sahibinin söylemleri doğrultusunda oluşmaktadır. Bu haberlerde etken, sade ve net bir dil kullanımı yapılmıştır.

5 numaralı haberde göçmenlerin ülkesine dönmemesine bir gerekçe belirtilmiş, bu gerekçe ise ülke yetkililerinin bakış açısıyla kaleme alınmıştır. 6 numaralı haberde kullanılan net aktarım dili, öngörülerin gerçekleşeceğine dair bir izlenim yaratmakta, adeta gerçekleşmişçesine bir anlatımla aktarılmaktadır. 7 numaralı haberde göç edilen ülkenin perspektifinden gerçekleşen olaya yer verilmiştir. 8 numaralı haberde gündem olan göç kavramı toplumsal bir problem olarak ifade edilmekte ve haber okuyucularının da ifade sahibine katılımını bekleyen bir dille kaleme alınmaktadır. 9 numaralı haberde süregelen etken dil kullanımı edilgene dönüşmekte ve ilişkilendirme ile sebep belirtilmektedir. 10 numaralı haberde de devam eden edilgen dil kullanımı olumsuz bir olay olduğunun net ifadesiyle manşete taşınmıştır.

11 numaralı haberde o güne dek yaşananlarla ilgili bilgi verilmektedir. Yine etken ve sade bir dil mevcuttur. 12 numaralı haberde ülke içerisinde yaşanan gerginlik, ifade sahibinin söylemiyle aynen aktarılmıştır. 13 numaralı haberde ise referans kaynak kullanılmıştır.

Kelime seçimleri ele alındığında ise haber manşetlerindeki kavramlarda göçmenlerle ilgili herhangi bir betimleme ya da niteleme olmadığı dikkat çekmektedir. Olayların yoruma dayalı betimlemeleri bulunmaktadır. Eylemlerle ilgili direkt ifadelere yer verilmiştir. Manşetlerden, olayın kendisini kavramak mümkündür.

Tablo 8. Hürriyet Gazetesi Haberleri Mikro Yapı Unsurları

S	TARİH	SENTAKTİK ANALİZ	BÖLGESEL UYUM	KELİME TERCİHİ	HABERİN RETORİĞİ
1	6.01.2016	Sade ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi yer almamakta Ortaya çıkan negative etkiye vurgu	Ege'de Göçmen Faciası	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta
2	6.01.2016	Etken ve yalın bir anlatım	Neden- sonuç ilişkisi yer almamakta Olumsuz algı yaratımı	Dünya Seyrediyor	Kıyıya vuran mülteci görüntüleri
3	12.01.2016	Bilgi veren manşet	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamakta Suriyeli ifadesiyle azınlık vurgusu	Suriyelilere Çalışma İzni	Haber içeriğinde görüntü yer almamaktadır
4	21.01.2016	Etken bir dil	Neden sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Hükümet bakış açısıyla hazırlanmıştır Mevcut durum hakkında bilgi verilmiştir	Gururluyuz	İfade sahibinin görüntüsü
5	23.01.2016	Etken ve net bir dil	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Esad ile ilişkilendirilmiştir.	Dönmez	İfade sahibinin görüntüsü

6	5.02.2016	Sade ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Haber ülkenin bakış açısıyla hazırlanmıştır Öngörüler net gibi ifade edilmiştir	Kapıda, yolda	Mülteci çocuk görüntüsü
7	6.02.2016	Etken ve net bir dil	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Ülkenin bakış açısıyla hazırlanmıştır Mevcut duruma vurgu yapılmak istenmiştir	Akın akın	Göçmenlerin görüntüsü İfade sahibinin görüntüsü
8	8.02.2016	Etken bir dil	Göç bir problem olarak tanımlanmıştır Göç olayı toplumsallaştırılmıştır	Göçün dışında kalamayız	Mültecilerin görüntüsü İfade sahibinin görüntüsü
9	8.02.2016	Edilgen anlatım	Mültecilerin gelmesi Batı'nın hatalarıyla ilişkilendirilmiştir Göç bir problem olarak tanımlanmıştır.	Batı'nın Hatası	Göçmenlerin görüntüsü

10	9.02.2016	Edilgen anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Göç olayları Ege Denizi ile ilişkilendirilmiştir Olumsuzluk vurgusu	Nato gözetimi	Ege Denizi'nde ölen göçmen görüntüleri
11	9.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Mültecilerin geçmişi hakkında fikir vermektedir Ege açısından olumsuz vurgu	Kurtulmuş Yeni mülteci	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta
12	12.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Tehditkâr ifade Gergin ifade kullanılmıştır	Kapıları açar yollarız	İfade sahibinin görüntüsü
13	25.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamakta Referans kaynak belirtilmiştir Kıyaslama yapılmıştır	Fark attı	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta

5.1.3. Değerlendirme

Hürriyet Gazetesindeki haberlerin mikro ve makro yapıları analizi neticesinde haberlerin, göç edilen ülkenin içerisinde olduğu durumu öncelik olarak belirlediği ve

göç edilen ülkenin bakış açısıyla değerlendirdiği görülmektedir. Haber metinlerinde tarafsızlıktan ziyade mültecilerin göç ettikleri ülkeyi nasıl etkilediği yönünde bir bakış açısı olduğu gözlemlenmektedir. Mültecilerin maruz kaldıkları durum ve zorunlu bir göç içerisinde oldukları ifade edilmemektedir. Bu nedenle insani ve etik açıdan mültecilerin değil göç olayının ön plana çıkartıldığı düşünülmektedir. Zorunlu sebepler neticesinde zorlu koşullar altında ülkelerinden farklı ülkelere göç etmek durumunda kalan, öyle ki, göç esnasında hayatını kaybeden çok sayıda mültecinin sağlık durumu, duygusal durumu vb. durumlar haber manşetlerinde yer almamaktadır. Mültecilerin hayatını kaybetmesi, gazetenin mensup olduğu ülke sınırlarında gerçekleştiği için yalnızca bir haberde çaresizlik vurgusu yapılmaktadır.

Mültecilerin yaşam koşulları manşetlere sığabildiği kadarıyla ayrıntılı biçimde aktarılmış ve bu haberler görseller ile desteklenmiştir. Gerçekleşen olaylara hem ülke hem de dünya ülkeleri boyutunda verilen tepkiler haberleştirilerek toplumsal bilinç oluşturulması amaçlanmış ancak genel geçer ifadelerle sığınmacıların içerisinde olduğu duruma çözüm sunmaya yönlendirmek yerine, ülke genelinde değerlendirmelere yer verilmiştir. Göç olayları ve mülteciler yalnızca gerçekleşen olay ile ilgili ele alınmış ancak çoğunlukla olayların gerekçeleriyle ilgili bilgilere manşetlerde yer verilmemiştir.

5.2. Habertürk Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Analizi

Belirlenen tarih aralığında Habertürk Gazetesinde 16 sığınmacı haberi yer almaktadır.

5.2.1. Makro Yapı Analizi

Habertürk Gazetesinde bulunan haberlerin makro analizleri gerçekleştirilirken ilk olarak tematik yapı analizi gerçekleştirilmiştir. Haber manşetlerinde göçmenler ve yaşadıkları olaylara yer verilmiştir.

1. *Göçenlere Yardım (02.01.2016)*
2. *Ölüm Sahili (06.01.2016)*
3. *Suriyelilere Yüzde 10 Kotalı Çalışma İzni (12.01.2016)*
4. *Sığınmacı Kadına Taciz (19.01.2016)*
5. *Göçmen Katili Çete (24.01.2016)*
6. *53 Bin Suriyeli Öksüz-Yetim Kayda Alınıyor (30.01.2016)*

7. *Türkmenlere Sığınak (01.02.2016)*
8. *Suriyeli Çocuk İşçiye Geçit Yok (02.02.2016)*
9. *On Binler Kapıda (05.02.2016)*
10. *Son Umuda Göç (06.02.2016)*
11. *Seçmece Göçmen (06.02.2016)*
12. *48 Saatte 35 Bin Kişi Geldi (07.02.2016)*
13. *Yol Farklı Sonu Aynı (09.02.2016)*
14. *Ankara'dan 2 Rest (12.02.2016)*
15. *Nobellik Şehir (22.02.2016)*
16. *300 Bin Çocuğa Türkçe (23.02.2016)*

1 numaralı manşette göçmenlere edilen yardım, 2 numaralı manşette göçmenlerin öldüğü, 3 numaralı manşette mültecilere tanınan hak, 4 numaralı manşette sığınmacıların yaşadığı zor durum, 5 numaralı manşette mültecilerin öldürüldüğü, 6 numaralı manşette mültecilerin ülkede nasıl kayda alındığı, 7 numaralı manşette mültecilere ayrılan alan, 8 numaralı manşette mülteci azınlık şartları, 9 numaralı manşette göçün devam ettiği, 10 numaralı manşette göçün zor şartlarda devam ettiği, 11 numaralı manşette göçmenlerin ülkeye seçilerek alındığı, 12 numaralı manşette ülkeye giren göçmen sayısı, 13 numaralı manşette göçmenlerin ortak kaderi, 14 numaralı manşette göçmenlerle ilgili gerginlik, 15 numaralı manşette sığınmacıların şehri, 16 numaralı manşette ise mültecilere tanınan hak yer almaktadır.

Haberlerin 15'inde görsel yer almakta iken bir tanesi ise köşe yazısı olarak manşete taşınmıştır. Görsellerde mültecilerin içerisinde olduğu durumla birlikte bu gündeme dair bildirilen görüşlerin sahipleri de yer almaktadır.

Haberlerin şematik yapısı ele alındığında, olayların olumsuz bir dille manşete taşındığı görülmektedir. Haber metinlerinin tamamında olumsuz koşullar ve gergin tavırlar dikkat çekmektedir.

Manşetlerde haberler resmi kaynaklar, hükümet yetkilileri ve ajanslardan alınan bilgiler doğrultusunda gündeme getirilmiştir.

Tablo 9. Habertürk Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Tematik Yapı

Tematik Yapı			
S.	TARİH	HABER BAŞLIĞI	GÖRSEL KULLANIMI
1	2.01.2016	Göçmenlere Yardım	 <p>Göçmenlere yardım Guruda beklenen tek istenece zamanında kutan 4 bin 332 mülteciyi toplam 1 milyon 382 lirası TL nakit yardım yapıldı. 10'da</p>
2	6.01.2016	Ölüm Sahili	 <p>ÖLÜM SAHİLİ Can pazarının adresi dün Dikili-Altınova sa- hilleriydi. İçerinde yaklaşık 50 mültecinin bu- lunduğu 2 lastik bot şiddetli fırtınada alabora oldu. 13'ü çocuk 33 mülteci hayatını kaybetti. Güvenlik güçleri, 12 kişiyi kurtardı. 10'da</p>
3	12.01.2016	Suriyelilere Yüzde 10 Kotalı Çalışma İzni	 <p>Suriyeliye yüzde 10 kotalı çalışma izni</p> <p>Hükümet Sözcüsü Kurtulmuş, Suriyelilere çalışma izninin ayrıntılarını açıkladı: "Geçici kimlik belgesi alanlar, 6 ay sonra başvurabilecek." "Çalıştıkları işyerinde toplam çalışan sayısının yüzde 10'unu geçemeyecekler. Tarımda çalışanlar için bu kota esnetilebilecek." 14'te</p> <p>EKONOMİDE 2016 İÇİN ÖNGÖRÜLER Enflasyon % 7.5 açık 30 milyar TL Revize edilen Orta Vadeli Program açıklandı. Büyüme % 4'ten 4.5'e çıktı. 2016 mali geliri 736 milyar \$ olarak yer aldı. Enflasyon % 7.5. Hedef: 2018'de % 5. 2016 bütçesinde harcamalar 570 milyar lira, gelirler ise 540 milyar lira. 6'da</p>
4	19.01.2016	Sığınmacı Kadına Taciz	 <p>Sığınmacı Kadına Taciz</p>
5	24.01.2016	Göçmen Katili Çete	 <p>Göçmen katili çete</p>

6	30.01.2016	53 Bin Suriyeli Öksüz-Yetim Kayda Alınıyor	<h2>53 bin Suriyeli öksüz-yetim kayda alınıyor</h2> <p>Aile Bakanı: "Anne, baba ya da ikisini de kaybetmiş Suriyeli çocuklar kayıt altına alınıyor"</p> <p>Bakan Ramazanoğlu, 27 kadın gazeteciyle buluştu. Kadına şiddet, eşitlik, istihdam ve Suriyeliler gündeme geldi. Bakan, göçmen politikalarını anlattı: "Anne-babasız 53 bin Suriyeli çocuk var. Bazıları yuvada, bazıları yakınlarında. Peşlerini bırakmıyoruz. Beslenme, eğitim, yaşam koşulları kayda alınıyor." Esen EVRAN/7'de</p>
7	1.02.2016	Türkmenlere Sığınak	<h2>Türkmenlere sığınak</h2> <p>Rus destekli Esad'ın bombaları altında Bayrubicak'tan kaçan bin 635 kişi Türkiye'ye geçti. 10 bin kişilik kamp kuruluyor</p> <p>Suriye'de Lazkiye kırsalındaki saldırılar dün de sürdü. 3 günde, 4181 Türkmen bin 635 Suriyeli sığındı. Esad'ın Yamudi'ye ilerlemesi nedeniyle 20 bin göçmen daha yolda. Tayladiği'nde cadılar kuruluyor. 12'de</p> <p>40 GÜNLÜK DEĞERİYLE TÜRKİYE'YE GEÇEN 12 BİN RUSYA SÜRÜYENİ FİN 430 SIVILI OLDURDU 12'de</p> <p>Türkmen köylerinden kaçan sığınaklar. Yabancı sığınaklar. Sığınaklar alınıp kampa getirildi.</p>
8	2.02.2016	Suriyeli Çocuk İşçiye Geçit Yok	<h2>Suriyeli çocuk işçiye geçit yok</h2> <p>2 global giyim devi Türkiye'deki üretimlerinde çocuk işçi tespit etti, kontratları sona erdirdi</p> <p>İş ve İnsan Hakları Araştırma Merkezi raporuna göre H&M ve Next firmaları, Suriyeli kaçak işçi ve çocuk işçileri hükümetle de görüştü. Raporda; "Türkiye'deki tedarikçilerle kontratı bitiren 2 firmanın girişimleri, Suriyelilere çalışma izni planında etkili oldu" denildi. 6'da</p> <p>Muhafız adanmış göç sürüyor. SOVİM SONLU</p>
9	5.02.2016	On Binler Kapıda	<h2>On binler kapıda</h2> <p>Halep'ten yeni göç dalgası... Bombalarından kaçan 10 bin kişi sınırda bekliyor. 70 bin Suriyeli yolda. Artık diğer illerde</p>

10	6.02.2016	Son Umuda Göç	 <p>Son umuda göç</p> <p>Barça ve Erdoğan'ın saldırısıyla birlikte Anka bültenleri Türkiye'ye gelecek olan 30 bin kişi için AFAD basıncı taşıyacak.</p> <p>Pazarları Öncüpanar'da sınırdaki Anka bültenleri Türkiye'ye gelecek olan 30 bin kişi için AFAD basıncı taşıyacak.</p> <p>MEDEL BAZARISI ANKARA'YA GELİYOR</p> <p>ÖNCÜPANAR DA EMELİM TAMAM</p>
11	6.02.2016	Seçmece Göçmen	 <p>Seçmece göçmen</p> <p>Batılı ülkeler, Türkiye'deki Suriyelilere meslek ve sağlığına ilişkin sorguyla göç viznesi vermeye başladı.</p> <p>ANKA'dan ilk görev uçuşu</p> <p>Yeni görevi üstlenen Anka ANKA, ilk görev uçuşunu Erzurum'da yaptı. 32 kilometre yükseklikte uçuşu tamamlayan ANKA, Suriyeli göçmenleri taşıdı.</p> <p>'BERKİN'DE YENİ MAĞDUR'</p> <p>'Berkin Elvan' olayında bir başka kentin de gaz fişleriyle yananlığı görüldü. 17'lik</p>
12	7.02.2016	48 saatte 35 Bin Kişi Geldi	 <p>HABERTÜRK, ESSELAME SİĞINMACI KAMPINDA</p> <p>48 saatte 35 bin kişi geldi</p> <p>Sarmanya sınırında</p> <p>Almanya'dan kaçan en değerli varlığını da yansıttı, keşifleri.</p> <p>10 BİN KİŞİ YERLEŞTİ</p> <p>Rusya ile Esad'ın bombalamalarından kaçan 35 bin Suriyeli'nin 10 bin, Öncüpanar'da sınırın öte yakasında Esesselame'de kurulan kampa yerleşti.</p> <p>'TÜRKİYE ALMALI'</p> <p>AB Komisarı Johannes Hahn, 2,5 milyon Suriyeliyi barındıran Türkiye'ye "şaka gibi" çağrı yaptı. "Bu mültecileri Türkiye'ye almamız gerekir" dedi. 13'te</p> <p>Kaçakçıda torunuyla 7 saat yürüdü</p> <p>Esesselame'de Sali Dede arıyor. "Oğlum bombardımanlarda öldü, bebeği Filma emareti aldı. Onu da gök, gök."</p>
13	9.02.2016	Yol Farklı Sonu Aynı	 <p>YOL FARKLI</p> <p>SONU AYNI</p> <p>Göçmenlerin yeni kaçış yolu Edremit de faciaya sahne oldu. Midilli'ye gitmek üzere 40 kişinin bindiği tekne battı, en az 27 kişi öldü, 11'i çocuk. Kayıplar arıyor. 13'te</p> <p>BEBEĞİ AÇLIKTAN ÖLDÜ 13'te</p>

14	12.02.2016	Ankara'dan 2 Rest	
15	22.02.2016	Nobellik Şehir	
16	23.02.2016	300 Bin Çocuğa Türkçe	

Tablo 10. Habertürk Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Şematik Yapı

Şematik Yapı			
S.	TARİH	DURUM	YORUM
1	2.01.2016	Göçmenler yardım edildiği	Göçmenlere göç ettikleri ülke içerisinde yardım edildiğinin ifade edilmesi
2	6.01.2016	Mültecilerin öldüğü Mültecilerin sahilde ölü bulunduğ Mültecilerin denizde öldüğü	Mültecilerin göç esnasında öldüklerinin ve kıyıya vurduklarının ifade edilmesi
3	12.01.2016	Suriyeli mültecilere çalışma izni verileceği Suriyelilere kotalı çalışma izni verileceği	Suriyeli mültecilere ilgili iş yerinde yüzde 10'u geçmeyecek kadar çalışabilecekleri bir hak tanınacağıının ifade edilmesi

4	19.01.2016	Mülteci kadının taciz edildiği	Mülteci bir kadının göç ettiği ülkede taciz edildiğinin ifade edilmesi
5	24.01.2016	Göçmenlerin öldürüldüğü	Ülkeye göç eden mültecilerin bir grup tarafından öldürülmesi neticesinde yakalanmalarının ifade edilmesi
		Göçmenlerin birden fazla kişi tarafından öldürüldüğü	
6	30.01.2016	Göçmenleri öldüren kişilerin yakalandığı	53 Bin Suriyelinin Türkiye'ye geldiği 53 Bin Suriyelinin kayda alındığı Suriyelilerin öksüz ve yetim olarak kayda alındığı
		53 Bin Suriyelinin Türkiye'ye geldiği	
7	1.02.2016	Türkmen göçmenlere sığınak yapıldığı	53 bin Suriyeli mültecinin öksüz ya da yetim olarak Türkiye'de kayda alındığının ifade edilmesi
8	2.02.2016	Türkiye'nin Türkmen mültecilere kamp kurarak sığınak imkânı sunduğunun ifade edilmesi	Suriyeli çocukların işçi olduğu Suriyeli çocuk işçilere çalışma izni verilmediği
9	5.02.2016	Suriye'den göç eden çocukların çalışmasına izin verilmediğinin ifade edilmesi	Çok sayıda mültecinin Türkiye'ye göç etmeye devam ettiğinin ifade edilmesi
		On binden fazla mültecinin göç ettiği On binden fazla mültecinin Türkiye sınır kapısına geldiği Mültecilerin çok sayıda olduğu	

10	6.02.2016	Mültecilerin son bir umutları olduğu Umutsuzluğa rağmen mültecilerin göçe devam etmesi	Mültecilerin göçlerini tamamlayabilmeleri için yalnızca son bir umuda tutunduklarının ifade edilmesi
11	6.02.2016	Göçmenlerin seçildiği	Mültecilerin seçilip elenerek ülkeye alındığının ifade edilmesi
12	7.02.2016	2 günde 35 bin mültecinin ülkeye giriş yaptığı	Göçlerin 2 gün içerisinde 35 bin mültecinin ülkeye girmesiyle devam ettiğinin ifade edilmesi
13	9.02.2016	Farklı yollarla denenen göçlerin aynı sonuçlanması	Ülkelerinden göç eden mültecilerin farklı yöntemler deneseler dahi sonunda öldüklerinin ifade edilmesi
14	12.02.2016	Hükümetin rest çektiği Hükümetin 2 farklı rest çektiği	Hükümet tarafından göçmenleri ilgilendiren konularda farklı ülkelere farklı konularda tepki verdiğinin ifade edilmesi
15	22.02.2016	Şehrin Nobel hak ettiği	Mültecileri seçip eleyerek sınırlarına alan şehrin Nobel'i dahi hak ettiğinin ifade edilmesi
16	23.02.2016	300 bin çocuğa Türkçe öğretileceği	Ülkeye sığınan 300 bin çocuğa Türkçe eğitim verileceğinin ifade edilmesi

5.2.2. Mikro Yapı Analizi

Habertürk gazetesinde yer alan sığınmacı hususundaki haberlerin mikro yapı faktörleri ele alındığında; metinlerin bir kısmının sade bir dile sahip olduğu görülmekte iken bir kısmında ise ifade edilmek istenenin dolaylı anlatımlarla ifade edildiği görülmektedir. Sade bir dil ile anlatımı yapılan manşetlerde olayın kısa

cümlelerle özetlendiği ifade edilebilmektedir. Dolaylı anlatımla manşete taşınan haberlerde ise resmi kaynak ve ifade sahiplerinin ifadelerine bağlı bir dil kullanıldığı görülmektedir.

1 numaralı haberde göçmenlerin içerisinde olduğu durum ön plana çıkarılırken 2 numaralı haberde göçmenlerin içerisinde olduğu duruma bağlı bir şekilde hayatlarını kaybettikleri net bir biçimde ifade edilmiştir. 3 numaralı haberde Suriyeli mültecilere verilen haklar sade bir anlatımla ifade edilirken 4 numaralı haberde sığınmacıların zor durumda olduğu izlenimini yaratan “taciz” ifadesine yer verilmiştir. 5 ve 6 numaralı haberlerde de aynı şekilde göçmenlerin olumsuz koşulları etken bir dil yapısı ile manşete taşınmıştır. 7 ve 8 numaralı haberlerde ise etken dil etkinliğine devam ederken 9, 10, 11, 12,13 numaralı haberlerde göçmenler ve göçmenlerin yaşadığı olaylar gazetenin mensup olduğu ülkenin bakış açısıyla net bir anlatımla aktarılmıştır. 14 numaralı haberde göçmenlerle ilgili gerginlik yaşandığını ifade eden “rest” kelimesi ön plana çıkarılarak göçmenlerin bir problem teşkil ettiği algısı ortaya çıkartılmıştır.

Kelime seçimleri ele alındığında ise haber manşetlerinde yer alan ifadelerde, 2, 5, 6 ve 11 numaralı haberlerde betimleme kullanıldığı ancak kalan haberlerde herhangi bir betimleme veya nitelendirme olmadığı dikkat çekmektedir. Olaylarla alakalı direkt ifadeler kullanılmıştır. Manşetlerden, göçmenlerin içerisinde olduğu durumla ilgili bilgi sahibi olmak mümkündür.

Tablo 11. Habertürk Gazetesi Haberleri Mikro Yapı Unsurları

S	TARİH	SENTAKTİK ANALİZ	BÖLGESEL UYUM	KELİME TERCİHİ	HABERİN RETORİĞİ
1	2.01.2016	Sade ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi yer almamakta	Göçmenlere yardım	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta
2	6.01.2016	Edilgen anlatım	Neden- sonuç ilişkisi yer almamakta Betimleme kullanılmakta	Ölüm sahili	Kıyıya vuran mülteci görüntüleri

3	12.01.2016	Bilgi veren manşet	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamakta	Suriyelilere Çalışma İzni	İfade sahibinin görüntüsü
			Suriyeli ifadesiyle azınlık vurgusu		
4	19.01.2016	Etken bir dil	Neden sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Objektif bakış açısı	Sığınmacı Taciz	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta
5	24.01.2016	Etken ve net bir dil	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Direkt bilgi aktarımı Betimleme kullanılmakta	Göçmen katili çete	Katillerin görüntüsü
6	30.01.2016	Etken bir dil	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Haber ülkenin bakış açısıyla hazırlanmıştır Betimleme kullanılmakta	Öksüz, yetim	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta
7	1.02.2016	Etken ve net bir dil	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Direkt bilgi aktarımı	Türkmenlere sığınak	Göçmenlerin görüntüsü
8	2.02.2016	Etken bir dil	Suriyeli ifadesiyle azınlık vurgusu Olayı yaşayanın bakış açısıyla anlatım	Suriyeli çocuk işçi Geçit yok	Mültecilerin görüntüsü

			Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır	On binler kapıda	Göçmenlerin görüntüsü
9	5.02.2016	Net bir anlatım	Direkt bilgi aktarımı Göç bir problem olarak tanımlanmıştır		
10	6.02.2016	Net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Göç olayları problem olarak tanımlanmıştır Olumsuzluk vurgusu	Son umuda göç	Göçmenlerin görüntüsü
11	6.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Betimleme kullanılmakta	Seçmece göçmen	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta
12	7.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Direkt bilgi aktarımı Referans kaynak belirtilmiştir	48 saatte 35 bin kişi geldi	Mültecilerin görüntüsü
13	9.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamakta Yorumlama gerçekleştirilmiş Göç olayları problem olarak tanımlanmıştır	Yol farklı sonu aynı	Mültecilerin görüntüsü
14	12.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamakta Göç olayları problem olarak tanımlanmıştır	Rest	İfade sahibinin görüntüsü

15	22.02.2016	Etken ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamakta Direkt bilgi aktarımı Referans kaynak belirtilmiştir	300 bin çocuğa Türkçe	Haber içeriğinde görüntü yer almamakta

5.2.3. Değerlendirme

Haberlerin tamamında göçmenlerin olumsuz koşulları ele alınmaktadır. Sebep-sonuç ilişkisinin belirtilmediği ağırlıkta manşete taşınan haberlerde etken dil yapısı dikkat çekmekte ve direkt olarak meydana gelen olay veya durumlarla ilgili bilgi aktarımı sağlanmıştır.

Haberlerin 11 tanesinde görsel kullanımı yapılmıştır. Görsellerde haber konusu ifadelerin sahipleri veya olayın öznesi olan göçmenlere yer verildiği görülmektedir. Kalan haberlerde ise içerikle göçmenlere ait olmasına karşın herhangi bir görsel manşetlerde yer verilmemiştir.

Mülteci kesimin sahip olduğu olumsuz koşullar ön plana çıkarılarak toplumsal bir sorumluluk duygusunun ortaya çıkartılmaya gayret edildiği görülmektedir. Kısa ve öz ifadelerle durumun önemine değinildiği ve tepkisiz kalınmaması gerektiğinin vurgulandığı gözlemlenmiştir.

En başta Türkiye olacak şekilde tüm dünyaya etki eden göçlerin ortaya çıkarttığı sorunlar ve buna bağlı olarak olumsuz duygular manşetlere taşınarak toplumsal olarak duyarlılık bilincine dikkat çekilmiş ve bu yönde haber içerikleri hazırlanmıştır. Aynı zamanda olayların siyasi ve coğrafik bakımlardan da ele alındığı görülmektedir.

5.3. Sözcü Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Analizi

İlgili tarih aralığında Sözcü Gazetesinde sekiz adet sığınmacı haberi bulunmaktadır.

5.3.1. Makro Yapı Analizi

Sözcü Gazetesinde bulunan haberlerin makro analizleri gerçekleştirilirken ilk olarak tematik yapı analizi gerçekleştirilmiştir. Haber manşetlerinde göçmenler ve yaşadıkları olaylara yer verilmiştir.

1. *Ege'de Mülteci Faciası (06.01.2016)*
2. *Mülteciler Bu Kez Kurtuldu (07.01.2016)*
3. *Mültecilere Mehmetçiğin Dost Eli (11.01.2016)*
4. *8 Milyon Suriyeli Gelebilir (23.01.2016)*
5. *Ege 39 Can Daha Aldı (31.01.2016)*
6. *Akın Akın Geliyorlar (06.02.2016)*
7. *Angela Merkel Ankara'dayken 27 Mülteci Boğularak Öldü*
8. *Türkiye Toplama Kampı Oldu (10.02.2016)*

1 numaralı manşette göçmenlerin Ege Denizi'nde can verdiği, 2 numaralı manşette mültecilerin göç esnasında hayatlarının kurtulduğu, 3 numaralı manşette Mehmetçik tarafından göçmenlere yardım edildiği, 4 numaralı manşette ülkeye giriş yapacak mülteci sayısı ile ilgili öngörüler, 5 numaralı manşette Ege Denizi'nde can veren mülteciler, 6 numaralı manşette ülkeye devamlı mülteci girişi olduğu, 7 numaralı manşette mültecilerin siyasetle ilişkilendirilmesi, 8 numaralı manşette ise mültecilerin Türkiye'de çok yoğunlaştığı haberlerine yer verilmiştir.

Haberlerin şematik yapısı ele alındığında, olayların olumsuz bir dille manşete taşındığı görülmektedir. Haber metinlerinin tamamında olumsuz koşullar ve ülkemiz açısından meydana gelen negatif durumlar dikkat çekmektedir.

Manşetlerde haberler resmi kaynaklar, hükümet yetkilileri ve ajanslardan alınan bilgiler doğrultusunda gündeme getirilmiştir.

Tablo 12. Sözcü Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Tematik Yapı

Tematik Yapı			
S.	TARİH	HABER BAŞLIĞI	GÖRSEL KULLANIMI
1	6.01.2016	Ege'de Mülteci Faciası	 <p>Ege'de mülteci faciası SURIYELİ 40 mültecinin bindiği 2 bot battı. Çoğu çocuk 32 mültecinin cesedi kıyıya vurdu. S.20</p>
2	7.01.2016	Mülteciler Bu Kez Kurtuldu	 <p>Mülteciler bu kez kurtuldu EGE'de boğulan 32 mültecinin cesedi önceki gün Ayvalık kıyılarına vururken, dün Didim'de bir facia önleildi. Batmak üzere olan bir teknedeki 208 Suriyeli kurtarıldı... S.13</p>
3	11.01.2016	Mültecilere Mehmetçiğin Dost Eli	 <p>Çoğu kadın ve çocuk 45 mülteci, gecenin zifiri karanlığında batmak üzereyken kurtarıldı...</p> <p>Mültecilere Mehmetçiğin DOST ELİ</p> <p>İZMİR Çeşme'den lastik botla Ege'ye açılan 45 mülteci, gece yarısı fırtınaya yakalandı. "Dost" adlı sahil güvenlik gemimiz, son anda imdatlarına yetişip faciaı önledi... S.15</p>
4	23.01.2016	8 Milyon Suriyeli Gelebilir	 <p>8 MİLYON SURIYELİ GELEBİLİR</p> <p>AFAD Başkanı Fuat Oktay, başlıktaki sözleri söyledi. "Mülteci riski yüksek" dedi. Türkiye'de 2.5 milyon Suriyeli var. S.14</p>

5	31.01.2016	Ege 39 Can Daha Aldı	 <p>Miniklerin bedenleri böyle kıyıya vurdu.</p> <h2>EGE 39 CAN DAHA ALDI</h2> <p>DENİZLERİMİZ mülteci mezarlığına döndü... Dün de, 100 kişinin bindiği tekne Çanakkale Ayvacak açıklarında battı. 18'i çocuk 39 kişi boğularak öldü... S.15</p>
6	6.02.2016	Akın Geliyorlar akın	 <h2>Akın akın geliyorlar!..</h2> <p>SURİYE'de rejim askerleri, ÖSO'nun elindeki Halep'in kuzeyini bombalıyor. 60-70 bin kişi iki ateş arasında sıkıştı. Bunlardan 15 bini sınırlarımıza dayandı. Dün gelenler kamplara yerleştirildi. S.14</p>
7	9.02.2016	Angela Merkel Ankara'dayken 27 Mülteci Boğularak Öldü	 <h2>Angela Merkel Ankara'dayken 27 mülteci boğularak öldü</h2> <p>ALMANYA Başbakanı Merkel, mülteci krizini görüşmek üzere Ankara'da temaslarda bulunurken, Ege'den bir acı haber daha geldi... Edremit'te batan botta 11'i çocuk 27 kişi öldü. Adana Gan'ında da Suriyeli bir bebek açtıktan ve soğuktan can verdi. S.13</p>
8	10.02.2016	Türkiye Toplama Kampı Oldu	<h2>Türkiye 'toplama kampı' oldu!</h2> <p>TOKMAK Rahmi TURAN rturan@sozcu.com.tr</p> <p>Almanya Başbakanı Merkel'in, iki ay içinde üçüncü defa Ankara'ya gelmesi babasının hayrına değil tabii ki!</p> <p>Suriyeli mültecileri Avrupa'dan uzak tutmak ve Türkiye'yi mülteci kampına dönüştürmek istiyor! Bunun için de, uzattığı sopanın ucuna 3 milyar Euro'luk bir havuç takıp, ayrıca "vize masafiyeti" de vaat ederek, bizimkileri kandırmaya çalışıyor!</p> <p>Türkiye 3 milyon mülteciyle devasa bir toplama kampı olacak! Dünyada neredeyse tek dostumuz kalmadı! Rusya vuruyor, Amerika PKK'nın uzantısı PYD için "Müttefikimiz" diyor, İran, Irak ve Suriye dışlerini gösteriyor, Yunanistan, Ege'de adalarımızı işgal ediyor, Kıbrıslı Rumlar adanın tamamına el koymaya çalışıyor. Bizimkiler şaşkın, beceriksiz ve acemi politikalarla oraya-buraya koşuyor ama bir sonuç alamıyor. Tüm bu acemîliklerin faturasasını ulus olarak hepimiz ödüyoruz! Yeni bir göç dalgası daha sınırlarımıza dayandı! Avrupa, 53 yıldır verdiği hiçbir sözü tutmamış durumda! Anladık, biz saf insanlarız ama herhalde aptal değiliz! Bu defa oyna gelmeyelim bar!</p> <p>Tokmak 2 köşesi 11'inci sayfa</p>

Tablo 13. Sözcü Gazetesi Haberleri Makro Yapı Unsurları-Şematik Yapı

Şematik Yapı			
S.	TARİH	DURUM	YORUM
1	6.01.2016	Göçmenlerin can verdiği Göçmenlerin Ege Denizi'nde can verdiği	Göçmenlerin Ege Denizi'nde göç esnasında hayatlarını kaybettiğinin ifade edilmesi
2	7.01.2016	Mültecilerin kurtulduğu Mültecilerin göçten sağ salim çıktığı Mültecilerin daha önce öldüğü	Mültecilerin göç esnasında olumsuz bir durum yaşamadığının ifade edilmesi
3	11.01.2016	Mültecilere yardım edildiği Mültecilere Mehmetçik tarafından yardım edildiği	Mültecilere Mehmetçik tarafından yardım edildiğinin ifade edilmesi
4	23.01.2016	Göçlerin devam ettiği Ülkeye 8 milyon Suriyelinin gelebileceği	Türkiye'ye 8 milyon Suriyelinin gelebileceği öngörüsünün ifade edilmesi
5	31.01.2016	Göçmenlerin daha önce de Ege Denizi'nde öldüğü	Göç esnasında mültecilerin Ege Denizi üzerinde hayatlarını kaybettiğinin ifade edilmesi

6	6.02.2016	Suriyelilerin Türkiye'ye geldiği Suriyelilerin kalabalık bir şekilde geldiği	Çok sayıda Suriyelinin Türkiye'ye doğru göç ettiğinin ifade edilmesi
7	9.02.2016	Angela Merkel'in Ankara'ya geldiği 27 mültecinin öldüğü Mültecilerin boğularak öldüğü Mültecilerin Merkel Ankara'dayken öldüğü	Mültecilerin içerisinde oldukları durum hükümet ve Merkel tarafından konuşulurken can verdiklerinin ifade edilmesi
8	10.02.2016	Türkiye'de çok fazla sayıda mülteci olduğu	Çok sayıda mültecinin Türkiye'ye göç etmeye devam ettiğinin ifade edilmesi

5.3.2. Mikro Yapı Analizi

Haberlerin sentaktik analizleri yapıldığında tamamının net bir anlatıma sahip olduğu görülmektedir. Haber manşetleri kaleme alınırken direkt olarak olayla ilgili bilgi verilmiş ve olaylar özetlenmiştir.

Kişilere ve durumlara yönelik niteleyen sözcükler kullanılmaktan kaçınılmış ve herhangi bir betimleme yapılmamıştır. Göçmenlerin yaşadıkları durumlarla ilgili manşette yer alan ifadeler ve içerikler birbiriyle uyumludur.

Tablo 14. Sözcü Gazetesi Haberleri Mikro Yapı Unsurları

S	TARİH	SENTAKTİK ANALİZ	BÖLGESEL UYUM	KELİME TERCİHİ	HABERİN RETORİĞİ
1	6.01.2016	Sade ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi yer almamakta	Ege'de mülteci faciası	Kıyıya vuran mülteci görüntüleri
2	7.01.2016	Etken bir dil	Neden- sonuç ilişkisi yer almamakta	Bu kez kurtuldu	Mülteci çocuk görüntüsü
3	11.01.2016	Sade ve net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamakta Sorumluluk duygusu vurgusu	Mehmetçik Dost eli	Yardım görüntüleri
4	23.01.2016	Etken bir dil	Neden sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Öngörülere dayalı ifade	8 milyon Suriyeli gelebilir	İfade sahibinin görüntüsü
5	31.01.2016	Net bir anlatım	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Direkt bilgi aktarımı	Can aldı	Mültecilerin görüntüsü
6	6.02.2016	Etken bir dil	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Haber ülkenin bakış açısıyla hazırlanmıştır	Akın akın	Çok sayıda mülteci görüntüsü
7	9.02.2016	Etken ve net bir dil	Neden-sonuç ilişkisi bulunmamaktadır Haber ülkenin bakış açısıyla hazırlanmıştır	Boğularak öldü	Angela Merkel'in görüntüsü

8	10.02.2016	Etken bir dil	Göçmenlerin problem olduğu vurgusu Haber ülkenin bakış açısıyla hazırlanmıştır	Toplama kampı	Köşe yazısı sahibinin görüntüsü

5.3.3. Değerlendirme

Sözcü Gazetesi üç gazete arasında en az haber manşeti yapmasına karşın göçmenlerle ilgili en net tepkileri ortaya koyan gazetedir. Olaylar genel kapsamlarıyla ele alınarak ve direkt bilgi aktarımı sağlanarak okuyucuyu bilgilendirmeye yönelik içerikler hazırlanmıştır. Göçmenlerin ve tüm göç olaylarının etkileriyle ilgili özet bilgiler okuyucuya aktarılmıştır.

SONUÇ

Hürriyet Gazetesi'nde manşetlerin analiz edilmesi sonucunda, manşet metinlerinde net bir yaklaşımın belirlenmediği, haber içerikleri doğrultusunda kullanılan dilin olaylara göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Göçmenlerin içerisinde oldukları olumsuz koşullar, toplumsal açılardan aktarılmış, farkındalık için girişimlerde bulunulmuş ancak ülke açısından meydana gelen durumların da manşetlere taşınmasıyla problem algısı meydana gelmiştir.

Habertürk Gazetesi'ndeki manşetlerin analizinde de Hürriyet Gazetesi'nde olduğu gibi benzer bir yaklaşım sergilenmiş ve vicdani konularda atılan manşetlerde göçmenlerin yalnızca yaşadığı olaylarla ele alındığı ancak ülke içerisinde problem teşkil ettiği düşünülen konularda ise net ifadelerle gerginlik algısı yarattığı gözlemlenmiştir.

Sözcü Gazetesi'nde ise manşetlerin analizi neticesinde en net ve bilgi aktarımının yalnızca mevcut durumu özetler nitelikte olduğu görülmektedir. Haber sayısının az olmasına karşın verilen tepkilerin göçmenlere siyasi, duygusal veyahut farklı bir bakış açısı ortaya koymamaktadır.

Bu çalışma mevcut Türk milli medyasının göç olaylarına yaklaşımına vurgu yapmaktadır. Analizi yapılan gazetelerden Hürriyet ve Habertürk'ün göçler karşısında benzer yaklaşımlara sahip olduğu ve ortak bir dil kullandığı gözlemlenmiştir. Sözcü Gazetesi ise bilgi içeriklerini manşete taşıyarak olaylara ve durumlara herhangi bir yorumlama getirmemiştir.

Çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlar, göçlerle ilgili manşetlerin metne dökülmesi sırasında daha fazla sebep-sonuç ilişkisinin dile getirilmesi gerektiğini, basın mensuplarının ve yazarların göç olayları karşısında toplumsal sorumluluklarının farkında olmaları gerektiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. (2000). *Küreselleşme Göç ve Toplumsal Değişme*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2000.
- Alpyağıl, R. (2017). *Derrida'dan Caputo'ya Dekonstrüksiyon ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Arsan, E. (2004). *Medya-Güç İdeolojisi Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu*. Ankara: Elips Kitap.
- Arslan, İ., Bozgeyik, Y. ve Alancıoğlu, E. (2016). Göçün Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler Örneği. *Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 3(4).
- Ateş, S. (2011). *Türkiye ve Mülteciler, İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*. Ankara: Anıl Reklam Matbaacılık.
- Baker, P., Gabrielatos, C., Khosravini, M., Krzyżanowski, M., McEnery, T. ve Wodak, R. (2008). A Useful Methodological Synergy? Combining Critical Discourse Analysis And Corpus Linguistics To Examine Discourses Of Refugees And Asylum Seekers in The UK Press. *Discourse & Society*. 19(3): 273-306.
- Baker, U. (1995). Medyaya Nasıl Direnilir? *Birikim Dergisi*, 68-69, 14.
- Bhavnani, R., Mirza, H. S. ve Meeto, V. (2005). *Tackling The Roots Of Racism: Lessons for Success*. Bristol: The Policy Press.
- Blommaert, J. (2005). *Discourse*. New York: Cambridge University Press.
- BMMYK. (1998). *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Ankara: Damla Matbaası.
- BMMYK. (2005). Dünya Mültecilerin Durumu 1997-98 Bir İnsanlık Sorunu.
- BMMYK. (2019). Zorla Yerinden Edilen İnsan Sayısı 2017'de 68 Milyonu Aştı, Mülteciler İçin Küresel Bir Anlaşmanın Sağlanması Kritik Önemde.
- Bobo, L. D., Kluegel, J. R. ve Smith, R. A. (1997). *Racial Attitudes in The 1990s: Continuity and Change. Laissez-Faire Racism: The Crystallization of a Kindler, Gentler Anti-Black Ideology*. Westport: Greenwood Publishing Group, Inc.
- Bonilla-Silva, E. (2006). *Racism Without Racists*. Lanham: Rowman & Littlefield.

- Boswell, C. (2002). *Addressing The Causes Of Migratory And Refugee Movements: The Role Of The European Union*. UNHCR.
- Boyraz, Z. (2015). Türkiye’ de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 7(2).
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik*. Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle İlgili Dayanışma Derneği Yayınları.
- Castles, S. ve Miller, M. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Cheviron, N. (2014). *Haber-Yorumdan Seyir ve Gösteriye*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11.
- Çiçekli, B. (2014). *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çoban, B. (2015). *İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Diken, B. (2007). *Göç: Eleştiri ve Politika Ötesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Diñer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. ve Çarmıklı, E. Ö. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Brookings Enstitüsü- Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu (USAK), Ankara.
- Doğanay, Ü. ve Keneş, H. Ç. (2016). Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereçlerinin İnşası. *Mülkiye Dergisi*, 40(1): 143-184.
- Dovidio, J. F., Hewstone, M., Glick, P. ve Esses, V. M. (2010). *Prejudice, Stereotyping And Discrimination: Theoretical And Empirical Overview*. London: Sage.
- Dursun, Ç. (2004). *Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?* Ankara: Elips Kitap.
- Durugönül, E. (1996). *Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*. Ankara: Sosyoloji Deneği Yayın.
- Durukan, O. (2016). Mülteci Kimdir Bize Ne Öğretir? *Saha Helsinki Yurttaşlar Derneği Göçmenlerin Aynasında Türkiye*, 21.

- Ekşi, N. (2013). Uluslararası Koruma Yöntemleri ve Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’nin Mülteci- Sığınmacı Politikası*, 59.
- Ercan, G. S. ve Dizdarıcı, A. (2016). Medyada Yargı: Gazete Köşe Yazıları Örneği. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 12: 98-119.
- Ercan, H. (2010). *İnsan Hakları ve Medya: ABD Elit Medyasında Türkiye’ye İlişkin İnsan Hakları Haberlerinde Söylem İnşası; The New York Times Gazetesi Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Erder, S. (2000). *Uluslararası Göçte Yeni Eğilimler: Türkiye ‘Göç Alan’ Ülke mi?* İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye’ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. ve Kaya, A. (2015). *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. New York: Hodder Arnold Publication.
- Fairclough, N. ve Wodak, R. (1997). *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage Publications.
- Fichter, J. (1994). *Sosyoloji Nedir?* Ankara: Atilla Kitabevi.
- Fowler, R. (1991). *Language in The News: Discourse and Ideology in The British Press*. London: Routledge.
- Goldberg, D. T. (2002). *Modernity, Race and Morality*. Oxford: Blackwell.
- Hazan, J. (2011). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler.
- İçduygu, A. (2015). *Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, F. (2014). *Bir Siyaset Alanı Olarak Uluslar arası Göç: Son Yüzyılda Dünya ve Türkiye*. İstanbul: Koç Üniversitesi Araştırmaları Merkezi.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2014). *Ötekileştirme Sürecinde Medyanın Yeri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İrvan, S. (1995). Demokratik Sistemde Medyanın Rolü. *Birikim Dergisi*, 68-69, 76-78.
- Karaca, S. (2013). Kayıtdışı Mülteciler, Kayda Değer Sorunlar. *Analist Dergisi*, 31.

- Keneş, Ç. (2011). Irkçı-Ayrımcı Söylemlerin Kurucu Öğeleri Olarak İnkâr Stratejileri. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 14(2): 71-98.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin 'Suriyeli Mülteciler' Sınavı*. Ankara.
- Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). *Hoşgörü ve Çelişkiler 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akınları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kolukırcık, S. (2009). Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 8(1): 1-20.
- Koslowski, R. (2001). *Economic Globalization Human Smuggling and Global Governanace*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler Konya Örneği*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Körükmez, L. ve Südaş, İ. (2015). *Göçler Ülkesi: Akışlar, Göçmenler, Araştırmacılar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Memişoğlu, F. ve Başol, H. Ç. (2019). Turkish Media's Response to the 2015 'Refugee Crisis'. *Alternatif Politika*, 11(1): 192-233.
- Mitten, R. ve Wodak, R. (1993). On The Discourse Of Prejudice And Racism: Two Examples From Austria. *Center for Austrian Studies, University of Minnesota*.
- Mukhopadhyay, C. C. ve Chua, P. (2008). *Cultural Racism*. Detroit : Macmillan Reference USA/Thomson Gale.
- Odman, T. (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Oskay, Ü. (2000). *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*. İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu. Ankara: ORSAM- TESEV Rapor.
- Öner, A. (2016). *Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbay, F. ve Yücel, B. (2001). *Türkiye'de Göç Hareketleri, Devlet Politikaları ve Demografik Yapı*. Ankara.

- Özel, S. (2014). *AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Konya: Litaratürk.
- Özgür, N. (2016). *Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, G Grubu, Mülteciler, Tekne Mültecileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkan, I. (2017). *Göç İltica ve Sığınma Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Pandır, M., Efe, İ. ve Paksoy, A. F. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi. *Marmara Journal of Communication*, (24): 1-26.
- Peker, B. ve Sancar, M. (2001). *İltica Hakkı: Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek*. Ankara: İnsan Hakları Derneği Yayınları.
- Peköz, M. (2002). *Avrupa Birliği'nde Göçmenler Almanya'da Türkler Kürtler*. İstanbul: Gün Yayınları.
- Reisigl, M. ve Wodak, R. (2005). *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism*. London: Routledge.
- Scott, C. L. (2007). A Discussion of Individual, Institutional, and Cultural Racism, with Implications for HRD.
- Sears, D. O. (2005). Inner Conflict in The Political Psychology of Racism. Malden, MA: Blackwell.
- Sears, D. O. ve Henry, P. J. (2003). The Origins of Symbolic Racism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2): 259.
- Somersan, S. (2004). *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Sunata, U. ve Yıldız, E. (2018). Representation of Syrian Refugees in The Turkish Media. *Journal of Applied Journalism and Media Studies*, 7(1): 129-151.
- Şen, A. F. (2013). Medyanın Savaş Söylemleri: Barış Gazeteciliği Perspektifinden Ana Akım ve Alternatif Haber Medyasında Suriye Sorunu. *Journal of Selcuk Communication*. (8)1: 164-175.
- Şimşek, D. (2017). Göç Politikaları ve İnsan Güvenliği: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği. *Toplum ve Bilim*, 140, 15-16.

- Teo, P. (2000). Racism in The News: A Critical Discourse Analysis Of News Reporting in Two Australian Newspapers. *Discourse & Society*. 11(1): 7-49.
- Toksöz, G. (2016). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 29-63.
- Uluslararası Af Örgütü. (2009). Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler.
- Van Dijk, T. A. (2015). *Söylem ve İdeoloji Çokalanlı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Van Dijk, T. A. (1993). *Media Discourse*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Van Dijk, T. A. (2000). *Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Introduction*. Barcelona: Pompeu Fabra University.
- Van Dijk, T. A. (2001). *Multidisciplinary CDA: A Plea For Diversity*. London: Sage.
- Van Dijk, T. A. (2015). *Söylem ve İdeoloji Çokalanlı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Wieviorka, M. (1993). Racism and Modernity in Present-Day Europe. *Thesis Eleven*, 35: 51-61.
- Wodak, R. (2002). Aspects of Critical Discourse Analysis. *Zeitschrift für Angewandte Linguistik*, 36(10): 5-31.
- Wodak, R. ve Meyer, M. (2009). *Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory And Methodology*. London: Sage.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaylacı, F. G. ve Karakuş, M. (2015). Perceptions and Newspaper Coverage Of Syrian Refugees in Turkey. *Migration Letters*, 12(3): 238-250.
- Yıldırım, S. ve Yurtdaş, G. T. (2016). Social Construction of Syrian Refugees in Daily Speech in Turkey: Interpretative Repertoires And Social Media. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 1(1): 103-122.
- Yücebaş, M. (2015). Gaziantep Yerel Basımında Suriyeli İmgesi: Yeni Taşranın Yeni Suskunları: Suriyeliler. *Birikim Dergisi*, (311): 38-47.

